

Afrika Tanulmányok folyóirat 2011. V. évfolyam, különszám

AFRIKA ÉS A MIGRÁCIÓ

Interjú:
Kembe Sorel-Arthur
Thomas Sowunmi

Bemutatkozik az
Afrobreakz

A klímavándorlásról
Afrikaiak Budapesten
Nyugat-Szahara és a migráció
Az afrikai agyelszívás kérdésköre
Dél-Afrika és a bevándorlás
Civil szervezetek bemutatkozása
A Balatonedericsi Afrika Múzeum

köszöntő

Az Európai Integrációs Alaptól elnyert pályázati támogatás segítségével, a „*Feketén-fehéren – Itt vagyunk!*” projekt (EIA/2010/3.1.4.1.) keretében az Afrika Tanulmányok szerkesztősége a magyar folyóirat-palettán igazi kuriózummal rukkol elő 2011 őszén: migrációval és integrációval foglalkozó különszámot ad közzé. A nemzetközi és magyar témájú tanulmányokat, cikkeket, riportokat és interjúkat is tartalmazó, megemelt példányszámú lap széles olvasóközönséghez jut el, ezáltal erősíti az afrikai-magyar kulturális és társadalmi kapcsolatokat és hozzájárul az integrációs folyamatokhoz.

A lapszám ismét színes fotókkal jelenik meg és ismert, afrikai származású emberekkel, valamint Afrikával, migrációval foglalkozó civil szervezetek képviselőivel készített interjúk sokasága mellett olyan összetett kérdéseket boncolgat, mint például a klímamigráció és Afrikában jelenlévő NGO-k, az agyelszívás kérdésköre, továbbá olyan jellegzetesen afrikai (és magyar) tapasztalatokat mutat meg közelebbről, amelyek alapján talán jobban megérthetjük az afrikai el/vándorlás és vándorok jelenségét és életét. Különösen izgalmas a budapesti afrikaiakról, vagy éppen a nyugat-szaharai és dél-afrikai területeken megfigyelhető migrációról szóló írásokban elmélyednünk. A számot erősíti az a záró blokk, amely a hazai Afrikával és általában a bevándorlókkal kapcsolatban felhalmozódott tudások birtokában lévő civil szervezeteket összesíti és mutatja be röviden.

Afrika Tanulmányok Szerkesztőség

tartalomjegyzék

4 Glied Viktor - Bumberák Maja
Klímavándorlás, klímaigazságosság és a globális NGO-k Afrikában

34 Besenyő János
Nyugat-Szahara és a migráció

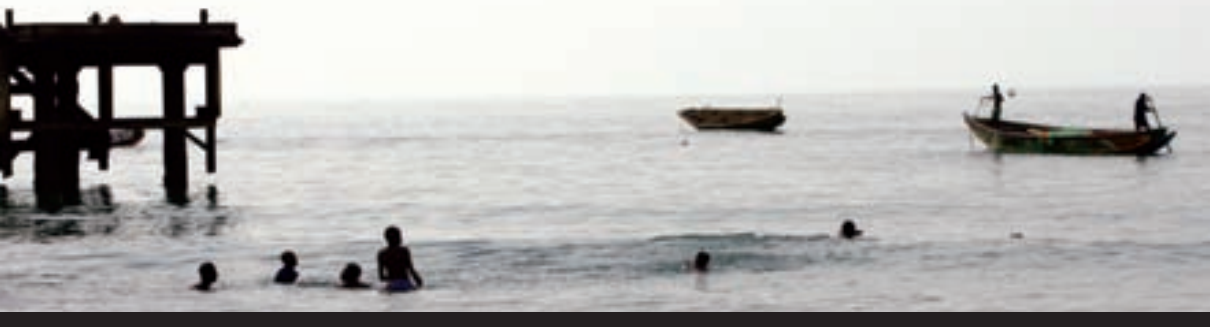
46 Tarrósy István
Afrikai agyelszívás – A kérdéskör néhány mérvadó aspektusa

57 Radics M. Péter
Veszélyezteteti-e Dél-Afrika jövőjét a növekvő bevándorlás?

69 Lángh Júlia
Budapesti afrikaiak

79 Interjúk

- Kembe Sorel
- „A válogatottban lőtt góloom óriási érzés volt”
– Thomas Sowunmi
- Ütem, ritmus, tánc – AfrobreaKz

96 ^{Riport}
Egy csepp Afrika a Balaton partján – A balatonedericsi Afrika Múzeum

104 ^{Civil interjúk}

- TAITA
- Afrikáért Alapítvány
- Multikultúra
- AHU

118 ^{Bemutató}
Afrikaiakkal és migránsokkal foglalkozó civil szervezetek
Magyarországon

122 ^{Keserű Dávid}
Az Európai Unió migrációs politikájának legfontosabb állomásairól
röviden – A Solid program

127 ^{Szerzőinkről}

KLÍMAVÁNDORLÁS KLÍMAIGAZSÁGOSSÁG ÉS A GLOBÁLIS NGO-K AFRIKÁBAN

GLIED VIKTOR – BUMBERÁK MAJA

A klímaváltozásról

A globális klímaváltozás, vagy ahogy a sajtó nyomán a közvélemény gyakran használja, globális felmelegedés jelensége, előidézői és következményei a kilencvenes évek elején kerültek a természettudományi, majd nem sokkal később a társadalomtudományi kutatások homlokterébe. Az éghajlatváltozás hatásainak elemzése kapcsán komplex kihívással szembesülünk, a különböző diszciplínák eredményeit csak együtt, egymással kölcsönhatásban tudjuk értelmezni és helyesen értékelni. Nem véletlen tehát, hogy magát a kifejezést nagyon rövid idő alatt építette be szótárába – a környezeti, majd gazdasági, vagy társadalmi problémák kapcsán szinte állandó hivatkozási alapként – a tudományos-ismeretterjesztő irodalom és ennek nyomán a politika is, igaz, más kontextusban. Az üvegházhatású gázok (főként szén-dioxid) kibocsátása következtében a földi légkör átlaghőmérséklete globális szinten várhatóan 2-3 Celsius fokot növekszik, melynek következtében világszerte szaporodnak a szélsőséges időjárási anomáliák, a tartós szárazság, a sivatagosodás, vagy éppen ellenkezőleg, a fagyok és hatalmas esőzések erősen éreztetik hatásukat és komoly környezeti, gazdasági, társadalmi változásokat idéznek elő. Az északi sark jégsapkái elolvadnak, a gleccserek ijesztő ütemben tűnnek el, megváltozik a hidrológiai körforgás, a tengervízszint emelkedik, vízhiány, vízszűkösség alakul ki, vagy éppen áradások nehezítik a víz közelében lakók életét. A gazdaság és politika számára a nyolcvanas években kidolgozott fenntartható fejlődés elmélet elegendő volt a folyamatos gazdasági növekedéssel járó környezetszennyezés szükségességének magyarázatához.

Azt tapasztaljuk, hogy az ökológiai paradigmaváltás, az ember és környezet viszonyának, va-

lamint társadalmi együttélésének újraértelmezése, átformálása (ökológizmus) lassan megy végbe. A fordulat a fenntartható fejlődés, vagy amiként a gazdasági szereplők számára is elfogadható, fenntarthatóság fogalmának széles körű használatával fogalmazódott meg, melynek nyomán a változás, a felelősségteljesebb gondolkodás teret nyert a politikai döntéshozók körében is. A környezet védelme, a környezetterhelés csökkentése, a környezetbarát technológia támogatása a társadalom támogatása mellett a politikai retorika szerves részévé vált, azonban a klímaváltozás tényét és az abban való emberi részvétel súlyát sokáig tagadták, elbátortellizálták a döntéshozók. George W. Bush egykori amerikai és Vlagyimir Putyin korábbi orosz elnök is több esetben tett olyan kijelentéseket, melyek a jelenség létét vonták kétségbe. A felelősség jelentős részét viselő nagy olaj- és vegyipari vállalatok természetesen erősítették a bizonytalanságot, egészen a kilencvenes évek végéig igyekeztek blokkolni a kutatásokat és cáfolni az antropogén tényezők szerepét. (Flannery, 2006)

Az ENSZ által 1992-ben Rio de Janeiróban megrendezett Környezet és Fejlődés elnevezésű világkonferencián az ún. Föld-csúcson résztvevő országok elfogadták és később ratifikálták a klímaváltozási keretegyezményt, amely megkötések, határidők és kvóták nélkül, de tartalmazta a károsanyag-kibocsátás mérséklését. A részleteket az Egyezmény Részes Felek találkozóján (COP) egyeztették. Fontos lépést jelentett az 1997-ben, Kiotóban elfogadott Jegyzőkönyv, amely már pontos számokat és határidőket is tartalmazott. A dokumentum azonban tükrözte a nemzetközi közösség, főként a nyugati és keleti nagyhatalmak gazdasági és politikai ellentéteit, valamint erőteljesebbé tette a globális civil szervezetek tiltakozását egyaránt, mivel mindössze

5,2%-os károsanyag-kibocsátás csökkentést fogadott el globális szinten. A legnagyobb kibocsátó Egyesült Államok és a szintén nagy emisszióval rendelkező Ausztrália jelezte, hogy nem szándékozik ratifikálni az egyezményt, amíg Kína és India nem kap pontos kibocsátási limiteket. A fejlődők csoportját (G77) vezető kínai delegáció reakciója világos volt: a jelenlegi állapotért nem a fejlődő és az átalakuló gazdaságok felelősek, így az éghajlatváltozás hatásai csökkentésének anyagi terheit a nyugati országoknak kell viselni. (Bíró, 2003: 34-38) Az Európai Unió a klímaváltozás elleni harc zászlóshajója, igyekszik közvetíteni a klímátárgyalások során, de szerepe mégis némiképp szimbolikus, hiszen a Kiotói Jegyzőkönyvet is csak komoly kompromisszumok árán sikerült „kiverekednie”. A vita a mai napig tart, az USA és Kína álláspontjai nem közeledtek egymáshoz az elmúlt másfél évtizedben, miközben a klímaváltozásnak és környezetszennyezésnek nem szabnak gátat az államhatárok, a problémát csak globális léptékekben tudjuk értelmezni, tehát a megoldást is így kell keresnünk.

Az 1988-ban, az ENSZ égisze alatt létrehozott Éghajlatváltozással Foglalkozó Kormányközi Testület (IPCC) 1990-es jelentése szerint a felmelegedésért felelős üvegházgázok kibocsátásának szintjét globálisan 60%-kal kellene csökkenteni ahhoz, hogy a Föld éghajlatát a jelenlegi szinten stabilizálni lehessen. A globális civil szervezetek szintén ezen az állásponton vannak, a Greenpeace, a Természetvédelmi Világalap (WWF), vagy a Föld Barátai (Friends of the Earth) a klímátárgyalások idején hatalmas demonstrációkkal, tiltakozó akciókkal hívják fel a döntéshozók és a közvélemény figyelmét a probléma súlyára és a megtett lépések elégtelenségére. A klímaváltozás kérdése 2006-ban vált „mainstream” témává, amihez az időjárás rend-

ellenességek szaporodása mellett a brit kormány megrendelésére készült Stern-jelentés adta a végső lökést. A Sir Nicholas Stern és csapata által írt tanulmány a klímaváltozás elleni harc közgazdasági modelljeként került be a tudományos körforgásba. Először ad átfogó képet a jelenség katasztrofális hatásairól és próbál válaszokat találni, egyrészt makrogazdasági modellek létrehozásával, másrészt szakpolitikai ajánlásokkal. Ezek előterében az energiahatékonyság, az alkalmazkodás és a hatások, károk enyhítése áll. Stern ez utóbbi hangsúlyozásával már egyértelművé teszi, hogy a klímaváltozás nem állítható meg, legfeljebb lassítható, de ennek érdekében az eddigi életformánk és gondolkodásunk gyökeres átalakítására van szükség. Bár a jelentéstől sokan a zöld ügy „felfutását”, súlyának növekedését várják az elkövetkező években, nem következett be a várt, radikális politikai fordulat és féltő, hogy a mostanában népszerű és politikai támogatást élvező megoldási javaslatok (pl. bioüzemanyagok, energianövények, szélenergia) csak újabb problémákat szülnék és elodázzák a tényleges megoldásokhoz szükséges lépések megtételét. (Móra, 2008: 130)

A globális problémákról

A gazdasági növekedés végességét és az 1970-es évek kezdetétől egyre inkább érezhető demográfiai robbanás veszélyeit felismerve a világ ismert tudósait tömörítő Római Klub 1972-ben adta ki a *Növekedés határai* című tanulmányát. A jelentés közgazdasági megközelítésben taglalta, hogy az emberiségnek szakítania kell addigi életmódjával, a mennyiségi növekedés teóriájával, ha el akarja kerülni a négy fenyegető katasztrófát, az *élelmiszerválságot*, a *túlnépesedést*, az *energiahordozók kimerülését* és az *atomfegyver-*

kezés okozta háború lehetőségét. (Szabó A., 2008: 38) Az elemzés különböző modellek segítségével mutatja be, hogy a nyugati fejlődési pálya nem lehet minta a fejlődő országok számára, mert bár soha nem tapasztalt jólétet hozott sokak számára, közben feléli az erőforrásait és nagy léptékben teszi tönkre környezetét. A 20. század húszas éveiben kezdődött szén- és olajkorszak nagyban meghatározza történelmünk alakulását és úgy tűnik, még évtizedekig nem tudunk elszakadni a fosszilis, nem megújuló energiahordozók használatától. Európa és Észak-Amerika olajéhsége nem csökken és az utóbbi harminc évben a fejlődő országok, elsősorban Kína és India is csatlakozott a nagy fogyasztók és szennyezők táborához. A Római Klub által előrejelzett globális ökológiai katasztrófa mára beteljesedni látszik, hiszen hétmilliárdan élünk bolygónkon, végtelenen elhasználtuk forrásai jelentős részét és „sikeresen” átalakítottuk, a magunk arculatára formáltuk ökológiai rendszereit.

Vízproblémák

A sarki jégsapkák és gleccserek rohamosabb ütemben olvadnak, mint eddig bármikor a történelem folyamán, a tengervízszint emelkedik, az alacsonyabban fekvő, veszélyeztetett városok mint London, New York, Tokió, vagy Velence, illetve egyes országok mint Hollandia, vagy Belgium elképesztő összegeket áldoznak a védekezésre. A hasonló geográfiai helyzetben lévő térségek Nyugat-Afrikában vagy Dél-Ázsiában, illetve a csendes-óceáni kis szigetek többsége nem képes megfelelően védekezni, ezért fennáll a veszélye, hogy néhány évtizeden belül partvidékük víz alá kerül, partközeli ivóvíz bázisuk lassan sósá válik. Néhány sziget, mint a Maldív-szigetek, Marshall-szigetek, Tuvalu és Vanuatu esetében pedig egyszerűen az eltűnés veszélye fenyeget.

A viharok, hurrikánok és árvizek milliárdos károkat okoznak világszerte, nagy mértékben visszavetik a „harmadik világ” fejlődési lehetőségét – gondoljunk csak a 2010-es indiai és pakisztáni katasztrófákra –, de a világ fejlett gazdaságai számára is hatalmas terheket jelentenek. (Glied, 2010a) A klímaváltozás következtében a csapadék mennyisége és eloszlása megváltozik, a sivatagok egyre gyorsabb ütemben fogják elhódítani a zöld területeket, aszályokat, a mezőgazdasági és állattartó területek lepusztulását és éhezést hozva magukkal. A sivatagosodás és az édesvíz hiánya leginkább Afrika és a Közel-Kelet egyes térségeiben tapasztalható, de Közép-Amerika, Ázsia, sőt, az utóbbi évtizedben Dél-Európa számos régiója szintén küzd a problémával. Az International Alert független brit kutatóintézet 2007-2008-as kutatásai szerint a legvalószínűbb konfliktusforrás a közeljövőben a vízmegosztás lesz. A klímaváltozás hatásainak fokozódása révén az eddiginél is súlyosabb gondok kialakulására számíthatunk a Mekong, az Amu-darja és Szir-darja, a Tigris és Eufrátesz, a Nílus, a Niger, a Rio Grande, a Colorado, a Parana és sok száz más folyó, illetve tó kapcsán. Világszerte közel negyven országban alakulhat ki vízhiány, amely sok százmillió ember életét veszélyeztetheti közvetlenül. Nem csak a felszíni, de a felszín alatti vízkészletek is kiapadóban vannak, a jövőben nem lesznek képesek megfelelő mennyiségben és minőségben újratermelődni, illetve a mostaninál jóval több embert ellátni. Az öntözés a mezőgazdaság számára nélkülözhetetlen, közvetetten meghatározott szerepet játszik a terméshozamok alakulásában. A talaj túlzott öntözése következtében az alsó réteg (alapközet, lösz) gyenge vízáteresztő képessége folytán a víz és a benne oldott sók a talaj felső rétegében maradnak. A víz elpárolog, a benne lévő só (főleg nátrium) pedig fo-

kozatosan felhalmozódik a talajban, lényegesen megváltoztatva annak fizikai-kémiai tulajdonságát, az elszikesedési folyamat előrehaladottságától függően gyenge termőképességű vagy mezőgazdasági termelésre alkalmatlan talajokat hozva létre. Így a jövőben nem hogy növekednének, de folyamatosan csökkennek a hozamok. (Glied, 2009; Glied – Háromszéki, 2011)

Élelmiszerválság

Az IPCC 2007-es jelentését követően globális szinten meghatározta a klímaváltozás okozta természeti kockázatokat és a gazdasági, társadalmi, vagy politikai folyamatokat elemző, egyéb ENSZ jelentéssel összhangban több szférára kiterjedő, átfogó megállapításokat tett az elkövetkező esztendőkre. Ezek közül a legfontosabb az, hogy a klímaváltozás okozta szárazság miatt a termelékenység a fejlődő országokban csökken, az élelmiszerárak ugrásszerűen növekedni fognak, az élelmiszerpiacot spekulánsok

árasztják el, akik hatalmas feleslegeket halmoznak fel alapvető táplálékból, főként rizsből. Az élelmiszerválság egyik legfontosabb kiváltó oka a bioüzemanyagok iránt gyorsan növekvő kereslet. Az Európai Unió és az USA, vagyis a fejlett Nyugat az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, és a megújuló energiaforrások részarányának növelése céljából jelentős támogatásokkal és adókedvezményekkel ösztönzi bioüzemanyagokra való átállást, a folyamat eredményeképpen azonban, mivel az első generációs bioüzemanyagok élelmiszer-alapanyagokból – kukoricából, szójából, cukornádból – készülnek, területi vetélkedés indult meg az élelmiszer-, és a bioüzemanyag-termelés között. Bár sokan által megkérdőjelezett ok az is, hogy Ázsia országaiban jelentős középosztály jött létre az elmúlt húsz évben, amely egyre több húst fogyaszt. Az állattenyésztéshez szükséges takarmánynövények az alapvető élelmiszerek elől veszik el a termőföldet.

Afrikai problémák

Afrika környezeti romlását alapvetően négy tényező idézi elő: a hetvenes évek óta végbemennő *demográfiai robbanás*, a szintén a hetvenes évektől tapasztalható *globális éghajlatváltozás*, az *energiatermelés, energiafelhasználás és az energiahordozók exportjának* kilencvenes évek elejétől megfigyelhető, *nagymértékű fokozása*, valamint a modern *hulladékgazdálkodás* szinte *teljes hiánya*. (Glied, 2010b: 39) Mindezek természetesen egymással is kölcsönhatásban állnak és erőteljesen hatnak a társadalmi folyamatokra, ezért ötödik komponensként meg kell említsük a politikai instabilitást és háborúkat, melyek nem teszik lehetővé felelős gazdaság- és környezetpolitika kialakítását. Vannak olyan jelenségek, melyek inkább, de nem kizárólag Afrikára jellemzők (pl. elsivatagosodás), de azt mondhatjuk, hogy a kontinensen tapasztalható ökológiai problémák „igazodnak” a globálisan végbemennő változásokhoz, sőt, nem is lehet azoktól függetlenül kezelni.

Erdőirtás

Az erdőségeket Földünk tüdejének is nevezzük. A fák kipusztításának két formáját (erdős területek művelés alá vétele és energiaforrás-tűzifa felhasználás, elsősorban a szubszaharai térségekben) már érintettük a fentiekben, de a faanyag eladásából is hatalmas bevételekre tehetnek szert egyes országok. Kamerun, mint a kontinens legnagyobb fa exportőre, évente 450 millió dollárt kasszíroz be e tevékenységéből. Mivel az erdők elpusztítása megváltoztatja a talaj párolgását, befolyásolja a csapadék mennyiségét és kicsapódásának helyét, végeredményben éghajlatváltozást okoz. A probléma nagyságát szinte fel sem tudjuk mérni. Afrikában 650 millió hektár erdő ta-

Erdőgazdálkodás. Forrás: Greenpeace

lálható, ez a Föld erdős területeinek 17%-át teszi ki. Az erdőségek összetett ökológiai rendszerek, a trópusi erdők pedig a szárazföld leggazdagabb ökoszisztémáját jelentik. Világszerte évente mintegy 12-13 millió hektár erdő tűnik el és

csak 5-6 milliót telepítenek újra. Az erdőirtásban élen járó tíz ország közül hat (Szudán, Tanzánia, Zimbabwe, Zambia, Nigéria, Kongói Demokratikus Köztársaság) a fekete kontinensen található, azonban a telepítők között egyetlen

afrikait sem láthatunk. Az afrikai erdők, főképpen az esőerdők fogyása a világ átlagánál négyszer gyorsabb ütemben zajlik, elsősorban annak köszönhetően, hogy az erdőségek alig 2%-a maradt közösségi tulajdonban, a többi már vagy ál-

Erdőirtás. Forrás: Greenpeace

lami, vagy külföldi ellenőrzés alá került az elmúlt évtizedek során. Afrika faállománya évente 0,8%-kal csökken, és ha nem történik radikális változás az erdőgazdálkodásban, hatvan év múlva már nem lesz mit kitermelni. (Glied, 2010b) Ezen a ponton érdemes egy olyan tényezőt megvizsgálni, mely a klímaváltozástól függetlenül is kiemelten súlyos problémákat vet fel és érinti a termőföldek, illetve az Afrikában döbbene-

tes méreteket öltő erdőirtás problémáját is. A Föld Barátai egy, 2010-ben nyilvánosságra hozott jelentése szerint az európai bioüzemanyag igények kielégítése érdekében történő afrikai területszerzés mértéke egyre aggasztóbb, a külföldi vállalatok által felvásárolt földek összesen ötmillió hektárt tesznek ki a kontinensen, ami a 850 millió hektárnyi művelhető területhez képest nem nagy arány, mégis elgondolkodtató a jövőbeni tendenciákat illetően. Az erdőket és a természetes növényzetet eltűntetik, a bioüzemanyag-növények pedig az élelmiszer-növényekkel versengenek a mezőgazdasági területekért. Ha az Európai Unió be szeretné tartani azt a többször hangoztatott vállalását, miszerint 2020-ra a közlekedésben használt üzemanyagok 10%-át megújuló energiaforrásokból állítja majd elő, még több földre lesz szükség. Tanzániában, Ghánában és Madagaszkáron a helyi lakosok már tüntetéseket is szerveztek a külföldi földfelvásárlások ellen. (Glied, 2010b)

Népesedés és vándorlás

Az egészségügy és gyógyszeripar fejlődésével párhuzamosan, a hatvanas évektől lassan, a hetvenes évektől ugrásszerűen növekedni kezdett a fejlődő országok népessége. Afrikát 1900-ban alig 100 millióan lakták, a kontinensen ma több mint egymilliárdan élnek, 2050-re a lakosság száma meghaladja az 1,9 milliárd főt. (Szabó A., 2008: 41) A szubszaharai térségek országai manapság akár 4%-os demográfiai növekedést is elérhetnek, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Uganda is hamarosan csatlakozik a 100 milliós országok táborához. Nem létezik olyan gazdasági teljesítmény, amely ezzel hatékonyan lépést tudna tartani. A *demográfiai robbanás* és növekvő energiaigény kielégítése jobb esetben ideiglenes, kedvezőtlen esetben állandó környezeti szűkösséget okozhat, vízhiányt idézhet elő (vízenergia használata, kommunális fogyasztás bővülése). A növekvő népességnek egyre több élelmiszerre lesz szüksége, az élelmiszert pedig elsősorban azon országok fogják biztosítani, ahol exportképes mezőgazdasági termelés folyik. Ez azt jelenti, hogy a használatba vett földek kizsákmányolása fokozódik, a fejlődő országok megpróbálnak majd újabb és újabb területeket bevonni a mezőgazdálkodásba, ehhez pedig megint csak vízre lesz szükségük. Az emberi beavatkozás következtében – öntözés, növényvédőszeres, kemikáliák használata – tájdegradáció indul meg, a termőterület biológiai produkciója, hasznossága csökken, vagy teljesen elvész. A Föld mezőgazdasági területeinek közel 38%-a degradálódott, a leromlás a fejlődő világban okozza a legnagyobb problémákat, Afrikában ez a részarány elérte a 60%-ot (!). Afrika GDP-jének 40%-át még mindig a mezőgazdaság állítja elő, bár a szolgáltatási szektor is dinamikusan fejlődik. A mezőgazdasági termelés növekedési üteme a kilencve-

nes évektől évi 2,5%-os volt, ami kis mértékben ugyan, de elmaradt a 2,6%-os népességnövekedési ütemtől. (Sebestyén – Szombathy – Tarrósy, 2007: 235.) Ez azt jelenti, hogy amíg az élelmezés – várhatóan a mainál alacsonyabb szinten – megoldható lesz, addig az urbanizáció felgyorsulásával, az infrastruktúra-fejlesztés lassú ütemével és az elvándorlás egyre nagyobb méreteivel egyelőre nem tudunk mit kezdeni.

A legújabb becslések szerint 2050-re 8,5-9 milliárd ember él majd a Földön, de míg globális szinten növekszik a népesség, addig egyes régiókban, elsősorban Európában csökken és aggasztó mértékben öregszi. A Föld lakosságának a fele szegénységben él, egymilliárd embernek semmi esélye nincs, hogy kitörjön a nyomorból. Nem meglepő, hogy 95%-uk a fejlődő országokban él. Évente 8 millióan, tehát naponta közel húszezren halnak meg a szegénység közvetlen következményeként. 2,6 milliárd fő (a népesség 40%-a) él naponta kevesebb, mint két dollárból és egymilliárd ember pedig kevesebb, mint napi 1 dollárért robotol. (Szabó A., 2008: 39) A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, az ökológiai válság és környezeti szűkösség okozza az egyre égetőbb társadalmi feszültségeket a fejlődő világban, a természeti katasztrófák, a klímátálasztás és a nyomor migránsok millióit lökheti az elöregedő európai kontinens felé.

A népességnövekedéssel párhuzamosan a hetvenes években kezdődött a városi populáció felduzzadása. Rövid idő alatt óriási metropoliszok nőttek ki a földből, sokmillió népességükkel melegágyai lettek a nyomornak és a bűnözésnek. A világ népességének a fele városokban él, de a városok által elfoglalt terület az összes földterületet alig 2,8%-át teszi ki. A demográfusok előrejelzései szerint 2050-ben az emberiség 80%-a (7,4 milliárd fő) lesz város lakó és a szá-

„Manapság több mint 200 millió ember vándorol világszerte, 50 millióra teszik a menekültek számát. Ezen belül egyre nagyobb lesz azok aránya, akik a klímaváltozás, környezeti szűkösség, vagy az ezek következtében kirobbanó konfliktusok miatt indulnak élhetőbb és magasabb életszínvonallal rendelkező területek felé.

Az Európai Unió bevándorláspolitikája

razföldi területek alig 3%-án él majd. Az urbanizáció manapság is komoly problémákat vet fel, hiszen mintegy félszáz olyan metropolisz létezik, ahol összesen egymilliárd ember zsúfolódik össze nyomornegyedekben. A szegények mind vidéken, mind a településeken először a környezetükben fellelhető javakat élik fel, lehalásszák az ehető halállományt, levadászák az állatokat, kivágják az erdőket, újabb és újabb területeket igyekeznek művelés alá vonni. Ördögi kör...

A vándorlás nem csupán a városokba költözésben ölt testet, már a hetvenes években megjelent, átlépte az országhatárokat és a közlekedés fejlődésével egy időben Észak-Amerika és Európa egyaránt elérhetővé váltak. Míg a hatvanas-hetvenes években az európai ipar szédületes fejlődése szomjazta a migránsok munkaerejét, addig a kilencvenes évekre lassult a növekedés és a bevándorlók munkájára sem volt már szükség olyan mértékben, mint annak előtte. A migráció üteme azonban nem lassult, ráadásul a gazdasági és politikai – és újabban ökológiai – migránsok is egyre nagyobb számban érkeztek az öreg kontinensre. Nyugat-Európa a méltányosság és szolidaritás eszméire támaszkodva egyfajta befogadó állomássá lett, miközben az ellentétek éleződtek az etnikai-vallási sokszínűség miatt, a multikulturalizmus ideájának életszerűtlensége és a politikai elit „tudatosan csukott szem” magatartása miatt.

Annak ellenére, hogy az EU tagállamai restriktív, azaz korlátozó bevándorlási politikát követnek az 1970-es évek óta, egyre nagyobb számú legális és illegális migráns érkezik a kontinensre. A legális és illegális migráció nem minden esetben választható külön, hiszen a társadalomba történő integráció, a bevándorlók be- és elfogadása szoros összefüggésben van egy adott ország, vagy térség gazdaság- és szociálpolitikájával, társadalmi nyitottságával és integritásával. Mindezek adják a háttérteret az illegális migráció elleni küzdelem legitimitásának, a sűrű- és fekete-gazdaság létének és fenntartásának, vagy éppen a menekültek megítélésének és befogadásának. Az EU döntéshozói a kilencvenes évek közepére felismerték, hogy átfogóbb, komplexebb megközelítésnek kell előtérbe kerülnie a migráció megítélésében. Mindenekelőtt partnerségre törekedni a legnagyobb kibocsátó országokkal, térségekkel, így a Mediterráneum nem európai államaival. Az 1995-ös Barcelonai Nyilatkozattal megindult ún. barcelonai folyamat a partnerség (Euro-mediterrán Partnerség) súlypontjaiként a politikai-biztonsági, a gazdasági-pénzügyi és szociális-kulturális együttműködést jelölte meg. A barcelonai folyamat egyrészt épít az Unió és a térség államai közötti bilaterális kapcsolatokra, amely elsődlegesen a társulási megállapodásokban testesül meg, másrészt a régiószintű ko-

operációra, amely a társadalmi és kulturális dimenzióra fektet hangsúlyt. A barcelonai folyamatban érintett 12 állam közül az Unió társulási megállapodást kötött Egyiptommal, Izraellel, Jordániával, Libanonnal, Marokkóval, Tunéziával, és Algériával – e megállapodások tartalmazzák az állampolgársági alapon történő diszkrimináció tilalmát az érintett államok munkavállalói számára a munkakörülmények, a javadalmazás és az elbocsátás vonatkozásában. (Mohay, 2011) A tamperei folyamat, mely 1999-től meghatározza a közösségi bevándorlási politikák alakulását, azt fektette le, hogy a méltányos bánásmódra és a migránsokat kibocsátó országokkal történő partnerségi kapcsolatok erősítésére kell helyezni a hangsúlyt. A 2004-ben elfogadott Hágai Program, mely 2005 és 2010 között szabta meg a migrációs trendek alakításának lehetőségeit, rámutatott, hogy az irányított migráció lehet az egyetlen olyan eszköz, mely határt szabhat a tömeges és kezelhetetlen vándorlásnak. A program már közösségi szinten értelmezi a folyamatokat és igyekszik a vándorlás minden aspektusát feltárni, kezdve a kiváltó okokkal és végigkövetve a migránsok életútját. Szerepet kap benne az agyelszívás (brain drain) mérséklése és a körkörös migráció ösztönzése, amely lehetővé tenné, hogy a migráns a megszerzett tudást és tapasztalatot a küldő országban kamatoztassa, ezáltal vállalkozásokat indítva, vagy munkahelyeket teremtvé. A program elismerte, hogy a legális migráció fontos szerepet fog játszani a tudásalapú európai gazdaság megerősítésében. (Györkös, 2007)

Manapság több mint 200 millió ember vándorol világszerte, 50 millióra teszik a menekültek számát. Ezen belül egyre nagyobb lesz azok aránya, akik a klímaváltozás, környezeti szűkösség, vagy az ezek következtében kirobbanó konf-

likтусok miatt indulnak élhetőbb és magasabb életszínvonalal rendelkező területek felé. Az elsődleges célpontok a regionális központok és az egyéb nagyvárosok lesznek, valamint – természetesen lehetőségeikhez mérten – sokan választják Európát és Észak-Amerikát. Az elvándorlók és menekültek növekvő száma újabb feszültségekhez vezethet a célállomások társadalmi számára, hiszen munkát és megélhetést kell biztosítani az újonnan érkezők számára.

A klímaigazságtalanságról

A Részecske Felek 2009-es konferenciájára Koppenhágában került sor (COP-15). A találkozó jelentősebb témája a Climate Justice, azaz a klímaigazságtalanság volt. Mit jelent ez? A légkör szennyezéséért és a légkörben felhalmozódott szén-dioxid kibocsátásáért egészen a nyolcvanas évekig szinte teljes egészében Nyugat-Európa, Japán, Ausztrália és Észak-Amerika volt a felelős. Mire a problémát széles körben észlelték és tudományosan is alátámaszthatóvá, azaz a politikusok számára is nyilvánvalóvá vált, a folyamat már visszafordíthatatlan volt. A kilencvenes évekre a szédületes gazdasági, főként ipari fejlődéssel párhuzamosan Kína és India is belépett a nagy kibocsátók klubjába és a globális kibocsátás óriási ütemben növekedett. A Rióban kezdődött folyamat – melynek célja a globális kibocsátás csökkentése volt – nem váltotta be a reményeket. A 2008-ban kezdődött, Európát is súlyosan érintő globális gazdasági, pénzügyi válság és a klímátárgyalások során elfogadott, ún. rugalmassági mechanizmusok „segítségével” elérhető a csökkentés. A mechanizmusok lényegében megoldást találtak a legnagyobb kérdésre, azaz miként lehet költséges úton, ám tényleges szén-dioxid kibo-

csátás csökkentés nélkül elérni a meghatározott kvótát, miként lehet különböző kiskapukkal kikerülni a tényleges kibocsátás csökkentést.

Koppenhága a „csalfa remények találkozójaként” került be a köztudatba. Nagy várakozások előzték meg a dán fővárosban megrendezett klímacsúcsot, lévén 2012 végén lejár a Kiotói Jegyzőkönyv és egyelőre nem született új megállapodás a kibocsátás csökkentéséről. Mind az Obama-kormányzat klímaügyi szakértői képviselői, mind a kínai elnök olyan nyilatkozatokat tettek, melyek alapján azt lehetett feltételezni, hogy közel van a megállapodás. Az EU-s vezetők szinte biztosra vették, hogy új, minden addiginál hatékonyabb egyezmény születik a klímavédelem terén. A kulcskérdések közül azonban sem a szükséges kibocsátás-csökkentési célokról, sem a fejlődő országok megfelelő támogatásáról, de még a szén-dioxid kibocsátás csökkentésének összehasonlítási alapjául szolgáló bázisévéről sem sikerült megállapodni. A tudósok és civil szakértők szerint a Kiotóban 1997-ben elfogadott 5,2%-os helyett globális szinten legalább 40-50%-os kibocsátás-csökkentésre lenne szükség, ennek elérése pedig lényegesen kisebb költséggel járna, mint amennyit a 2008-ban kezdődött pénzügyi-gazdasági válság nyomán a monetáris rendszer stabilizálására költöttek a kormányzatok. A civilek és a G77 szerint míg a pénzintézetek, biztosítók és autógyárak megmentésére van pénz, a százmilliók életét veszélyeztető éghajlatváltozás megfékezésére nincs.

Az afrikai országok ernyőszerzetének nyilatkozata szemrehányó stílusban íródott: a koppenhágai kudarc egyértelmű állásfoglalás a világ döntéshozói részéről. Az afrikai államok tárgyalási pozíciója nem változott a 2009. novemberi, barcelonai klímátárgyalásokon tapasztalható képpel. Nem felelősei, nem is alakítói, inkább csak

elszenvedői a folyamatoknak. A tehetetlenség érzése miatt még az is felvetődött az afrikai küldöttekben, hogy egyszerűen bojkottálják a tárgyalásokat.

Az afrikai kontinenst különösen érzékenyen érinti a klímaváltozás, a száz legsérülékenyebb ország több mint fele Afrikában található. Kiemelten veszélyeztetett térség a Száhel-övezet, melynek ökológiai egyensúlya a hetvenes években bomlott meg annak következtében, hogy a csapadék mennyisége radikálisan csökkent és csökken azóta is. Az afrikai országok – az iparilag fejlett Dél-afrikai Köztársaság kivételével – az összes károsanyag-kibocsátás 3,2%-áért felelősek.

Fontos kiemelni, hogy a fejlődő országok klímavédelmi „felzárkóztatása” a fejlett világ elemi érdeke. Nem csupán méltányossági és humanitárius szempontból van szükség segítségnyújtásra, rideg tények irányíthatják a fejlesztési-támogatási döntéseket. Egyes előrejelzések szerint Európát és a nyugati világot az elkövetkező két évtizedben klímamenekültek millióinak áradata érheti el, ez pedig beláthatatlan gazdasági-társadalmi következményekkel járna. Ennek megakadályozásához arra van szükség, hogy a fejlett országok hatékony lépéseket tegyenek a klímaváltozás negatív következményeinek csökkentése érdekében. Mindenekelőtt vállaljanak anyagi felelősséget (Koppenhágában a 140 milliárd dolláros segítségnyújtási paktum helyett 30 milliárdot fogadtak el) és teljesítsék a Részes Felek Konferenciáin 1998-2007 között tárgyalt vállalásaikat:

- építsék ki a tiszta technológiák használatához nélkülözhetetlen kapacitásokat;
- alakítsák ki a várható klímaproblémák elleni védekezés helyi infrastruktúráját;
- a rendkívül sérülékeny gazdaságokat (elsősorban mezőgazdaságokat) diverzifikálják. (Glied, 2009b)

A Millenniumi Fejlesztési Célok

Az ENSZ Rióban kitűzött céljai, a szegénység felszámolása, a környezetvédelem hatékonyabbá tétele, a fenntartható fejlődés modelljének elterjesztése kínos lassúsággal halad és nem képes megfelelően orvosolni a globális problémákat. A Föld-csúcson meghatározott feladatok (Agenda-21) végrehajtásának kudarca már az 1997-es New York-i Rio+5 tárgyalások során világgossá vált, kiderült ugyanis, hogy sem megfelelő pénzalap, sem hatékony nemzetközi összefogás nem alakult ki az elmúlt öt évben. A felelősségvállalástól, lelkiismeret-furdalástól, vagy egyszerűen a migráció özönétől tartva a nemzetközi gazdasági szervezetek az ENSZ tagállamaival karöltve a klímátárgyalásokkal párhuzamosan dolgozták ki azt a javaslati tervet, mely Millenniumi Fejlesztési Célok (MDG-k) néven került be a köztudatba. (Morenth, 2009: 16) Az átfogó programcsomagot 2000 szeptemberében fogadta el az ENSZ Közgyűlés. A határozat célja az, hogy 2015-ig egy új, a 21. század modern kihívásai közepette is életképes nemzetközi segélyezési együttműködés keretét megalkossa. Az ezredfordulón közel 1,1 milliárd ember élt a létminimumot jelentő 1 dollár/nap bevétel alatt, s közülük minden hatodik gyermekkorú volt. A nyolc fő célkitűzés prioritásként való feltüntetése egyértelműen tükrözi, hogy az MDG elsősorban az ún. „harmadik világ” problémáira fókuszál, így a mélyszegénység csökkentésére, az alapfokú oktatás elterjesztésére, az egészségvédelemre és a betegségek visszaszorítására, a környezeti biztonságra és a termőföld védelemre, valamint nemzetközi együttműködés kialakítására.¹

A nyolcvanas évektől megfigyelhető a környezeti átterhelés jelensége, azaz a szennyező tevékenység fejlődő országokba történő telepítése. Ennek során az addig kis kibocsátással rendel-

kező afrikai, ázsiai térségek emissziója növekedett, ráadásul sérülékeny ökoszisztémájuk sokkal súlyosabban reagál a klímaváltozás következményeire. A klímaigazságosság a klímaváltozás hatásainak csökkentése mellett felhívja a figyelmet a szegénység kezelésének és társadalmi igazságosság megteremtésének fontosságára. Ez a feladat pedig a nemzetközi közösség összefogásával, az északi országok felelősségvállalásával valósulhat meg.

Ez a folyamat is előrevetíti annak a valószínűségét, hogy a vidéki népesség városba áramlásának ütemét nem lehet lassítani. A klímaváltozás negatív következményeihez hasonlóan már nem csak megállítani/korlátozni kell a folyamatokat, hanem alkalmazkodni azokhoz és enyhíteni a hatásait. Ehhez a nemzetközi közösségnek hatékony, feltételek nélküli segítséget kell nyújtania a fejlődő országok számára. Főként azon országok lennének kötelesek magukra venni a megoldások költségeinek nagy részét, amelyek felelősek a kialakult állapotokért. Ez a klímaigazságosság fogalmi körének legfőbb mondanivalója.

A klímamigrációról

Az IPCC már 1990-es jelentésében figyelmeztetett arra, hogy az éghajlatváltozás, a szélsőséges időjárási jelenségek sokasodása migrációs hullámokat indíthat el Latin-Amerika, Afrika, Dél- és Kelet-Ázsia, illetve a csendes-óceáni szigetvilág egyes térségeiből. A klímamigráció, illetve az éghajlati menekült új fogalomként jelenik meg szakirodalomban és a tudományos szféra számára egyaránt. Jelenleg még részben tisztázatlan folyamatok húzódnak az összetett jelenség hátterében, de abban a kutatók is egyetértenek, hogy az éghajlatváltozás a történelem eddigi legnagyobb volumenű népvándorlását jelentheti. Ma-

napság a klímamenekültek jogi álláspontja sem tisztázott, hiszen a nemzeti jogban is hiányoznak a „klímamigránsokra”, „klímamenekültekre” vonatkozó jogszabályok, vagy nem egyértelmű a státuszuk. Az egyik fő kérdés, hogy az ökológiai okokból (természetet, környezetet – beleértve az épített környezetet is – alakító katasztrófa, illetve ember által okozott hatás következtében) migrációra kényszerített emberek vajon tekinthetők-e egyszerűen gazdasági migránsoknak, vagy inkább menekültekként kell őket kezelni? A szennyezések, vagy akár környezetet érintő beruházások következtében huzamosabb ideig evakuált, kitelepített, határon belül elvándorolt személyeket inkább ökológiai menekülteknek/migránsoknak, míg az éghajlatváltozás következményeként fellépő szélsőséges viszonyok, ökológiai változások, katasztrófák miatt kényszerűen elvándorolt személyeket, vagy csoportokat klímamenekültekként, klímamigránsként tudjuk definiálni. Míg előbbi esetben általában tervezett, ellenőrizhető migrációról beszélünk, mely esetben egy adott főhatalom/kormányzat felelős a probléma megoldásáért, az ökológiai migránsok ellátásáért, addig a klímamigráció kapcsán – mivel határokon átnyúló jelenségről beszélünk – nemzetközi szabályozást kell figyelembe vennünk és szembesülnünk annak hiányával, hiszen az éghajlatváltozás következtében kialakult vándorlásban részt vevők akár egyénként, akár csoportként történő jogi meghatározására még nem került sor.

További kérdésként merül fel és a meghatározásnál figyelembe kell venni, hogy a kényszerű okokból menekülni/költözni kénytelen emberek ideiglenesen, vagy tartósan hagyják el otthonaikat, tervezetten, vagy spontán vándorolnak, milyen erőforrásokkal bírnak, valamint milyen pénzügyi, társadalmi háttérrel rendelkez-

nek. Mind az ökológiai, mind a klímamigráció szoros kapcsolatban áll olyan, látszólag független szektorokkal mint a közegészségügy, oktatás, területfejlesztés, vagy közbiztonság és az ENSZ szerint már 2010-ben mintegy 50 millió embert érintett világszerte. (Bánfi, 2010: 5) A világhírű ökológus, Norman Myers előrejelzése szerint 200 millióra nőhet 2050-re az ökológiai okokból kényszerűen otthonaikat elhagyók száma. Az IOM Nemzetközi Migrációs Szervezet szintén 2010-es becslése szerint 192 millió embert érinthet a globális klímaváltozás okozta népvándorlás.

A 2010-es cancúni klímacsúcs (COP-16) meglepő módon már nem a 2012 utáni időszakra tervezett kvóták körüli vitáktól volt hangos, hanem a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és a fejlődő országoknak nyújtott segítségnyújtás lehetőségeiről. Az IOM már a 2007-es Baliban tartott klímacsúcs (COP-13) idején szorgalmazta a klímamigránsok státuszának és magának a jelenségnek a meghatározását. A tárgyalások lezárásaként elfogadott Bali Akcióterv (Bali Action Plan) rögzítette ugyan, hogy a klímaváltozás negatív hatásainak csökkentése mellett az alkalmazkodás is fontos szempont, nem adott útmutatót a klímamigrációval kapcsolatban. Az IOM szerint a migrációval kapcsolatos politikákat a klímapolitika szerves részeként kellene kezelni, nem pedig önálló szakpolitikai ágazatként. A szervezet javaslata szerint minden államnak hatékonyan védekeznie kellene a klímaváltozás negatív hatásai ellen és – ha más úton nem lehetséges – áttelepítéssel megelőzni a kényszerű vándorlási hullámokat, tervet kidolgozni a migráció tervezett keretek között tartására, ellenőrzésére és irányítására. A stratégiában szerepet kell kapnia olyan tényezőknek, melyek a mainál pontosabb képet adhatnak a klímamig-

ráció folyamatáról, okairól és következményeiről. Meg kell határozni, hogy a vándorlás kényszerű okok miatt, viszonylag hirtelen következik be áradások, viharok, aszály, vagy szennyezések következtében, vagy lassú változásról van szó, mint a tengervízszint-emelkedés, vagy a sivatagosodás esetében. Fel kell tárni továbbá, hogy a vándorlás egy adott országon belül, vagy határokon túlnyúlóan következik be. Előbbi esetben az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által elfogadott 1998-as, belföldi áttelepítésre vonatkozó határozatára tudunk hivatkozni. Azokat a személyeket vagy személyek azon csoportját, akiket otthonuk vagy szokásos tartózkodási helyük elhagyására kényszerítettek vagy erre kényszerültek, különösen fegyveres konfliktusok, általánossá vált erőszak, emberi jogok megsértése illetve természeti vagy ember által előidézett katasztrófák elől menekülve, de akik otthonukat elhagyva nem lépnek át nemzetközileg elismert államhatárt belső menekülteknek, belső hontalanoknak (IDP – Internally Displaced Person) nevezi a nemzetkö-

zi szakirodalom. (Csapó, 2010: 13) Koser becslései alapján napjainkban közel 25 millió főre tehető az IDP-k száma, de a közeljövőben ez elérheti az 50 millió főt is. Szerinte az IDP meghatározás túlságosan általános és tág, nem választja el egymástól a vándorlást kiváltó okokat és ami jogi szempontból különösen érdekes, nem tesz tényleges különbséget a gazdasági, ökológiai menekült/migráns és a klímamenekült/migráns státusza között, ezzel pedig elmossa a tervezett, szabályozott, ellenőrzött és a kényszerű helyváltoztatás közötti vonalat. (Koser, 2008: 17) Kibreak az mellett érvel, hogy a klímamigráns esetében kizárólag a környezeti okokat vegyék figyelembe státusza meghatározásánál, így az elvándorlás politikai okaitól függetlenül tekintsék menekültnek, ezáltal helyezve oltalom alá. (Kibreak, 1997: 21) A cancúni klímacsúcson António Guterres, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) igazgatója hangsúlyozta, hogy míg a '98-as határozat belső menekültnek tekintti a klímamigránsokat, így egyben oltalom alá

Bali klímátárgyalások: Ban Ki-moon beszéde. Forrás: ENSZ / UN Photos/

is helyezi őket, addig a nemzetközi jogban nem létezik hasonló definíció, holott erre egyre nagyobb szükség lenne. Az IOM javaslata szerint „*klímamenekültnek tekinthető azon személy, vagy csoport, akilami a környezetében hirtelen, vagy folyamatosan bekövetkező változások miatt kényszerűen otthonát ideiglenesen, vagy véglegesen elhagyja, országa határain belül, vagy más országba vándorol/költözik.*” (Mayer, 2010: 1) Mind a civil szervezetek, mind a G77 csoport sikerként könyvelték el, hogy a tárgyalásokat lezáró egyezménybe bekerült: a tagállamok indítsanak programokat a klímamigráció tervezett keretek közé szorításának érdekében állami, regionális és nemzetközi szinten egyaránt. (Mayer – DaSilva, 2011)

Kutatásmódszertani kapaszkodó

2008 és 2010 között a bonni ENSZ Egyetemen végzett kutatás során Koko Warner és csoportja azt vizsgálta, hogy a környezeti tényezők milyen szerepet játszanak a migrációban és hogyan, miként egészítik ki a kényszerű vándorlás gazdasági, társadalmi okait. A kutatók hat, ökológiai szempontból sérülékeny térséget választottak ki és 22 esettanulmány elemzésének segítségével alakítottak ki kérdéseket, melyekre igyekeztek válaszokat is találni. A feltett kérdések a következők voltak:

1. Hogyan, miként, milyen ismérvek alapján tudjuk azonosítani az ökológiai okokból elvándorolt személyeket, csoportokat?
2. Honnan, mely térségekből érkeznek „környezeti migránsok” és merre tartanak?
3. Melyek voltak az elvándorlás környezeti, ökológiai okai általában?
4. A környezeti romlás mellett voltak-e egyéb, gazdasági, szociális tényezők, amelyek az elvándorláshoz vezettek?

5. Miként lehetett volna megelőzni a környezeti romlást, vagy elejét venni az elvándorlásnak?
6. Mi okozza azt, hogy míg egyes emberek elvándorlásra kényszerülnek, addig sokan helyben maradnak és alkalmazkodnak a változó környezeti állapotokhoz?
7. Mi az elvándorlás első lépése? Alakultak-e ki már migrációs információs hálózatok, melyeken keresztül végső úticélokról, vagy ideiglenes állomásokról tájékozódhatnak az éppen útrakelők?
8. Milyen változásokat érzekelték a migránsok közvetlenül? (Warner et al, 2008: 13)

Afrika kormányainak többsége nincs felkészülve a természeti csapások elleni védekezésre. Sem elégséges anyagi forrás, sem megfelelő szakértelem, de sok esetben akarat sem áll rendelkezésükre ahhoz, hogy megelőzzék az egyre szaporodó időjárási anomáliákból származó károkat. Mozambik példája jól mutatja, hogy akár viszonylag rövid idő alatt olyan komoly környezeti változások történhetnek, melyek hatással vannak a társadalmi együttélés minden szektorára. A szélsőséges időjárás a kétezres évek óta súlyos károkat okoz Mozambik számára. 2001-ben, 2007-ben és 2008-ban a hatalmas esőzések következtében kiáradt a Zambézi folyó, egész településeket mosott el a föld felszínéről. 2008-ban a Favio névre keresztelt ciklon heteken át tartó „tombolása” tovább súlyosbította a gondokat, százezrek veszítették el otthonaikat. A folyótorkolat és a 2700 km hosszú tengerparti sáv teljes egésze erodálódik, a tengervízszint emelkedése eredményeként fokozatosan növekszik az édesvíz sótartalma, így lassan fogyaszthatatlanná válik a Zambézi völgyben és a torkolatban élő, közel 4,5 millió ember számára. A mozambiki kormányzat, hogy megelőzze a tömeges és ellenőriz-

hetetlen migrációt, valamint a még nagyobb katasztrófát, áttelepítési programot dolgozott ki, melynek során a földműveseket, halászokat és a veszélyeztetett területeken élőket szisztematikusan szállítják át a nagyobb, jobban védhető városokba és belső területekre. Ezzel párhuzamosan azonban megindult a visszaköltözés a néhány éve elhagyott térségekbe is, de félt, hogy a kormány és a hatóságok források híján nem képesek majd hatékonyan segíteni az érkezőket, sem az ellátás, sem az infrastruktúra újjáépítése terén. A jövőben várható áradások ugyanolyan kiszolgáltatott helyzetben érik majd a visszatelepülő embereket, mint tették azt a kétezres években. A földművesek a külföldi segélyekben bízhatnak, melyek segítségével újjáépíthetik házaikat és bevethetik földjeiket. A bonni kutatócsoport feltételezi, hogy az esetleges újabb környezeti katasztrófa nyomán az ott lakók már a végleges elköltözés/elvándorlás mellett döntenek, ez pedig több százezer ember kényszerű migrációját fogja jelenteni.

ban, a Távol-Keleten, a csendes-óceáni szigetvilágban, de Európa alacsonyán fekvő részein akár emberek millióit ösztönözheti vándorlásra. Mivel az ökológiai-éghajlati okokból otthonaikat elhagyó tömegek száma rohamos ütemben növekszik, sem státuszuk nemzetközi jogi meghatározása, rendezése, sem a fejlett, a klímaváltozás által kevésbé érintett térségek új „népvándorlásra” való felkészülése nem várthat magára.

A globális civil szervezetek

A hidegháború utáni, kérdőjelekkel terhelt nemzetközi politikai helyzet némileg tisztult, a kapitalizmus és az új, békés, fejlődő világrend győzelmét hirdető eufória lecsengésével párhuzamosan világossá vált, hogy a kétpólusú világrend keretei között zajló fegyverkezési hajszja és ideológiai megosztottság következtében háttérbe szorított globális ügyek, mint a környezetvédelem, az energiabiztonság, az egyre nagyobb méreteket öltő migráció, vagy a globális Észak–Dél szem-

“Afrika kormányainak többsége nincs felkészülve a természeti csapások elleni védekezésre.”

A Katrina, vagy a Rita elnevezésű hurrikán esetében tapasztalhattuk, hogy még a fejlett Egyesült Államok sem tudott megfelelően védekezni a ciklonokkal, időjárási anomáliákkal szemben, Banglades, India, vagy más ázsiai, csendes-óceáni, vagy karibi országok pedig végképp kiszolgáltatottak a természetnek. Jelenleg a viharok és áradások mellett a tengervízszint-emelkedés tűnik a legégetőbb problémának. A különböző forgatókönyvek szerint az emelkedés 2030-ra elérheti a 8-17 cm-et, de a jégsapkák olvadásának ütemétől függően nem kizárt a 80-90 cm-es emelkedés sem. (Bánfi, 2010: 10) A folyamat a Nílus-deltá-

benállás a nemzetközi közösség legfontosabb, megoldásra váró ügyeivé váltak. 1991 decemberében – alig néhány hónappal a Rióban megrendezésre kerülő Föld-csúcs előtt – Párizsban tartották az NGO-k² világkonferenciáját. Bár már a hetvenes évek végétől megfigyelhető volt a civilek transznacionalizálódásának folyamata, ez volt a globális civil társadalom első, közös megnyilvánulása. Párizsban már megmutatkozott a mozgalom sokszínűsége, és fegyelmezett akcióegysége, azonban a média ekkor még nem szentelt komolyabb figyelmet a hálózatnak, nem úgy Rio de Janeiróban, ahol megmutatkozott a glo-

IDP tábor Kongóban. Forrás: ENSZ /UN Photos/

bális civil szektor ereje. (Glied, 2010c) A globális civil társadalom javarészt spontán szövetezésekből, szerveződésekből, mozgalmakból létrejövő, rendkívül sokrétű hálózat. A szervezetek általában az életminőséget, emberi jogokat, környezetvédelmet, békét és biztonságot veszélyeztető változásokkal szemben, vagy valamilyen társadalmi érték védelmében jönnek létre. (Boda, 2004: 179) A nagy nyugat-európai és észak-amerikai globális környezetvédő szervezetek komoly növekedést produkáltak, mind támogatóik számát, mind befolyásukat tekintve. A nemzetközi politika meghatározó szereplőivé váltak, állandó résztvevői a konferenciáknak, klímátárgyalá-

soknak, az ökológiai problémák súlyosbodásával lobbijerejük, közpolitikai döntésekben való partneri és szakértői tevékenységük napjainkban már meghatározó. A civil szektor jelenleg a legfontosabb forrása a környezeti problémák megoldását célzó gondolatoknak, javaslatoknak, gyakorlatoknak, sőt, rendkívül innovatív szerepvállalásának köszönhetően gyorsan képes reagálni a változásokra, ez pedig a 21. században elengedhetetlenül fontos szempont. Az előző fejezetekben felsorolt kihívások következtében Afrikában kiemelten fontos szerepet kapnak mind a globális NGO-k, mind a helyi kezdeményezések.

NGO-k Afrikában és a Greenpeace

A globalizált világ – néhány fenyegető hatása mellett – természetesen igen sok lehetőséget hordoz. Az ideológiák és életmódok gyakran kétes exportjából előremutató folyamatok is létrejöhetnek, ilyen többek között a globális civil együttműködés kibontakozása. E téren Afrika sem kivétel; mint oly sok helyen, szerencsére itt sem csak a transznacionális vállalatok eresztettek gyökeret az elmúlt évtizedekben, hanem számos határokon átívelő civil kezdeményezés, együttműködés, hálózat is létrejött. A társadalom megizmosodott „régicorsói” és az inkább csak mostanság kialakuló helyi önszerveződések együttműködése számos helyen nyerőnek bizonyul.

Guruló vízszállító hordók.

Forrás: ENSZ / UN Photos/

A helyiek felbecsülhetetlen kulturális ismeretekkel rendelkeznek, járatosak a lokális működési módok tekintetében, tájékozottak a helyi fejleményeket és folyamatokat illetően, ha tetszik, „ismerik a dörgést”. Míg a nemzetközi civil hálózatok a maguk 30-40 éves tapasztalataival felhalmoztak egy jelentős tudás arról, hogy a regionális, illetve internacionális porondon hogyan lehet – sikeresen – harcolni egy-egy fontos cél megvalósulásának érdekében. Ezen szervezetek közül jó néhányan, így például a Föld Barátai (Friends of the Earth), a WWF, vagy a Greenpeace évtizedek óta tevékenykedik Afrikában.

Az 1971-ben alakult Greenpeace International munkáját csaknem 3 millió támogató és 400 ezer önkéntes segíti, és a világ több mint 40 országában vannak irodái. A szervezet 2008 novemberében nyitotta meg első irodáját az afrikai kontinensen Johannesburgban, majd pár héttel később a következőt a Kongói Demokratikus Köztársaság fővárosában, Kinshasában. Harmadik irodájukat a szenegáli Dakarban hozták létre. A Greenpeace International már a korai '90-es évektől dolgozik környezetvédelmi ügyeken Afrikában, s 2009-ben Kumi Naidoo-t, a dél-afrikai származású neves emberjogi aktivistát választották meg a nemzetközi szervezet új vezérigazgatójává. A Greenpeace afrikai munkájában kiemelten kezeli a túlhalászatot, az erdőirtást, valamint a klímaváltozás problémáját, de természetesen sokféle akut környezeti konfliktusnál is jelen vannak aktivistái.

Idegen vizeken

Európában mára minden 10 halfajból 9 a túlhalászat áldozatává vált, vagy annak határán mozog. A '80-as évektől kezdve a Halászati Tanács érezhető inkompetenciájának eredményeként riasztó mértékben csökkent a tengeri halállomány.

Sok-sok éven keresztül az európai Halászati Miniszterek nem törődtek a tudományos ajánlásokkal és az Európai Bizottság szakértőinek tanácsával sem. A maximálisan kifogható halmennyiségekről hozott döntéseik rendre aláásták az Európa körüli tengerek élőhelyeit és biológiai sokféleségét. S most, hogy ez a helyzet előállt, ahelyett, hogy ezt a problémát saját vizein belül megoldaná, és a fenntartható halászat bevezetésére összpontosítana, az Európai Unió úgy döntött, hogy halászati flottájának egy részét Nyugat-Afrika vizei felé irányítja. (Obaidullah & Osing, 2010) Ennek következményei igen drasztikusak az ott élők számára. Szenegálban például a halállomány már teljesen kimerülőben van. Az európai óriáshajók komolyan veszélyeztetik a Zöldfoki-szigetek és Mauritánia készleteit is. A halászok arról panaszkodnak, hogy korábban sokkal több halat fogtak a partok közelében – ma már napokig, hetekig kell hajózni a partoktól távoli helyekre, ha jó fogást akarnak. A túlhalászat sok-sok afrikai életére döntő hatással van, hiszen egész közösségek megélhetését, illetve élelmszerellátását fenyegeti. Becslések szerint a nyugat-afrikai tengerek halállománya 23 millió afrikai számára nyújt(hat) megélhetést. A helyi afrikai halászok leggyakrabban kisléptékű, hagyományos módszerekkel dolgozó halászatot művelnek, ami sem volumenében, sem technológiájában nem tud versenyre kelni a nagyipari európai halászzal.

Csak tetézi a bajt, hogy az európaiak olyan ún. vontatóhálós halászhajókat használnak, amelyek kárt tesznek a tengerfenékben. Ott ahol tönkreteszik a halak természetes ökoszisztémáját, az állomány túlhalászása visszafordíthatatlan pusztuláshoz vezethet.

A halakért való versengés ráadásul számos esetben erőszakba torkollik, mivel esetenként az eu-

rópai óriáshajók elsüllyesztk a kis afrikai halászhajókat – ami olykor halálos áldozatokkal is jár. A helyi halászok segélykiáltásai azonban nemigen hallatszanak. Az unió döntéshozóinál süket fülekre találnak, a szélesebb közvélemény pedig nem is nagyon értesül róluk. A döntéshozók leginkább csak az afrikai kormányokkal tárgyalnak, melyek a legtöbb esetben a központi büdzsé rövidtávú érdekeit, vagy saját hasznukat tartják szem előtt, és gyakran potom pénzért eladják a halászati jogokat az európainak – anélkül, hogy

megoldást találnának a helyi halászok megélhetését veszélyeztető problémákra.

Mindezek miatt a Greenpeace 2011 tavaszán afrikai halászati szervezetekkel összefogva egy olyan figyelemfelkeltő akcióorozatot indított el „Afrikai Hangok Turné” („African Voices Tour”) címmel, amelyben az érintett szervezetek képviselői Európába utaznak, annak érdekében, hogy találkozhassanak az Európai Unió több országának érintett politikusaival. A cél, hogy a döntéshozók elé tárják az EU nyugat-afrikai partok-

nál folytatott halászati tevékenységének a lakosságra és a helyi halászokra gyakorolt végzetes hatását, továbbá, hogy lobbizzanak az Unió halászati politikájának módosításáért. A 2011 tavaszán indult akciósorozat időzítése nem véletlen, hiszen az EU éppen 2011-ben kezdte meg Közös Halászati Politikájának átfogó módosítását. A figyelemfelkeltő kampány azt akarja elérni, hogy az EU módosítsa halászati és halfogyasztási normáit. A Greenpeace távlati célja, hogy egy olyan teret hozzon létre, amelyben hosszabb távon is napirenden tartható és megvitatható az EU halászati politikája, illetve, hogy ennek milyen – jelen esetben katasztrofális – hatása van az EU-n kívüli országokra.³ A helyi afrikai halászok egyöntetűen arra kérik az európaiakat, ne küldjenek több vontatóhálós halászhajót a térségbe, mivel ez elkerülhetetlenül a túlhalászáshoz, illetve a halak természetes élőhelyeinek elpusztításához vezet. Egyértelmű, hogy egyfelől korlátozni kell a külföldi halászhajók számát, és a halászati módszereken is változtatni kell; távlatilag pedig újra kell tárgyalni az EU nyugat-afrikai kormányokkal kötött halászati szerződéseit úgy, hogy a helyi halászok érdekeit, megélhetési lehetőségeit is figyelembe vegyék. Az Uniónak pedig be kell látnia, hogy saját halállományára kimerítése után nem lehet egyszerűen „más vizekre evezni” – ez nemcsak hogy nem fenntartható megoldás, de morálisan is vállalhatatlan.

Az erdők védelmében

A Greenpeace afrikai munkájának egyik sarokköve az erdőirtás elleni harc. Ebben központi szerepet kap a Kongó-medencében található esőerdő védelme, amely közel 2 millió km²-es területével az Amazonas-medence után a világ második legnagyobb trópusi erdővidéke, és amelynek megőrzése alapvető fontosságú a klímavál-

tozás elleni küzdelemben. (A Kongói Demokratikus Köztársaság rendelkezik a világ megkötött szénkészletének 8%-ával.) (Manners, 2007)

A közép-afrikai államok nemzetgazdasága azonban erősen épít a fakitermelésre – évente 15 ezer km² erdőterületet adnak át a kitermelés számára. Jelenleg az intenzív erdőpusztítás egy Franciaország méretű területen folyik. Mindezzel szemben a helyreállított vagy újraültetett területek mérete elhanyagolható. A Kongó-medence esőerdejének fái és a felszín alatt található rengeteg ásványkincs (arany, gyémánt, vas, réz, urán) egyre több céget csábít Közép-Afrikába. Az itt olcsón kitermelt fát európai, nyugat-amerikai és ázsiai piacokon adják el nagy összegekért. Óriási méreteket ölt az illegális fakitermelés is, amely egyfelől visszafordíthatatlan károkat okoz az erdőkben, másfelől nem járul hozzá a nemzetgazdaság fejlődéséhez. Az innen származó bevételek ugyanis különböző korrupciós hivatalnokok zsebébe vándorolnak – anélkül, hogy bárhogyan is segítenék a helyi lakosság megélhetését. (A 2009-ben felülvizsgált 156 fakitermelési tevékenység közül 91 bizonyult illegálisnak, és a helybeliek szerint a „valós számok” még egy ennél is rosszabb helyzetet mutatnak.) (Cseh, 2010)

Az ép esőerdő megélhetést – tüzelőt, élelmet, menedéket nyújt a környéken lakóknak, akik innen szerzik a ruházathoz, tüzelőhöz, lakóhelyükhöz – egy szóval mindennapi életükhöz – az alapanyagokat, sőt, még a gyógyításhoz szükséges anyagokat is. Csupán a Kongó-medencében 40 millió afrikai léte függ közvetlenül az erdőtől. Az erdők továbbá 270 emlős fajnak adnak otthont, köztük a mára veszélyeztetett gorilla és, a csimpánzfajoknak, valamint a bonobóknak is ismert törpecsimpánzoknak. Ezek a fajok kizárólag itt őshonosak.

Ám azt kevesebben tudják, hogy az erdők léte szükséges a nap mint nap lehulló trópusi esőkhöz is. Ahol az erdőt kivágják, megbomlik a víz növények általa körforgása, a talaj gyors pusztulását pedig elsivatagosodás követi. Ez azonban nem csupán a helyiek számára jelent végzetes fordulatot. Az esőerdők fennmaradása és védelme ugyanis globális érdek. Az erdők a klímaváltozás elleni harc legfontosabb segítői. A szén-dioxidot megkötik, és helyette oxigént juttatnak a légkörbe, így csökkentve a fenyegető üvegházhatást. Ám ennek ellenére minden egyes másodpercben fél focipályányi esőerdőt pusztítunk el.

A Kongó-medence esőerdőit és őslakosait leginkább a nagyüzemben folyó fakitermelés fenyegeti. A történet ismerős – a kormányok engedélyt adnak a fakitermelő cégeknek, akik „elfelejtik” befizetni adóikat, és beváltani a helyieknek tett (iskolaépítésről, fejlesztésekről és egyéb mézesmadzagokról szóló) ígéreteiket, majd pár év után, amikor már nem gazdaságos a termelés, ám a környezetet visszafordíthatatlanul tönkretették, egyszerűen odébbállnak.

“A klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási viszonyok Afrikát kiemelten fenyegetik.”

A Greenpeace a helyiek segítségével igyekszik nyilvánosságot biztosítani ezen esetek számára, és ha idejében értesül egy-egy helyi konfliktusról, csapatával megpróbál közbeavatkozni is. A becsapott és felháborodott helyiek ugyanis rendre összetűzésbe kerülnek a – rendszerint külföldi, a katonaság és helyi rendőrség támogatását élvező – multikkal. Ezek az összetűzések nagyon gyakran igen brutálisak. A legutóbbi – idén májusban kirobbant, és emberáldozatot is követelő – konfliktust a Greenpeace egy helyi civil hálózattal, az RRN-nel (Réseau Ressources

Naturelles) együtt dokumentálta és tárta a nyilvánosság elé.

A szervezetek mellett számos nagy egyéniség is jelentősen hozzájárul az afrikai erdőpusztítás elleni harchoz. A kenyai születésű Wangari Maathai 1977-ben indította el fáültetési programját, mely „Zöld Öv Mozgalom” (Green Belt Movement) néven vált ismertté, és mára több afrikai országot átívelő hálózattá nőtte ki magát. A mozgalom célja az erdőirtás ellensúlyozása (Kenyában a természetes erdőknek már csak 3%-a maradt fenn), a talajerózió megállítása és ezzel párhuzamosan a hagyományos gazdálkodási formák támogatása és a szegénység csökkentése. Tagjai főleg nők, akik kitartó munkával eddig csaknem 40 millió fát ültettek különféle közösségi tulajdonban lévő földeken. A mozgalom később más, a nők számára fontos kérdést – így az oktatást és az élelmézést is – zászlajára tűzött. Maathai – politikai tisztsegeket is vállalva – erélyesen fellépett a korrupció, a törzsi háterű viszálykodás és a politikai elnyomás ellen. 2004-ben ő lett az első környezetvédő, és az első afrikai nő, aki megkapta a Nobel-békedíjat.

2009-ben Right Livelihood Award-ot, vagyis ún. alternatív Nobel-díjat kapott René Ngongo, kongói aktivista, akinek fő célja, hogy megvédje a Kongó-medence erdejét az ipari fakitermeléstől. A Greenpeace Africa politikai szaktanácsadójaként több programot indított el a környezetvédelmi tudatosság, az erdővédelem és a környezeti nevelés/oktatás keretében, s kormányzati körökben is lobbizik azért, hogy megalkossák az erdőpusztításnak valóban véget vető törvényeket és politikai feltételeket. A Kongói Demokratikus Köztársaság egyes régióiban már sikerült megva-

lósítani elképzeléseit: emberek százainak van állandó jövedelme olyan mezőgazdasági munkából, ami már nem a fakivágáson alapul.

Michael Fay biológus egy igen merész akcióval kívánta felhívni a világ figyelmét a Kongó-mendence eltűnő erdősegeire. 3000 kilométert tett meg gyalog a kongói Bomasából indulva az őserdőn át egészen a gaboni tengerpartig. Útja során sikerült felmérnie Gabon őserdejének állapotát és élővilágát. Az óriási publicitást kapó akció következtében sikerült meggyőznie az ország vezetését tizenhárom (az ország területének 11%-át lefedő) nemzeti park alapításának szükségéről. Fay erődmentési tervének középpontjában az áll, hogy hosszabb távon az (öko)turizmus a fakitermelés alternatívája lehet. A biológus és a kormányzat hatékony együttműködésének köszönhetően Gabonban ma már sikerül olyan erdészeti és vadászati szabályokat kodifikálni és be is tartatni, amelynek révén a közép-afrikai ország ma a biodiverzitás egyik legfőbb őrzőjévé vált.

Az esőerdők élővilágának védelméért folytatott küzdelemben legendássá vált Jane Goodall, csimpánzkutató korábban a vadászokban látta az első számú veszélyforrást, de ma már a legnagyobb fenyegetést szerinte is azok a nemzetközi – elsősorban európai – vállalatok jelentik, amelyek a tömeges erdőpusztítás élharcosai. A kutatónő 1977-ben hozta létre a Jane Goodall Intézetet a csimpánzok és élőhelyük védelmének érdekében. Az Afrika teljes hosszúságában és szélességében (Egyiptomtól Dél-Afrikáig) működő Jane Goodall Intézet komplex oktatási programokban mutatja be, hogy az erdőirtás következtében hogyan lehetetlenülnek el a természetes élőhelyek. A több mint 110 országban tevékenykedő intézet egyik főtörekvése, hogy olyan ún. zöldfolyosókat hozzanak létre, amelyek összekötik az erdőirtás következtében feldarabolódott élőhe-

lyeket. A zöldfolyosók segítségével a védett területeken kívül is természetes vagy természetközeli élőhelyeket, illetve menekülési útvonalakat lehet létrehozni a helyben élő állatok számára, és ez létfontosságú lehet az afrikai biológiai sokféleség megőrzésében.

Klíma és energia

A klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási viszonyok Afrikát kiemelten fenyegetik, miközben – ha a kontinens egészét nézzük, Dél-Afrika kivételével – az afrikai országok járulnak hozzá legkevésbé a globális felmelegedéshez. A Greenpeace szerint a század végéig csak szubszaharai Afrikában 180 millió emberi életet követelheti a klímaváltozás. A kiszámíthatatlan esőzés, az elsivatagosodás, az így előálló alacsonyabb hozamok, egekbe szökő élelmiszerárak, valamint az ivóvízhiány, már most óriási konfliktusokat okoznak, amely következtében már el is kezdődött a tömeges elvándorlás. Egyre többen ismerik fel, hogy a fejlett világ elemei, ha tetsszik „önző” érdeke is az, hogy sürgősen és nagymértékben javítson Afrika klímakezelő-képességen. Ma a legtöbb afrikai ország mezőgazdasági termelése egy-egy főtermény monokultúrás művelésére összpontosít, ami kifejezetten sérülékenyé teszi a gazdaságukat. Számos civil szervezet dolgozik azon, hogy diverzifikálódjon az afrikai gazdaság. Ez egyaránt biztosítaná azt, hogy ezek a gazdaságok önellátóbbá váljanak (ne szoruljanak nagymértékű importra), illetve hogy maguk se fűggenek ilyen szélsőséges módon egy-egy termény piaci árának ingadozásától. Természetesen mindehhez a globális kereskedelmi politikának is meg kellene változnia – ezért harcolnak az afrikaiak és a civilek karöltve az olyan szervezetek megreformálásáért, mint pl. a WTO (Kereskedelmi Világszervezet).

Tiszta technológiák Afrikában

Miközben Afrika teljesen kiszolgáltatott a klímaváltozás hatásait illetően, a kontinensnek óriási potenciálja lenne a tiszta megújuló energiatermelés területén. A Greenpeace az Európai Megújuló Energia Tanáccsal (EREC) együtt készítette el az *Energiaforradalom* című tanulmányosorozatot, mely kontinensekre és régiókra bontva mutat fenntartható utat az energiagazdálkodás területén. Az Energiaforradalom globális és regionális rendszerben is végiggondolt, bevált példákat és helyi megoldásokat mutat be, és nem csupán a környezet állapotát, hanem a társadalmi stabilitást és jólétet is szem előtt tartja. Az általuk javasolt úton haladva egyre több új munkahely is születne, a tudásalapú társadalom erősödne, valamint javulna az országok energiaellátási biztonsága és versenyképessége. E tanulmány szerint egy jól végiggondolt stratégiával 2050-re az Afrikában termelt villamos-energia 73%-a származhatna megújuló energiaforrásokból. (Teske, 2007) A napenergiára épülő áramtermelő kapacitások fejlődését főképp az motiválhatná, hogy Afrika hatalmas energia-exportórrá válhatna. Ezt már Európában is korán felismerték. Nemrég jelentették be, hogy különböző (elsősorban német) befektetők egy 100 GW-os koncentrált naperőmű-park létesítését tervezik Észak-Afrika területén. Előrelátóbb szakemberek kiszámolták, hogy ha a Szaharának mindösszesen 0,3%-ára koncentrált naperőmű parkot létesítenek, az már elegendő tiszta, megújuló energiát termelne ahhoz, hogy egész Európát el lehessen vele látni. Persze nagyon nem mindegy, hogy az afrikai megújuló termelés egy rekolonizációs üzlet lesz pusztán, vagy egy olyan a társadalmat és a gazdaságot széles átható hosszú távú fejlesztés, amely jelentős hozzájárul Afrika felemelkedéséhez. Számos civil szervezet dolgozik azon, hogy

ez utóbbi valósuljon meg, és ennek elengedhetetlen feltétele, hogy ne kizárólag energiaexportra és giga-erőművek építésre rendezkedjen be Afrika, hanem széles körben építsék ki a megújuló energia helyi használatához nélkülözhetetlen technológiai kapacitásokat is. Az Energiaforradalom egyik tanulmányának számításai szerint az Afrikában jelenleg az energiaszektorban dolgozók számát (783 ezer) 2030-ig meg lehetne duplázni, amennyiben a megújulókat fejlesztése mellett döntenek. Ez a szám közel 100 ezerrel növelhető volna, ha a technológiák gyártása is helyi szinten folyrna. (Short, 2009)

Dél Afrika: egy lehetséges jó példa

A Greenpeace afrikai munkájában a klímaváltozás elleni harc egyik fő fókuszja, hogy összefogásban az Earthlife Africa hálózattal a kontinens legnagyobb gazdaságát, a Dél-afrikai Köztársaságot (amely nem melleleg az afrikai kontinens legnagyobb szénkitermelője, világszinten pedig a 12.) rávegye: fokozatosan csökkentse széntől való függését, méghozzá úgy, hogy helyette ne az atomenergiára költjön, hanem a megújulókra és az energiahatékonyág növelésére. (Teule – Musana, 2011)

Dél-Afrika hivatalos állami közüzeme, az ESKOM villamosenergia-ipari társaság erre jelenleg kevés fogékonyságot mutat, mivel inkább a rövid távú gyors nyereségben érdekelt hagyományos energia-lobbi szempontjait tartja szem előtt. Pedig az Energiaforradalom tanulmányosorozat idei 2011-es jelentése szerint a megújuló energiára és az energiahatékony technológiákra való áttéréssel az elkövetkező 20 évben 150 ezer munkahelyet lehetne létesíteni az energiaszektorban Dél-Afrikában. (A 2050-ig terjedő forgatókönyvet követve Dél-Afrika felszámolhatná függését a változókéony globális piactól, csökkenthetné ál-

lamadósságát, miközben értékes természeti kincseit is megőrizné. Melita Steele, a Greenpeace Africa klíma-kampány-felelőse szerint „2030-ra Dél-Afrika energiaigényének csaknem felét, 2050-re pedig a 97%-át fedezni lehetne megújuló energiaforrásokból.” (Short, 2009: 19)

Ez csak egy kis ízelítő az egyik nagy nemzetközi civil szervezet – a Greenpeace – és afrikai partnereinek munkájából. Hogy e munka mennyire lehet, lesz sikeres, nagyban függ attól, milyen szimbiózis és szinergia alakul ki a transznacionális, regionális és lokális szervezetek között, illetve, hogy mennyire sikerül e szervezeteknek összefogniuk az afrikai lakossággal. A Greenpeace sok tapasztalatot szerzett már abban, hogy hogyan kell hatékonyan rámutatni egy-egy problémára – ám azt is megtanulhatta, hogy egyedül nem tudja megoldani azokat. A Greenpeace és a többi hasonló szervezet elsődleges célja tehát nem lehet más, mint hogy inspirálja és képességekkel ruházza fel a helyben élőket, így hozzájárulva egy – a zöld és fenntartható kontinens jövőjéért küzdő – erős helyi civil társadalom kialakulásához, ezzel párhuzamosan pedig felhívja a nemzetközi közösség figyelmét a felsorolt problémák komplexitására és kezelésük fontosságára. A klímaváltozás és az ökológiai változások olyan kihívást jelentenek az emberiség számára, amely alapjaiban rendezheti át eddig ismert életünket.

E-hulladéktelepen. Forrás: Greenpeace

Jegyzetek

- 1 Sziij Dóra: Az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljai 2015-ig - áttekintés. http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=933&title=Az_ENSZ_Millenniumi_Fejleszt%C3%A9si_C%C3%A9ljai_2015-ig_-_%C3%A1ttekint%C3%A9s
- 2 NGO – Non-governmental organisation (Nem kormányzati szervezet)
- 3 <http://www.greenpeace.org/africa/en/News/news/African-Voices-Tour>

Felhasznált irodalom

- Bánfi Tibor (2010): Éghajlat és migráció. Katasztrófavédelmi Tudományos Egyesület, Békéscsaba. www.katasztrofa.hu
- Bíró Dávid (2003): A globális felmelegedés politikatörténete. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Boda Zsolt (2004): Globális ökolitika. Helikon Kiadó, Budapest.
- Csapó Zsuzsanna (2010): Nemzetközi jogi védőháló a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek oltalmára. PhD-értekezés. http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/csapozs_ertekezés.pdf
- Cseh Zsombor (2010): Veszélyben a Föld tüdeje. <http://afriport.hu/elemez/620-veszelybenafoldtudejeirtacsezhzombor.html>.
- Flannery, Tim (2006): Időjárás-csinálók. Akkord Kiadó, Budapest.
- Glied Viktor (szerk.) (2009a): Vízkonfliktusok – Küzdelem egy pohár vízért. Publikon Kiadó, Pécs.
- Glied Viktor (2009b): Szenvedő fél a klímavitában: Afrika. http://kitekinto.hu/afrika/2010/04/24/szenved_fel_a_klimavitaban_afrika.
- Glied Viktor (2010a): *Donorok és túlélők. Természeti katasztrófák és a nemzetközi politika*. In: Glied Viktor – Nagy Roland (szerk.) (2010): Függésben – Kényszerpályán a jövő? Publikon Kiadó, Pécs.
- Glied Viktor (2010b): *Környezet és fejlesztés Afrikában*. In: Tarrósy István (szerk.): Fenntartható Afrika. Publikon Kiadó, Pécs.
- Glied Viktor (2010c): Civilek a klímátárgyalások árnyékában. *Civil Szemle* (főszerk. Nizák Péter) VII. évfolyam.
- Glied Viktor – Háromszéki Márkó Péter (2011): A klímaváltozás és migráció kapcsolata. <http://www.fenntarthato.pte.hu/?cat=53>.
- Greenpeace (2007): Carving Up the Congo. Greenpeace International, Amsterdam.
- Györkös Marianna (2007): Legális bevándorlási lépések egy átfogó, uniós szintű politika létrehozására. *Európai Tükör*. 2007/10. október.
- Kibreab, Ghede (1997): Environmental Causes and Impact of Refugee Movements: A Critique of the Current Debate. *Disasters*. Vol. 21, No. 1, 20-38.
- Koser, Khalid (2008): Gaps in IDP protection. *Forced migration review – Climate change and displacement*. Issue 32, 2008, October. Refugee Studies Centre..
- Kóródi Mária (szerk.) (2009): Az erőszak kultúrája. Pallas Kiadó, Budapest.
- Mayer, Benoît – DaSilva, Dan (2011): Climate Migrants and the IOM at Cancun Conference on Climate Change. <http://www.towardsrecognition.org/2011/01/article-climate-migrants-and-the-iom-at-cancun-conference-on-climate-change/>.
- Manners, Guy (2007): Forests in Post-conflict Democratic Republic of Congo, CIFOR, Jakarta.
- Mayer, Benoît (2010): International Law and Climate Migrants. CISDL-IDLO, Montreal, Canada.
- Mohay Ágoston (2011): *A nemzetközi népességmozgás jogi szabályozásának lehetőségei – A legális migráció Európai Unió szabályozásának példája*. In: Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.) (2011): Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Publikon Kiadó, Pécs.
- Morenth Péter (2009): A Millenniumi Fejlesztési Célok helyzete féltávon túl. *Afrika tanulmányok*. III. évfolyam 3-4. szám, 2009.
- Móra Veronika (2008): A zöldek. *Civil Szemle* (főszerk. Nagy Ádám) V. évfolyam, 2008. 1-2.
- Sebestyén Éva – Szombathy Zoltán – Tarrósy István (szerk.) (2006): Harambee. Publikon Kiadó, Pécs – ELTE BTK, Afrikanisztikai Oktatási Program.
- Short, Rebecca (szerk.) (2009): Working for the climate – Renewable Energy & The Green Job [R]evolution, Greenpeace International, European Renewable Energy Council (EREC).
- Szabó A. Ferenc (2008): Fenntartható fejlődés és demográfiai problémák. *Nemzet és biztonság*, 2008. április.
- Obaidullah, Farah – Osing, Yvette (2010): How Africa is feeding Europe – EU (over)fishing in West Africa. Expedition Report West Africa Ship Tour.
- Teske, Sven (szerk.) (2007): energy [r]evolution – A Sustainable World Energy Outlook – EREC-Greenpeace International.
- Teule, Rianne – Musana, Fiona (szerk.) (2011): The True Cost of Nuclear Power in South Africa. Johannesburg.
- Warner, Koko – Dun, Olivia – Stal, Marc (2008): Field observations and empirical research. *Forced migration review – Climate change and displacement*. Issue 32, 2008, October. Refugee Studies Centre.
- Tarrósy István (szerk.) (2010): Fenntartható Afrika. Publikon Kiadó, Pécs.

*Nomád szaharáviak Mehaires környékén.
A szerző fotóival.*

NYUGAT-SZAHARA ÉS A MIGRÁCIÓ

BESENYŐ JÁNOS

A mikor a nyugat-szaharai konfliktussal foglalkozunk, rövidesen előkerül több olyan téma is, ami az európai országok biztonságát is érinti, mint például, a kábítószér- és fegyvercsempészet, vagy a legális-illegális migráció. Cikkemben a Nyugat-Szaharán keresztül zajló migrációval foglalkozom. Nyugat-Szahara annak a Maghreb-régiónak a szerves része, ahonnan az afrikai migránsok nagy része Nyugat-Európába érkezik. Ez a fajta migráció részben történelmi indíttatású, hisz az itt élők szoros kapcsolatba kerültek a korábbi gyarmatosító hatalmakkal, Spanyolországgal és Franciaországgal, illetve a más afrikai országokból érkező, jobb megélhetést (vagy éppen a túlélést) kereső emberekkel.

Mi is a migráció? A migráció népességmozgást-népességvándorlást jelent, amelynek során emberek tartósan vagy rövid ideig társadalmat, lakóhelyet váltanak. A népességmozgás egyik, talán a legtipikusabb esete a munkaerő-migráció, de a különböző konfliktusok nyomán kialakuló kényszer-migráció sem ismeretlen.¹ Létezik legális és illegális migráció is, amelyek mind előfordulnak Nyugat-Szaharában. Mielőtt ezekkel foglalkoznék, szeretném bemutatni a területet.

Jelenleg Nyugat-Szahara az egyetlen olyan gyarmatosított terület az afrikai kontinensen, amely a mai napig nem nyerte el a függetlenségét, annak ellenére, hogy a nemzetközi diplomácia közel 30 éve próbál meg valamilyen megoldást találni a terület státuszának megnyugtató rendezésével kapcsolatosan. Miután a spanyol gyarmatosítók 1975-ben elhagyták a területet, azt azonnal megszállta a szomszédos két ország, Marokkó és Mauritánia. tették ezt annak ellenére, hogy mind a Hágai Nemzetközi Bíróság, mind pedig az ENSZ több határozata is az

öslakosok önrendelkezése mellett foglalt állást.² A frissen kirobbanó konfliktus az összes környező államot érintő háborúvá vált, amelyből először Mauritánia szállt ki (1979), miután a saharáviak által létrehozott Polisario mozgalom mind politikai, mind katonai téren győzelmet aratott felette.³ Marokkó azonban nem adta fel a korábban elfoglalt területet, ahol – a nemzetközi törvények ellenére – a saját közigazgatását is kiépítette, illetve azt sajátjaként kormányozta.

Eredetileg a gyéren lakott területen főként nomád berber és arab törzsek éltek függetlenül egészen addig, amíg az első spanyol telepek meg nem érkeztek és lassan elkezdtek meghódítani, az addig senkihez sem tartozó Nyugat-Szaharát.⁴ Az akkori spanyol gyarmat határait a szintén gyarmati nagyhatalomnak számító Franciaország és a területet elfoglaló spanyolok közötti szerződések szavatolták (1900, 1904 és 1912).⁵ Ezeket a határokat tekintik a jelenlegi nemzetközi határoknak is. A területet a spanyol azonban csak az 1930-as évek végére tudták csak elfoglalni (részben francia segítséggel), egészen addig azt a gyarmatosítók ellen harcoló saharávi törzsek uralták.⁶

Az 1970-es évekre ténylegesen is megszállt a spanyolok hatalma, akik részben nemzetközi nyomásra, megkezdték a terület dekolonializálását, amelyből az önrendelkezést eldöntő népszavazás után, független, de a spanyolokkal szoros szövetségben álló államot kívántak létrehozni. Ez azonban nem volt egyszerű, mivel az 1956-ban függetlenné váló Marokkói Királyság szintén jogot formált az akkori Spanyol-Szahara teljes területére, arra hivatkozva, hogy az elmúlt évszázadok során a saharávi törzsek többsége hűségesküt (baaya) tett a marokkói szultánoknak.⁷ Ugyanakkor a helyiek is létrehozták a saját politikai szervezetüket a Polisariot

A spanyolok által épített kerítésrendszer Mellilában

(Frente Popular para la Liberacion de Saguia el Hamra y Rio de Oro), amely a lakosság önrendelkezési jogáért, a terület függetlenségéért küzdött.⁸ A szervezetet a nemzetközi közvélemény is elismerte, sőt az összes nemzetközi fórumon az önrendelkezést támogatták, a marokkói területi követelésekkel szemben.

Azonban a spanyolok képtelenek voltak megadni az önrendelkezési jogot korábbi gyarmatuknak, mivel a Franco halála körüli hatalmi harc kötötte le a figyelmüket, amit a marokkóiak kihasználva, egy „békés” demonstrációval (Zöld Menet) és némi zsarolással kikényszerítették a Madridi Szerződést, amely Nyugat-Szaharát felosztotta a szomszéd-

os Marokkó és Mauritánia között.⁹ A szerződés megkötése után Spanyolország a közigazgatást átadta az új gyarmatosítóknak, majd végleg elhagyta Nyugat-Szaharát.¹⁰ Bár a helyiek megpróbálták harcolni, képtelenek voltak a marokkói és mauritániai csapatok összehangolt támadását megállítani, így a szomszédos Algériába kényszerültek menekülni. Az ott felállított menekülttáborok egyikében hozták létre a Saharai Arab Demokratikus Köztársaságot (SADR), amelyet először Algéria ismert el, amelyet további országok is követtek.¹¹

A saharávi állam kikiáltása után háború robbant ki a marokkói megszállók és a Polisario fegyveresei között, amely váltakozó eredmé-

nyekkel, egészen 1991-ig tartott. A békekötésig a Polisario elért bizonyos katonai és diplomáciai eredményeket (pl. az Afrikai Egység Szervezet 1982-ben a tagjává fogadta, stb.), azonban a remélt függetlenséget nem voltak képesek elérni.¹² Marokkó azonban az általa megépített erődrendszerrel (Berm) és közel 200 ezer katona bevetésével képes volt a terület 75%-át tartósan az uralma alá vonni, míg a saharáviak csak az országuk értéktelen részét (hatalmas sivatag néhány apró oázissal) uralják.¹³ A több falrendszerből álló erődítmény a marokkóiak által véglegesnek tekintett határt alkot, amely kettészakította

Nyugat-Saharát. Az elfoglalt területeken a marokkóiak

jól működő közigazgatási rendszert vezettek be, míg a SADR politikai és katonai vezetése az algériai Rabuni városban működik, nem pedig a „felszabadított” területeken, ahol egyáltalán nem létezik közigazgatás.

Az ENSZ által létrehozott, 1991-ben megkötött tűzszünet ezt a helyzetet konzerválta, majd ezt követően megkezdődtek a terület későbbi sorsával kapcsolatos egyeztetések.¹⁴ Eleinte csak arról volt szó, hogy Nyugat-Sahara függetlenné válik vagy Marokkóba beolvad egy nagyfokú autonómiával, ez azonban az elmúlt húsz év során megváltozott, mára már csak a Marokkóba való integrálódásról esik szó a tárgyalásokon. A népszavazás végrehajtására létrehozott ENSZ békeművelet (MINURSO) csak a status quo-t képes fenntartani, illetve a tűzszünet megtartását ellenőrizni, így sokak szerint a létjogosultságát is elveszítette.

Habár az Európai Unió közvetlenül nem érintett a konfliktusban, azonban Nyugat-Sahara

közelsége, a gazdasági érdekeltségek (halászat, kőolaj, földgáz, foszfát kitermelés stb.), a közös történelmi és kulturális múlt miatt több európai ország (jelesül Spanyolország és Franciaország) vesz részt valamilyen szinten a konfliktusban.¹⁵ Ezek után érthető, hogy az elmúlt évtizedek során miért emelkedett meg jelentősen a migrációban érintettek száma. Persze – mint általában – nem csak a harcok, és a politikai válság kirobbanása okozhatja a migrációt, hanem gazdasági és szociális körülmények változása is.

Nyugat-Sahara gazdasága főként a ma már egyre inkább visszaszoruló nomád pásztorkodá-

son, a halászat, és a foszfát kitermelésén alapul. Már régóta ismert,

hogy Nyugat-Saharában és annak a partvidékén nagyobb mennyiségű kőolaj található, amelynek kitermelése gazdaságosan megoldható, de a feszült helyzet miatt, csak a próbafúrások történtek meg.¹⁶ Ugyan az elmúlt években az északi területeken a mezőgazdaságot is fejlesztették, de az továbbra sem számottevő. Marokkó a nemzetközi jogszabályok tiltása és az őslakosokat képviselő Polisario tiltakozása ellenére kiaknázza Nyugat-Sahara gazdasági kincseit, az állami kézben lévő munkahelyek nagy részében pedig az elmúlt években betelepített marokkóiakat foglalkoztatja, így a helyiek egyre inkább kiszorulnak a munkaerőpiacról. Természetesen Marokkó bizonyos fejlesztéseket is végrehajtott a megszállt területeken, ahol az életszínvonal így jobbá vált, mint amit a SADR képes biztosítani a felszabadított területeken vagy a menekülttáborokban.

A megszállt területeken az urbanizáció felgyorsulása miatt, a lakosság több mint 95%-a

„Elmondható, hogy a táborlakók szinte csak a nemzetközi közösség által számukra biztosított segélyekből élnek”

beköltözött a városokba, amelyeket a korábbi gyarmatosítók hoztak létre. A jobb megélhetés reményében egyre több nomád költözött a városokba és ez a folyamat a marokkói megszállás, illetve az erődrendszer létre hozása után még inkább felgyorsult.¹⁷ A nomád életmód felszámolását még jelentősen elősegítette az időközönként ismétlődő szárazság vagy éppen az esős időszakban hirtelen kialakuló áradások is, amelyek az állatállomány egy részének pusztulását hozták magukkal. A vízhiány, illetve a meglévő vízkészletek nem megfelelő felhasználása vagy szennyezése szintén hozzájárul a migráció felgyorsulásához.

A menekülttáborokban élők helyzete valamelyest különbözik a megszállt területeken élő saharáviaktól. Ők elméletben ugyan folytathatják őseik nomád életmódját, azonban a menekülttáborok Algéria egyik legsivárabb területén található, ahol legfeljebb 4-5 hónapra keresztül van mód a legeltetéses állattartásra. Érthető módon a földműveléssel foglalkozók is csak korlátozott eredményeket voltak képesek itt elérni. Sokan úgy gondolják, hogy a menekülttáborok a szerveztségükönél fogva egyfajta urbanizációs folyamatot generálnak, azonban ez nincs így. Máshol az emberek azért költöznek a városokba, mivel ott jobb életfeltételeket (munkalehetőség, szolgáltatások színvonala, jobb egészségügyi ellátás, stb.) találnak. A menekülttáborokban azonban pont ezek hiányoznak, hiszen oda csak kényszerűségből mennek az emberek, és nem is kívánnak ott maradni tartósan. Bár több a nyugat-szaharai kérdéssel foglalkozó kutató dicshimnuszokat zeng a Tindouf melletti menekülttáborokról és azok szerveztségéről, az még nem jelenti azt, hogy urbanizációs folyamat zajlana a menekülttáborokban.¹⁸ Az algériai menekülttábo-

rokban élők ugyan már főként sártéglából épített házakban és nem sátrokban laknak, azonban csak a legalapvetőbb szolgáltatásokat érhetik el. Az itt élőknek nincs elegendő tiszta vize, illetve a felszín alatt található vizek, a nem megfelelő szennyvízkezelés miatt ihatatlanná váltak, így sok helyre még lajtoskocsival hordják a vizet. Az elektromos áramot is az ENSZ Menekültügyi Hivatala (UNHCR) biztosítja a táborokban, az orvosi ellátás pedig csak alapszinten biztosított.¹⁹ A táborokban több olyan betegség fordul elő (szembetegségek, asztma, kolera, stb.) amelyeket a rendkívül kemény életmód és a szokatlan időjárási körülmények (gyakori homokviharok, jelentős hőmérséklet ingadozás) okoznak. Összességében elmondható, hogy a táborlakók szinte csak a nemzetközi közösség által számukra biztosított segélyekből élnek, amelynek elmaradása vagy csökkenése előre nem látható katasztrófát okozna.²⁰ Egyetlen dolog az, amiben a menekültek jobbak, mint a megszállt területeken élők, az oktatás. A menekülttáborokban majdnem teljesen felszámolták az írástudatlanságot, mivel az ott élők közül szinte mindenki megtanul írni és olvasni. A marokkói uralom alatt élő saharáviak között azonban már jóval kevesebb írni és olvasni tudót találunk.

Hogy mennyi embert érint pontosan a migráció nagyon nehéz megbecsülni, hisz arról sem rendelkezünk pontos információval, hogy mekkora is az őslakosok pontos létszáma. Ez részben annak köszönhető, hogy ez a kérdés az elmúlt évtizedekben politikaivá és nem szakmaivá vált, ugyanis eredetileg az őslakosoknak lett volna joga szavazni a függetlenség, illetve a Marokkóhoz való tartozás kérdésében. Problémát jelent, hogy a területen élő nomád törzsek nem telepedtek le tartósan, hanem folyamatosan vándorol-

tak és hosszabb-rövidebb időre gyakran elhagyták Nyugat-Szahara területét, így felmerülhet az a kérdés, hogy aki más ország területén született, de Nyugat-Szaharában él, szaharávinak számít-e vagy éppen Nyugat-Szaharában született, de mondjuk Dél-marokkóban vagy Mauritániában él.²¹ A UNHCR munkatársainak felmérése szerint például Mauritániában több mint 24 600 szaharávi él, akik Nyugat-Szaharából származnak.²² Azonban a legnagyobb problémát mégis az jelenti, hogy a konfliktus kirobbanása óta, az őslakosok nagyobbik része az algériai menekülttáborokban él.²³

Az utolsó – mindenki által elfogadott – hivatalos népszámlálást még a spanyolok hajtották végre 1974-ben, amely nem csak az őslakosokat, de minden, a Spanyol-Szahara területén élő nyilvántartásba vett. Ha a népszámlálás adataiból kivonjuk az ott élő európaiak és más afrikaiak számát, megkapjuk az őslakosok akkori számát, ami 73 ezer fő. Természetesen ezt az eredményt sokan vitatják, arra hivatkozva, hogy a nomádok egy részét a spanyolok nem voltak képesek pontosan felmérni, de ennél pontosabb információval senki sem rendelkezik, sőt ezeken az adatokon alapulnak az ENSZ által létrehozott népszavazási listák is. Hogy pontosan mennyi ember maradt a marokkóiak és mauritániaiak által megszállt területeken, csak becslésekbe bocsátkozhatunk, bár abban a konfliktussal foglalkozók egyetértenek, hogy az őslakosság jelentős része elmenekült. A helyben maradók létszámát növelték a népszavazás érdekében Marokkó más területeiről érkezők, illetve a megszálló katonák és azok családjai. 1982 szeptemberében a marokkói hatóságok népszámlálása alapján Nyugat-Szaharában 163 838 főt találtak, akikből 96 784 Laayouneban élt.²⁴ A FAO becslései szerint

Nyugat-Szahara lakossága valamivel 300 ezer fő fölött lehet. Az AFASPA tanulmánya szerint a „marokkonizáció” hatására az őslakosok aránya az összlakosság alig 30%-ra tehető, de ezt a Polisario vitatja.

Az ENSZ által létrehozott MINURSO Azonosítási Irodájának munkatársai szerint a szavazásra jogosult 86 381 szaharávi közül 48 ezer élt a marokkóiak által megszállt területen, további, a marokkói hatóságok által szaharávi származásúnak tekintett 120 ezer főt, a Világszervezet munkatársai csak marokkóinak tudtak elfogadni, mivel származásuk bizonytalan volt.

A menekülttáborokban élők létszámával kapcsolatosan is eltérő számok láttak napvilágot. Van olyan tanulmány, amely szerint 155 ezer szaharávi menekült él a négy menekülttáborban. Az UNHCR hivatalos álláspontja szerint 165 ezer szaharávi él a táborokban, míg a World Food Programme 2003-ban „csak” 158 ezer fő számára biztosított segílyt, de 2006 novemberében már csak 125 ezer főre becsülték a Tindoufban tartózkodók számát. Az egymásnak ellentmondó adatok részben annak köszönhetőek, hogy éveken keresztül a segélyszervezetek az Algéria és a Polisario által adott létszámokkal dolgoztak, illetve a segélyszervezetek sem voltak képesek pontos létszámokat megadni bizonyos korlátozások miatt. Az is árnyalhatja a képet, hogy a menekülttáborokból sok család kiköltözött a felszabadított területekre, ahol nagyobb függetlenséggel rendelkeznek, mint a menekülttáborokban. Az ő létszámuk 20 ezer fő felett lehet.²⁵

Mint korábban említettem a migrációnak több fajtáját különböztethetjük meg Nyugat-Szaharában. Az első, a tradicionálisnak tekinthető, belső migráció, amelynek keretében a pásztorkodó, nomád törzsek az időjárásnak megfelelően „körbejárták” a mai Marokkó, Algéria, Nyugat-Sza-

hara, Mauritánia területeit. Mivel akkor még nem léteztek a ma elfogadott határok, illetve a gyarmatosító hatalmak képtelenek voltak azokat hatékonyan őrizni. Ezért történhetett meg, hogy a később függetlenné váló Mauritániában is jelentős szaharávi kisebbség élt, ami a konfliktus kirobbanásakor több problémát is jelentett a mauritániai vezetésnek. Ezt a fajta migrációt mind a franciák, mind a spanyolok megpróbálták, korlátozni – vagy legalábbis keretek

közé szorítani – több- kevesebb sikerrel. Végül a szaharávi törzsek vándorlásának a marokkói erődrendszer létrehozása adta meg a kegyelmdöfést, ami lehetetlenné tette a két egymással szembenálló fél közötti mozgást. A Polisario által ellenőrzött területek, Algéria és Mauritániai között azonban még mindig szabadon közlekedhetnek a nomádok, akik nemcsak állattartással, de kiegészítő foglalkozásként különböző termékek csempészetével is foglalkoznak.²⁶

A második, az Európába irányuló migráció már az 1950-es évek elején megkezdődött, akkor a célország még a gyarmatosító Spanyolország volt. Ez különösebb gondot nem okozott, hisz Spanyol-Szahara a gyarmatosítók szemében Spanyolország tengerentúli megyéje volt, így ezt a fajta migrációt szintén belső migrációnak tekintették. Az is megkönnyítette a migránsok döntését, hogy a gyarmat hivatalos nyelve a spanyol volt, amit valamilyen szinten minden saharávi megtanult, így viszonylag könnyen képesek voltak más spanyol területeken is letelepedni és beilleszkedni. Ez a folyamat főként gazdasági okokkal magyarázható, akkor még a politikai faktor nem játszott szerepet a Spanyolország felé irányuló elvándorlásban. A migránsok száma a Madridi Szerződést követő harcok miatt megnövekedett, illetve a menekülttáborokból is sokan úgy döntöttek, hogy Spanyolországban szeretnének kivándorolni. Amióta Marokkó beolvasztotta a közigazgatásába Nyugat-Szaharát, nem igazán tudni, hogy a marokkói legális és illegális migránsok közül mennyi lehet a saharávi származású.²⁷

Mivel a spanyol civil szervezetek jelentős létszámban képviselik magukat a menekülttáborokban, értelemszerűen hozzájuk fordulnak először a migránsok. A menekülttáborokban figyelhető meg az a folyamat, hogy az ott élő, munkavállaló migránsok néhány évre külföldre költöznek, majd az ottani keresményükből támogatják az otthonmaradott rokonaikat. Természetesen nem csak munkavállalás, hanem iskolai ösztöndíjakkal kapcsolatosan is beszélhetünk migrációról, mivel sok diák kap lehetőséget külföldön tanulni (Spanyolország, Olaszország, Kuba, Egyesült Királyság, stb.), aki egy része a tanulmányait befejezván nem tér vissza a menekülttáborokba. Egyes becslések szerint 26 ezer olyan saharávi migráns élhet Európában akik így kerültek el a táborokból. A migráció egyik szokatlan példája során szintén kerülnek saharávi migránsok Európába, igaz nem mindig a saját akaratukból. Évek óta lehetősége van közel 10 ezer, 8 és 12 év közötti kisgyermek töltheti a nyári és a téli szünidőt spanyol családoknál (Holidays in Peace program), aki ez idő alatt teljes ellátást biztosítanak számukra, sőt a

Elfogott illegális migránsok a Kanári-szigeteken

gyerekekkel küldött ajándékok és készpénz formájában azok családját is támogatják. Többször előfordult, hogy spanyol családok nem akarták visszaküldeni a „kietlen sivatagba” a gyerekeket, hanem maguknál tartották őket a helyi bíróságok döntése alapján. Így ezek a gyerekek már nem tértek vissza a menekülttáborokba, hanem Spanyolországban maradtak. Státuszuk rendezése azonban hosszú időt vesz igénybe (adoptálás, spanyol állampolgárság megszerzése).²⁸

A harmadik, a Maghreb-régióan keresztül érkező illegális migráció okozza a legnagyobb problémát a nyugat-európai államoknak.²⁹ Innen már nem csak marokkói vagy saharávi menekültek érkeznek, hanem szinte minden afrikai országból. Mivel Nyugat-Szahara közel van az EU déli határaihoz (alig 100 kilométerre található a Kanári-szigetek), az európai országok felé irányuló nemzetközi migráció egyik csomópontjává vált. A migránsok az évszázadokon keresztül karavánútként használt útvonalakon érkeznek. Az egyik fő gyűjtőpontja a szubszaharai vándoroknak Accra, illetve Bamako, ahonnan a kisebb-nagyobb csoportok az Algéria déli részén található Tamanrasset városába mennek, ahonnan Marokkó (Oujda városán keresztül), Tunézia és Nyugat-Szahara (Mauritánia) felé indulnak tovább.³⁰ A nyugat-szaharai menekültáradat az 1990-es évek közepén kezdődött, amikor a korábban a Földközi-tengeren próbálkozó migránsok,³¹ egyre inkább az Atlanti-óceán kikötőiből próbálták meg lélekvesztőikkel európai területre átjutni. Mivel a Polisario ellenőrzése alatt lévő területen nincs központi kormányzat, a mauritániai határőrség pedig szinte csak jelképes, egyre több menekült nem Marokkó, hanem Nyugat-Szahara és Mauritánia felől indul Európa felé.³² A marokkói kormányzat éppen ezért, többször is megvádolta a SADR és Algéria vezetését, hogy a menekültek Marokkóba való bejutását aktívan támogatják, hogy azzal is destabilizálják az országot. Ezt az érintett felek visszautasították, de az illegális bevándorlókat továbbra sem állították meg.³³ A MINURSO békefenntartói többször is jelentették, hogy a megszállt csempészek és Polisario fegyveresek mellett egyre több fekete-afrikai menekülttel – néha

egész karavánokkal – találkoznak a sivatagban a járőrözések során. Az ENSZ többször szólította fel a Polisario vezetőségét, hogy akadályozzák meg az illegális migránsok áradatát. Végül a saharáviak engedtek és 2004-ben Tifariti környékén elfogtak egy pakisztáni és bangladesi menekültekből álló csoportot, amelynek tagjait először bebörtönözték, majd a mauritániai határnál elengedték.³⁴

Persze a népességáradat nem állt meg, sőt 2005-2006 során egyre több migráns érkezett a területre, Szenegálból, Gambiából, Sierra Leonéból, Libériából, Maliból, az Elefántcsontparttól, Ghánából, Nigériából, a Kongói Demokratikus Köztársaságból, Kamerunból, Szudánból, sőt még a távoli ázsiai országokból is.³⁵ Csak 2006 januárja és szeptembere között 24 ezer migráns érkezett engedélyek nélkül a Kanári-szigetekre, az egy évvel korábbi 4472 helyett. A vándorok közül, akiket visszafordítanak a Maghreb országok hivatalos szervei, nem mennek vissza hazájukba, hanem letelepednek helyben (számuk több millióra tehető Algériában, Mauritániában, Marokkóban, Szudánban, Líbiában és Tunéziában), majd később ismét megpróbálnak valamelyik európai országba átjutni. Több emberjogi szervezet (UNHCR, Amnesty International és a Human Rights Watch) szerint menekülteket mind az észak-afrikai, mind pedig az európai államok határőrei, rendőrei bántalmazták, gyakran megsértve az alapvető emberi normákat is.³⁶ Ezt nem enyhíti az a tény sem, hogy Európának elege lett az egyre inkább radikalizálódó muzulmán tömegektől, akik egy szempillantás alatt képesek véres összeütközést provokálni egy rendőri ellenőrzésről, és akik bevallottan ellenségesek az őket befogadó államokkal szemben.³⁷ Sajnos az európaiak egyre inkább biztonsági és nem gazdasági,

politikai szempontból közelítik meg az illegális migrációt, amely számukra minimális pozitívumot és egyre több negatívumot hordoz magában. A saharávi migránsok eddig nem okoztak problémát az őket befogadó államoknak, de sajnos egyre többször veszik őket egy kalap alá más, muzulmán országokból érkezett radikális muzulmán bevándorlókkal.

Jegyzetek

- 1 A munkaerő migráció egyik legismertebb példája hazánkban, amikor az 1900-as évek elején több mint egy millió magyar vándorolt ki a mai Amerikai Egyesült Államokba, a kényszeremigráció másik, viszonylag jól dokumentált példája hazánk 150 éves török megszállása, amikor is a lakosság nagy része politikai, vallási vagy gazdasági okokból kényszerült elhagyni a korábbi lakhelyét.
- 2 <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=323&code=sa&p1=3&p2=4&case=61&k=69&p3=5> (letöltés ideje: 2011.08.09.)
- 3 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*. p. 42.
- 4 John Mercer: *Spanish Sahara*. p. 106-107.
- 5 Janos Besenyő: *Western Sahara*, p. 50.
- 6 Toby Shelley: *Endgame in the Western Sahara*. p. 19.
- 7 Az arab világban az olyan eskük, amelyeket egy-egy népcsoport vagy város tett az uralkodó számára, az egyben annak fensőbbségének is az elismerése volt, illetve az esküt tevők alárendeltségét. Ezekre a területekre a marokkói szultán a saját tisztviselőit (kaid) nevezte ki, akik felügyelték az adók begyűjtését, és örködték a szultán jogain. Sok esetben bár egyes törzsek – bizonyos okokból kifolyólag - letették az esküt, de a marokkói állam gyengesége miatt képtelen volt őket tartósan ellenőrizni, saját céljára felhasználni.
- 8 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*. p. 158-159.
- 9 <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/ProtractedSahrawiDisplacement.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.12.)
- 10 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*. p. 215-218.
- 11 Az 1980-as évek végére 79 ország ismerte el a Saharai Arab Demokratikus Köztársaságot, ez azonban a marokkói diplomáciai erőfeszítéseknek köszönhetően valamelyest csökkent.
- 12 Janos Besenyő: *Western Sahara*, p. 126.
- 13 A marokkóiak kezében van az összes nyugat-saharai város, a foszfátbányák, a halászat és a gazdaságilag kiaknázzható területek.

- 14 Yearbook of the United Nations 1991. p. 796.
- 15 Spanyolország és Franciaország ellentétes véleményét képviselnek a nyugat-szaharai kérdésben, ebben történelmi okok játszanak részben közre, illetve Spanyolország igyekszik jóténni azt a hibáját, hogy nem adta meg az őslakosoknak az önrendelkezést, hanem kiszolgáltatta őket Marokkónak. Franciaország pedig Marokkó közeli szövetségese, így nem pártatlan a konfliktusban, amelyben valamilyen módon maga is részt vett (fegyverszállítások, katonai segítségnyújtási programok, stb.)
- 16 <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/ProtractedSahrawiDisplacement.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.12.)
- 17 Mivel a falrendszer lezárta a törzsek által használt utakat, azok képtelenek voltak a nyájaikkal vándorolni, rákényszerültek a letelepedésre, majd az állatállomány radikális csökkentésére. A nomádok nagy része így munka nélkül maradt és a jobb élet reményében a városba kényszerült költözni. A gazdasági változások mellett ez a kényszerű váltás a tradicionális törzsi kultúra halálát is jelenti.
- 18 http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/reliefweb_pdf/briefingkit-01f360c5b0473bcd71c5b213899cc08c.pdf (letöltés ideje: 2011.08.14.)
- 19 <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/ProtractedSahrawiDisplacement.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.12.)
- 20 <http://www.arso.org/OHCHRrep2006en.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.17.)
- 21 Hogy ki számít „szaharávinak” igen kényes kérdés, jogi és politikai aspektusból is. Az arab nyelvben a saharávi a sivatagban élő embereket jelzi, származzanak azok bármely törzsből, vagy népcsoportból. Az elmúlt évek során a nemzetközi közvélemény ezt a kifejezést azokra a törzsekre kezdte alkalmazni, akik a korábbi Spanyol-Szahara területén éltek. A törzsi rendszer felszámolását először a Polisario tűzte a zászlajára, akkor nevezték először a törzsek egészét saharávinak, így képesek voltak elérni, hogy a különböző, korábban egymással harcban álló népcsoportok önálló népként tekintsenek magukra.
- 22 <http://www.unhcr.org/3e23eb670.html> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 23 <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS20962.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 24 San Martín, Pablo (2004), Briefing: Western Sahara: Road to Perdition?”, African Affairs, 103/413: 551-660.
- 25 <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/ProtractedSahrawiDisplacement.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.12.)
- 26 <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?id=484> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 27 <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=339> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 28 <http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/policy-briefings/ProtractedSahrawiDisplacement.pdf> (letöltés ideje: 2011.08.12.)
- 29 <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=230> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 30 <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?id=484> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 31 A fő migráns „útvonal” a sivatagon keresztül a Marokkó területén található spanyol enklávék (Ceuta és Melilla) felé tartott, majd onnan kisebb halászhajókkal és egyéb más lélekvesztőkkel próbáltak Európába átjutni. A spanyol kormányzat együttműködve a marokkói hatóságokkal és más afrikai országokkal próbálta megállítani a menekültáradatot, sokszor igen kemény módszerekkel (hatalmas radar és kerítésrendszer kiépítése, különböző kényszerintézkedések használata, közös járőrözés a marokkói hatóságokkal, a tengeri járőrözése megerősítése a Gibraltári-szorosban, menekültek bebörtönzése, stb.)
- 32 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 33 http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1575&context=isp_collection (letöltés ideje: 2011.08.13.)
- 34 <http://www.afrol.com/articles/15408> (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 35 http://mmo.gr/pdf/news/Migration_in_the_Middle_East_and_Mediterranean.pdf (letöltés ideje: 2011.08.11.)
- 36 2005 októberében több száz szubszaharai menekült átverekedte magát a spanyol hatóságok által épített kerítésrendszeren. A határt őrző spanyol katonák közt pánik tört ki, és a megszokottnál erőteljesebben léptek fel a migránsokkal szemben, akik közül többen az életüket veszítették. Ezzel egy időben a marokkói hatóságot, több mint 1500 elfogott migránst kivittek a sivatag egy elhagyott pontjára és otthagyták őket, boldoguljanak ahogy tudnak.
- 37 Erre jó példa az elmúlt hetekben történt gyűjtogatások, rongálások és rablások, amelyeket főként muzulmán bevándorlók kezdtek, majd később csatlakoztak hozzájuk a különböző hátterű bűnöző csoportok is, először Londonban, majd az Egyesült Királyság több nagy városában is.

Brain Drain

Afrikai agyelszívás

A kérdéskör néhány mérvadó aspektusa

írta: Tarrósy István

Bevezető gondolatok

Az afrikai államok függetlenné válásának idején az államigazgatásban betöltött pozíciók tekintetében az őslakos afrikaiakat a perifériára szorították – a gyarmati adminisztrációknak sokáig nem állt érdekében, hogy képzett afrikaiak vegyék körül őket –, nem beszélve az európai felsőbbrendűség elvéből (hübrisz) fakadó attitűdjükről. A frankofón afrikai területek kicsivel jobb helyzetben voltak, mint az angolok által menedzselte területek, így nem ért senkit meglepetésként, hogy a függetlenné vált Ghána új politikai vezetése a tisztviselők 60%-át azonnal, már 1957 márciusában afrikaiakból rekrutálta. A kontinens egészére kiterjesztett elvvel minden új vezető egyet tudott érteni: haladéktalanul „afrikánizálni” kell a közigazgatást. Ehhez természetesen szükség volt az oktatási – különösen a felsőoktatási – rendszer fejlesztésére is, hogy megfelelő képzésben részesülhessenek a leendő közép- és felsővezetők. A folyamat természetesen tovább erősíthette a nemzeti öntudat kialakulását, és általában az afrikai öntudat visszaszerzését.

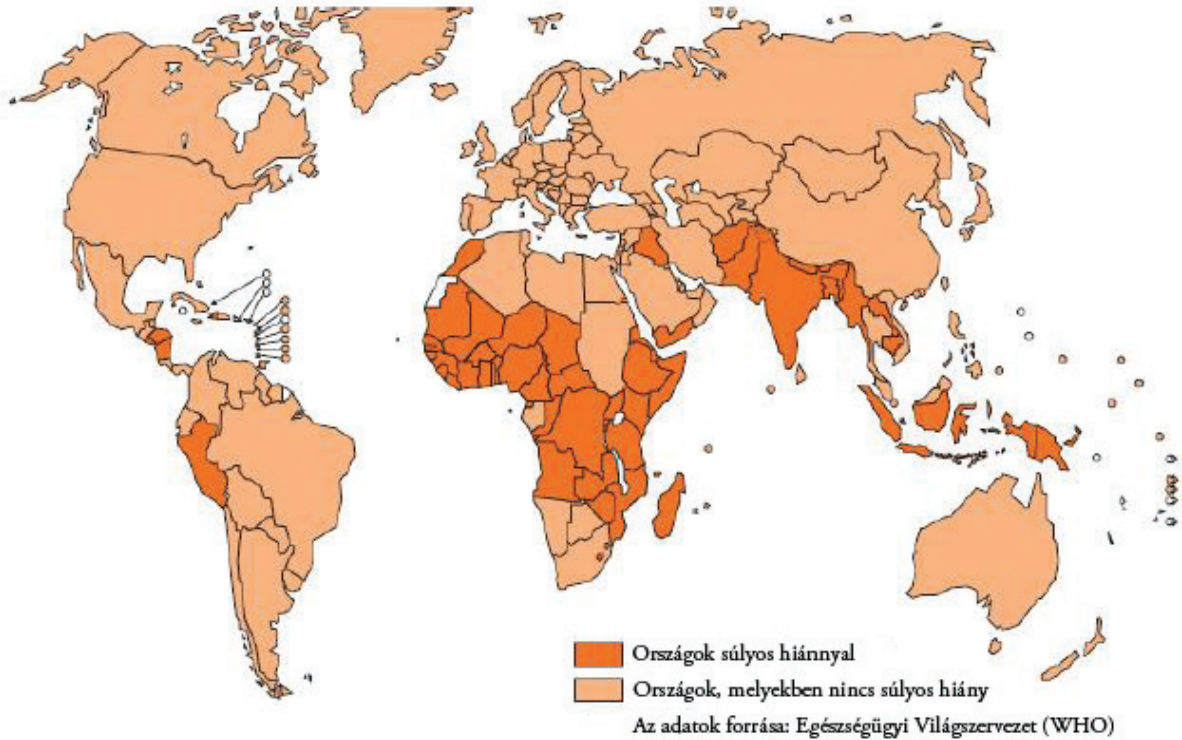
A függetlenné vált afrikai államok vezetői az oktatást a gyors fejlődés fő eszközének tekintették, melynek prioritizálásával az 1960-as évektől felnövő új generáció képessé vált tucatszám felvonultatni a különböző szektorok számára oly fontos képzett szakembereket. Ahogyan azonban Adepou (2008) jelzi, az oktatásban való részvételhez kapcsolható társadalmi igény gyorsabban nőtt, mint az érintett országok gazdaságának felszívó-kapacitásának kiépülése. A szűk privát szektor csupán csekély százalékát tudta foglalkoztatni a végzeteknek, így az új államok megoldandó feladatait gyarapította a diplomás munkanélküliség problémája. A jól képzett/magasan kvalifikált afrikai szakemberek elvándorlá-

sa az 1970-as években vált egyre intenzívebbé, majd az 1980-as és 1990-es évek során hatványozottan volt érezhető, különösen az Afrikán kívüli, európai, észak-amerikai és közel-keleti célszágok irányába. Ma az összes afrikai tudós egyharmada fejlett országokban él és dolgozik.

Az *Afrika Tanulmányok* migrációval foglalkozó különszáma nem hagyhatja figyelmen kívül az agyelszívás jelenségét, problematikáját. A téma azonban olyan szerteágazó és összetett, hogy egy nagyobb lélegzetű tanulmányban, sőt, még inkább külön kötetben érdemes vállalkozni alapos feldolgozására. Jelen írás csupán bizonyos aspektusok és kérdések felvetését képes az olvasók elé tárni, jelezve, hogy a szerző folytatja a téma feldolgozását, és dolgozik a terjedelmesebb elemzésen.

Agyelszívás – kinek jó?

A globalizált világgazdasági rendszer számos – láthatóan egyre több – növekedési pólussal rendelkezik, melyek, ahogyan Cseresnyés (2005) is jelzi, „munkaerőt vonzanak magukhoz, azonban véletlenül sem a »szegénység«-menekült kategóriába eső személyeket, hanem azokat [a gyakran magasan kvalifikált² szereplőket], akiknek a munkavállalás élet- és munkafeltételeik relatív javulását hozza.”³ Ezek a személyek azért indulnak útnak, mert végzettségükkel nem tudnak megfelelő munkát találni anyaországaikban, és az általuk később választott célszágok (általában gazdaságilag-technológiailag fejlettebbek az adott anyaországhoz képest) kedvező feltételekkel vonzzák magukhoz őket, egyben tudásukat, ezáltal „elszívva” humán erőforrásukat. Ezen elvándorolt képzett személyek a munkaerő-migránsok körét gyarapítják, és miközben saját életük/sorsuk jobbra fordul, aköz-

Országok, melyek az egészségügyi dolgozók (orvosok, ápolók, műtősnők) hiányával küzdenek, 2006.

ben otthon hagyott családjaik, faluközösségeik is könnyebben tervezhetik a jövőt, hiszen a külföldre távozó családtag folyamatos (sok esetben havi rendszerességgel) a helyi mikroközösség számára jelentős összegeket utal haza új, (akár csak időszakosan) „választott hazájában” megkeresett jövedelméből. Mindezek fényében jogosan tehető fel a kérdés: az agyelszívás kinek kedvez? Valóban olyan rossz az anyaországnak az, hogy elvándorló szak/képzett fiai és lányai az adott ország teljes GDP-jéhez képest is számba vehető nagyságrendben járulnak hozzá annak gazdasági fejlődéshez (családjaik esetében persze elsősorban többnyire az életben maradáshoz)? Jó tehát az agyelszívás, avagy éppenséggel rossz Afrikának?

Az afrikai elvándorlás bizonyosan közösségi kérdés – bár tudjuk, hogy maga a vándorló dönt arról, hogy elindul, és máshol szeren-

csét próbál, vagy más helyen találja meg számításait. Az afrikai közösségi lét azonban közösségi döntésként kezeli e kérdést, és az elvándorolt jól tudja, milyen kötelességei vannak nagyobb családja, rokoni közössége felé, ezért (is) jelentős kérdést képvisel az általa hazautalt összegek tárgyköre. A hazautalás mértéke, ahogyan ezt Rédei (2009) is jelzi, „több afrikai országban nemzetgazdaságilag jelentős bevételt jelent.”⁴ A Nemzetközi Valutaalap adatai alapján⁵ is jól látható, hogy vannak olyan afrikai országok, például Nigéria, Sierra Leone, Togo, Szenegál, a Zöld-foki-szigetek, Gambia, Marokkó, Szudán, amelyeknél a hazautalás-GDP arány 5 és 11% között mozgott az elmúlt harminc évben. Ugyan az Afrikába – főként nyugat-európai⁶ és észak-amerikai országokból – irányuló tranzakciók a teljes fejlődő világba érkező uta-

Végzett egyetemisták a Dar es-Salaam-i Egyetemen, 2006 - Maradnak - elmennek? Fotó: Kalmár Lajos

lások csupán nagyjából 15%-át teszik ki, a kivándoroltak jövedelmeinek ezen hazaküldött részei összesítve sok esetben önmagában értelmezhető gazdasági hatást képvisel. A számokat vizsgálva, és néhány leginkább érintett afrikai államot példaként hozva, a 2002–2007/08 közötti időszakban markáns változásokra figyelhetünk fel. Nigéria esetében a hazautalások volumene 2002-ben 1300 millió USD körül moz-

gott, 2007-ben azonban már 2200 millió USD feletti összegre rúgott. A Zöld-foki-szigetek példája 2002-ben 70 millió USD körüli, 2008-ban azonban 12 millió USD körüli összeget mutat. Folyamatos változást látunk, és érzékelhető, hogy nagy a szórás az egyes afrikai térségek között a hazautalások megoszlása kapcsán. A kétezres évek elején a hazautalások nagy része Észak-Afrikába irányult, és ugyan tíz évvel később is

az arab térségek – fejlettebb pénzügyi szolgáltatói rendszereik miatt – „élvezik” e befolyó pénzek nagyobb részét, a szubszaharai országok is – hiszen a bankszektor több országban kiépültebb, fejlettebb, mint egy évtizeddel ezelőtt – nagyobb volument tudnak felmutatni. Az arab térség országainak „nemzetközi pénzforgalmát egyértelműen a hazautalások dominálják”, hiszen a munkavállalók európai célországokban,

illetve gazdag, „olajállamokban” vállaltak munkát – bár az arab tavasz e tekintetben, például a líbiai konfliktus miatt sokaknak munkájuk elvesztésével járt – szemben a fekete-afrikai térség országaival, melynek „világ gazdasági és migrációs részesedése alacsony[abb], [és így] kevesebb átutalásban részesül.”⁷

Tendenciaként leszögezhető, hogy az elvándoroltak hozzájárulásai nem hagyhatók figyelmen kívül az anyaországok számára, azonban nagyobb a veszteség akkor, ha arra gondolunk, hogy a relatív értelemben vett kisszámú képzett munkaerő elhagyja országát, ezáltal humán erőforrás-vesztéséget, szellemi kapacitás-vesztéséget okoz, mely hosszabb távon sem oly egyszerűen orvosolható problémát jelent gazdasági értelemben is.

A mozgást kiváltó tényezőkről azonban nem szabad megfeledkeznünk. A húzó (pull) és toló (push) faktorok⁸ a migráció fontos aspektusát képezik. Az adott országból a vándorlásra vállalkozó személyt „kitolhatja” például egy-egy megoldhatatlannak tűnő konfliktus – legyen etnikai vagy vallási alapú –, mely Afrika-szerte számos térségben folyamatosan felbukkanó jelenség. Ha most a képzetebbekre fókuszálunk, az ő esetükben push-faktorként értelmezhető többek között a túlzottan rugalmatlan kormányzati rendszer és a hozzá kapcsolódó foglalkoztatáspolitikai, amely nem képes megfelelően kezelni a munkavállalók problémáit, magát a munkanélküliséget; vagy a törzsi/közösségi, etnikai alapon történő diszkrimináció; vagy akár a reálkeresetekben történő esés, az ország fizetőeszközének gyengülése, illetve a növekvő napi terhek, kiadások, általában tehát a napi „jólét” bizonytalansága. Pull-faktort jelent ezekhez szorosan kapcsolódva, például, a magasabb jövedelem megszerzésének lehetősége, a kiterjedtebb munkahelyi

Afrikai diákok Magyarországon

A Magyarországon tartózkodó afrikaiak nagy része mindig is tanulmányi céllal választotta hazánkat célországként. Az 1970-es, 1980-as években több száz afrikai fiatal kaphatott állami ösztöndíjat és szerezhetett presztízzsel rendelkező „európai diplomát” egyeteminken. Sokan közülük aztán családot alapítottak, letelepedtek Magyarországon. A diplomát szerettek közül sokan jól beszélnek a magyart, és a 2009-ben kutatóműhelyünk által, az *Itt vagyunk!* projekt keretében rögzített életút-interjúkból kitűnik: magyar identitással (is) rendelkeznek, ezáltal fontos összekötő kapcsot jelenthetnek/képviselnek hazájuk és Magyarország között, ráadásul többen közülük mérvadó szereplői saját országaiknak (például kulturális államtitkárok, cégvezetők, egyetemi oktatók, stb.). Kérdés: mennyire „használjuk ki” (pozitív értelemben) e kötődéseket. Sajnos, kormányzati szinten limitált információ létezik e közösségekről, bevonásuk e megközelítésből is roppant nehéz lenne (hiszen nincs például adatbázis arról, kik is ők valójában, hol élnek, hova jutottak, milyen tevékenységeket folytatnak, milyen civil szervezet tagjai). Sürgős feladat e hiányosság orvoslása, a velük kapcsolatos „tudatlanság” felszámolása!

A Központi Statisztikai Hivatal szerint az elmúlt két évben jelentősen nőtt a magyarországi afrikai bevándorlók száma. A tartózkodásra, illetve letelepedésre jogosító engedéllyel rendelkező afrikai állampolgárok száma 2010. január 1-jén 2513 fő volt, ami 2009-hez képest majd-

nem 26%-os növekmény (akkor 1998 főt mutatott a statisztika). Az afrikai migránsok közül 1080 fő, azaz 43% észak-afrikai országokból érkezett hozzánk. A Szaharától délre fekvő térségek közül csak Nigériából 739-en vándoroltak Magyarországra – ez a teljes szubszaharai migráns közösség több mint fele (51,6%-a). A vándorlók motivációit személyekre lebontva még nem térképezte fel senki – a bevezetőben említett projekt többek között ezt a célt is szolgálja, és ennek eredményeképpen várhatóan 2011 végére láthatunk tisztábban.

A tendenciák azonban azt mutatják, hogy a bevándorlók többsége tanulási céllal érkezik hozzánk. Ez a fajta mobilitás a „migráció egészének egy fontos részterülete, [amely] nem végleges letelepedést jelent, hanem huzamos tartózkodást, [de] azzal, hogy valaki megismeri a másik környezetet, esetleg nyelvi vagy más vonatkozásban akár otthonosan is mozog, összehasonlításokat tesz korábbi lakóhelyének lehetőségeivel, növeli a végleges elvándorlási szándékot, és letelepedhet.”⁹ Ebből a szempontból pedig még hatványozottabban szükséges egy világos kormányzati elképzelés, szándék és stratégia arra vonatkozóan, hogyan „hasznosítható” a letelepedő személy a befogadó nemzet érdekei mentén. Szükséges az egyértelmű kormányzati szándék mielőbbi kinyilvánítása, és egy olyan bevándorlás-politika megalkotása, amely az európai elvárások leképezése mellett külön magyar Afrika-programmal rendelkezik.

mobilitás és a karrierépítés perspektívája, vagy éppenséggel a kisebb bürokrácia és kevesebb kontrollmechanizmus, továbbá értelemszerűen a fenntartható magasabb életminőség elérése.

Afrika feladatai az „agy-migráció” menedzselése tekintetében

A regionális szinten

Az 1960-as, 1970-es évekkel szemben, amikor az európai oktatási rendszer „kinyílt” az afrikai fiatalok számára, és ösztöndíjak garmadájaival az afrikai kontinens különböző szegleteiből tanulmányi céllal vándorolhattak el otthonaikból, majd pedig az 1980-as évektől a jól képzett afrikaiak az Egyesült Államokba, a Közel-Keletre, és más gazdag, fejlett országba/térségbe emigrálhattak, ma egyre növekvő számban a feltörekvő afrikai gazdaságokban találják meg számításukat. Adepoju (2004) beszámolója szerint Gabon, Botswana, Namíbia és a Dél-afrikai Köztársaság mind olyan ország, amely „kedvelt” célpontja a képzett afrikai munkaerőnek. Az efféle migránsok által az afrikai térségekben „tartott” tudás cirkulációja mára a regionális integrációs szervezetek napirendjén szereplő tétel. Alapvető cél, hogy az államok, a regionális összefogások képesek legyenek saját kereteiken belül tartani a tudást, a fejlődéshez elengedhetetlen ta-

paszlatokat, ehhez pedig képesek legyenek lehetőségeket kínálni a szakképzett, magasan képzett munkaerő számára.

Az afrikai országok többsége „túlságosan gyenge ahhoz, hogy helyt álljon a globális versenyben.”¹⁰ Éppen ennek okán még hangsúlyosabb a regionális együttműködések, a régiós léptékű szövetségek megvalósítása és működtetése. A regionális integráció ugyanis megoldást kínál a természeti és egyéb erőforrások optimális felhasználására, a kölcsönös gazdasági érdekek kiaknázására, köztük a tudás helyben tartására, és a helyi, térségi fejlődés felhasználására. Különösen akkor, amikor a globális hatások – vagyuk csak a kulturális hatásokat – olyan ellenhatásokat gerjesztenek, amelyek a helyi értékek, a lokális normák felértékelődésében, azok védelmében és megerősítésében nyilvánulnak meg, a regionalizációs folyamatok, mind országokon belül, mind országok között hatásos ellenszert kínálhatnak a versenyben maradásra.

A világ különböző térségei közül Afrikában található a legtöbb regionális integrációt szorgalmazó közösség, regionális blokk. Az Afrikai Unió 53 tagállama közül 27 legalább kettő vagy több ilyen szervezet tagja. Földrajzi értelemben véve számos régióban több állam is átfedést képez az egyes regionális szervezetek között, és ez nem minden esetben jelenti a közös gondolkodás és fejlesztés előremozdítását – inkább érdek

Indiai agyak kivándorlása - Afrika helyzete sem külön... Forrás: www.nrimatters.com

konfliktusokat szül. Adepoju (2001) is aláhúzza, hogy a különböző regionális szervezetek közötti átfedések és számos egyéb működési probléma ellenére, e keretek jelenthetnek kiutat Afrikának hosszú távon.

Ennek elsődleges célkitűzése, hogy Afrika, az afrikai reneszánsz jegyében újra magára találjon, és képzett agyait képes legyen megtartani, országai-ban helyzetbe hozni, a jövőbeni fejlődési lehetőségeiket rájuk építeni. Az egyik ilyen összefogás

„Elsődleges célkitűzése, hogy Afrika, az afrikai reneszánsz jegyében újra magára találjon, és képzett agyait képes legyen megtartani, országaiban helyzetbe hozni, a jövőbeni fejlődési lehetőségeiket rájuk építeni.”

A regionális együttműködés afrikai szervezetei a személyek szabad áramlását is megvalósítandónak tartja, ezáltal a legális migrációt saját régióikban támogatja. Ez hasonló ahhoz az európai elképzeléshez, amely a határrendészeti szigor mellett a legális vándorlást helyezi előtérbe. 2011 első felében, számos vitát követően az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (ECOSOC) vélemény¹⁰ fogalmazott meg az Unió számára az EU-ba harmadik országokból érkező szezonális munkavállalókhoz köthető jogosítványokat, kritériumokat illetően. Fókuszban mindvégig a migráció legalizálása áll, azaz a törvényes keretek között lezajló vándorlás, amely – ha a törvényeket betartják – mindkét „fél” számára, a vándorlónak és a befogadó államnak is pozitív hozadékkal járhat. A kérdés mindig az, mi történik akkor, ha a legális kereteket betartva, az adott szezonális munka lejártával a vándorló nem utazik vissza otthonába, hanem „tovább áll”, és már illegális migránsként folytatja az útját az EU más tagállamaiban. Az ehhez kapcsolódó retorziókat és következményeket mihamarabb szükséges az európai közösségnek megszabnia.

Pánafrikai keretek között

Afrikai szervezetek – köztük több pánafrikai – egy afrikai „agy-alap” létrehozásán fáradoznak.

közel 130 technológiai cég és non-profit szervezet létrehozásával, az ENSZ támogatásával 2002 júliusában megalakult Digitális Afrikai Diaszpóra Hálózat (Digital Diaspora Network Africa), amely a képzett tudósok, orvosok, mérnökök, közgazdászok, IT-szakemberek megtartását, illetve általában az elvándorolt képzett munkaerő „visszaszívását” tűzte zászlajára. Maga az Afrikai Unió olyan kérést fogalmazott meg a világban élő afrikai diaszpóra számára, amely az ő bevonásukkal és hathatós támogatásukkal a tudás és szakképzettség Afrikába történő visszaáramlását segítheti elő. Mindez természetesen akkor képes működni, ha Afrika maga képessé válik arra, hogy politikai, gazdasági és szociális értelemben vonzó(bb) lehessen saját polgárai/lakosai, sőt, az elvándoroltak számára – legyen tehát lehetőség és perspektíva az Afrikában maradásra.

Az Afrikai Tudományos Akadémiák Hálózata (Network of African Science Academies) 2009 júliusában a G8+5-ök számára megfogalmazott nyilatkozatában a gazdaságilag és technológiai-lag fejlett világ vezetőinek figyelmét arra hívták fel, hogy szüksége van Afrikának a külső segítségre, célirányos hozzájárulásokra – önmagában, „egymaga” nem képes megvalósítani azt, hogy szakképzett agyait a kontinensen tartsa mindaddig, amíg a jelenlegi szinten mozog kutatási ka-

pacitását, felsőoktatási szektorát tekintve. Szükség van azokra a fejlesztésekre és beruházásokra, amelyek az egyetemi és kutatóintézeti kapacitásokat bővítik, mert egy ilyen megerősített háttérrel válhat Afrika versenyképesebbé az elkövetkező évtizedekben.

Jegyzetek

- 1 Rédei (2009) szerint a „magasan képzettek mobilitása alatt azt értjük, amikor valaki más országban hasonlóan magas szintű tevékenységet végez, ami végzettségének is megfelel.” (Rédei, 2009. 215. o.)
- 2 Cseresnyés, 2005. 27. o.
- 3 Rédei, 2009. 147. o.
- 4 Ld. többek között Barajas et al. (2010).
- 5 Ezek közül is leginkább Franciaországból, Spanyolországból, Olaszországból és Belgiumból, továbbá az Egyesült Királyságból történnek az utalások.
- 6 Uo. 145. o.
- 7 Erről többet ld. World Migration Report 2003. 218. o.
- 8 Kwarteg, 1997. 29. o.
- 9 Rédei, 2009. 11. o.
- 10 Ld. EESC opinion, COM(2010) 379 final – 2010/0210 (COD).
Interneten: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:218:0097:0100:EN:PDF>

Felhasznált irodalom

- Adepoju, Aderanti (2004): Changing Configurations of Migration in Africa. Migration Policy Institute, Washington, D.C. Interneten: migrationinformation.org. 2004. szeptember 1.
- Adepoju, Aderanti (2008): Migration in sub-Saharan Africa. *Current African Issues* 37. Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala.
- Barajas, Adolfo et al. (2010): The Global Financial Crisis and Workers' Remittances to Africa: What's the Damage?

- IMF Working Paper*. WP/10/24. Interneten: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp1024.pdf>
- Cseresnyés Ferenc (2005): Migráció az ezredfordulón. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Hanson, Stephanie (2008): Is Brain Drain Good for Africa? Analysis Brief. *Council on Foreign Relations*. 21 August 2008. Interneten: <http://www.cfr.org/africa/brain-drain-good-africa/p16986>
- IOM (2003): Managing Migration – Challenges and Responses for People on the Move. *World Migration Report 2003*. Chapter 12 on Linkages between Brain Drain, Labour Migration and Remittances in Africa. Interneten: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2003.pdf
- Kwarteg, Charles Owusu (1997): Africa and the European Challenge. *Survival in a Changing World*. Aldershot, Avebury.
- L. Rédei Mária (2009): A tanulmányi célú mozgás. REG-INFO Kft, Budapest.
- Makinwa, Thiat O. (2011): Africa's Brain Drain: Whose Responsibility to End It? *Face2faceAfrica*. 16 June 2011. Interneten: <http://face2faceafrica.com/article/africa-s-brain-drain-whose-responsibility-to-end-it>
- Mutume, Gumisai (2003): Reversing Africa's 'brain drain'. *Africa Recovery*. Vol. 17, No. 2. July 2003.
- NASAC (2009): Brain drain in Africa. Joint Statement by the Network of African Science Academies (NASAC). G8+5 Summit, Italy, July 2009. Interneten: www.nationalacademies.org/includes/NASACbraindrain09.pdf
- Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (2008) (szerk.): Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok. HVGORAC, Budapest.
- Rédei Mária (2007): Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Szabó A. Ferenc (2006): A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Tarrósy István (2011a): Kelet-Afrika a fejlődés útján. A Kelet-afrikai Közösség és tagállamai közelebről. Publikon Kiadó, Pécs
- Tarrósy István (2011b): Afrikai migránsok a fejlett világban és Magyarországon. Migrációs trendek, integráció, tapasztalatok. *OKRI Szemle*. (megjelenés alatt)

IMMIGROPOLY

játék a vándorlásról

IMMIGROPOLY

játék a vándorlásról

játszószabály | statisztika | kapcsolatok

EUROPÁI INTEGRÁCIÓS ALAP

Projekt az Európai Unió Európai Integrációs Alapjának támogatásával

VÁLASSZ KARAKTERTI!

A karakterre kattintva indúl a nagy kaland!
Dobj ügyesen, válassz jól a kérésekre és bízd a szerencsédet nagy Európá!

KOFFI Elefántcsontpart Neme: férfi Életkor: 21 Foglalkozása: labdarúgó	ASSEFA Étiópia Neme: nő Életkor: 26 Foglalkozása: mérnök	UCHE Nigéria Neme: férfi Életkor: 30 Foglalkozása: orvos	ABDUL Marokkó Neme: férfi Életkor: 22 Foglalkozása: mérnökasszisztens
			
Születési hely: Abidjan	Születési hely: Adama	Születési hely: Lagos	Születési hely: Rabat

www.immigropoly.ittvagyunk.eu

A játék célja, hogy a kiválasztott afrikai karakteredet különböző útvonalakon keresztül eljuttasd Európába. Olvass minél többet az utad során érintett városokról, a lenyűgöző afrikai tájakról, a vándorlásról, az Európai Unió bevándorlással kapcsolatos politikájáról.

EGYEDÜLLÁLLÓ JÁTÉK, PÁRATLAN IZGALMAK! ÚJDONSÁGI!

UTAZZ, TANULJ ÉS JÁTSSZ!

The image features a close-up view of a chain-link fence in the foreground, with the South African national flag visible in the background. The flag's colors—red, white, green, yellow, black, and blue—are partially obscured by the diamond-shaped mesh of the fence. The text is overlaid on the left side of the image.

Radics M. Péter

Veszélyezteteti-e Dél-Afrika
jövőjét a növekvő
bevándorlás?

A tavalyi futballvébé okozta általános lelkesedés, a mindent átható nemzeti büszkeség és egység már a múlté a Dél-afrikai Köztársaságban. A 2010 júliusában zárult sporteseményt szinte azonnal milliós sztrájkok követték. Hiába tett jót a gazdaságnak a világválság, a 3-4%-os éves bővülés nem nyújtott fedezetet a szakszervezetek által követelt 8%-os közalkalmazotti béremelésre. (Economist, 2010)

2011 nyarán a helyhatósági választásokat megelőző kampány borzolta a lakosság kedélyállapotát. Botrányt okozott, hogy egyes városokban a helyi kormányzat olyan nyilvános vécéket építtetett, amelyek mindenféle takarás nélkül állnak az utca közepén. A televízióban is gyakran bemutatott toalett-torzók arra emlékeztetik a választópolgárokat, hogy az apartheid rossz emlékéből szabadulni igyekvő ország még mindig képtelen megfelelő áram-, folyóvíz- és szennyvíz-szolgál-

tatást nyújtani polgárainak. (Guardian, 2011) „Hogyan lehetséges ez abban az országban, amely a labdarúgó világbajnokságra reptereket és ötcsillagos szállodákat tudott felépíteni?” – kérdezik sokan.

Az 50 milliós Dél-Afrika továbbra is a fekete kontinens gazdasági motorja. Az ország GDP-je tulajdonképpen önmagában akkora, mint a Szaharától délre eső 47 országé összesen. A hivatalosan 25%-os (valójában 36%-ra becsült) munkanélküliséggel az állam mégsem bír. Bár már a lakosság egyharmada (több mint 15 millió) dél-afrikai fér hozzá valamilyen szociális támogatáshoz, harmaduk még mindig kevesebb, mint napi két dollárból kénytelen boldogulni.

Problémái ellenére ma is a Dél-afrikai Köztársaság a térség egyik legnépszerűbb bevándorlási célországa. Természeti szépségei, magas életszínvonal az egész kontinensről vonzza a bevándor-

lókat. A képzetlen vagy szegény sorba érkezők bevándorlók azonban ebből keveset tapasztalnak meg. Többségük afrikai, akik jogsértések és támadások végtelen sorát kénytelenek elszenvedni.

A bevándorlás problémái Dél-Afrikában

„Azért marad itt az ember, mert nem akar visszamenni. Otthon [Ugandában] nincs semmi.” – a 21 éves Patrick Tusime szavai ezek, aki hét éve él bevándorlóként a Dél-afrikai Köztársaságban. Ő eredetileg egy tollaslabda-bajnokságra érkezett, ami három hétig tartott, azonban sok más afrikaihoz hasonlóan úgy döntött, nem tér haza. A Dél-Afrikában töltött hét éve alatt Patricket kétszer késelték meg, nyolcszor rabolták ki, és kevés kis tulajdona is elpusztult egy gyűjtögetés okozta tűzben. Bevándorlóként szinte egyáltalán nem jut orvosi ellátáshoz, szembesülnie kell az egyre erőszakosabb idegengyűlölettel és számtalanszor kellett hivatalnokokat megvesztegetnie, hogy ne utasítsák ki. (Kendal, 2010)

A gazdaságilag és társadalmilag is a kontinens legfejlettebb, legsikeresebb országai közé tartozó Dél-afrikai Köztársaság államiságának egyik nagy kudarca lehet, hogy nem tud megfelelően bánni a külföldről érkező bevándorlóival. Egy részüket illegalitásba kényszeríti, egy részüket folyamatos jogsértéseknek teszi ki és a helyi lakosság erőszakos támadásai ellen is nehezen tudja megvédeni. Azt pedig, hogy éppen az apartheidet legyőző országban ölt ijesztő méreteket az idegengyűlölet, nem csak belföldön figyelik sokan aggódva.

A jelenség azonban nem csak aggasztó társadalmi kérdésként merül fel, hanem az egyes időszakokban Afrika éltanulójának számító dél-afrikai gazdaság fejlődését is megzavarhatja. A be-

vándorlással kapcsolatos megoldatlan kérdések a gazdaság fenntarthatóságát is befolyásolhatják. Pretoria és az érintett környező országok nem csak a társadalmi feszültség oldására, de a bevándorlás kérdéseinek gazdasági szempontú megoldására vonatkozó javaslatokkal is adósak.

Semmi különleges nincs Patrick fent említett történetében. Ő is csak egyike a bevándorlók millióinak, akik a Dél-afrikai Köztársaságot választották ideiglenes otthonuknak. A papírok nélkül, gyakran illegálisan érkező bevándorlók számát megbecsülni is nagyon nehéz, a Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organisation of Migration – IOM) 2009-es becslése szerint számuk valahol egy- és nyolcmillió között lehet, a kormányzati források óvatosan hárommillió körülire becsülik az életvitelszerűen az országban élő külföldiek számát.

A bevándorlás nem újkeletű jelenség a Dél-afrikai Köztársaságban, az országban afrikaiak, európaiak, ázsiaiak élnek egymás mellett, keveredésük következtében pedig kialakult egy Afrikában egyedülálló, félvér réteg, a „színesek”. Ezért a dél-afrikaiak ma gyakorta „szívrány nemzetként”¹ határozzák meg önmagukat. A népesség ilyen heterogén volta a betelepedés, a rabszolga-kereskedelem, és a kontinensen belüli vándorlások nyomán alakult ki. (Búr, 2008)

A térség „bevándorlás-politikája” gyakran változott: 1685-ben megtiltották az európaiak és a rabszolgák közötti házasságokat, a 19. században pedig útlevélrendszert vezettek be a színes bőrrűek számára. 1911-ben, az akkor brit domíniumként frissen megalakult Dél-afrikai Unióban az európaiak kivételével minden további térség és náció számára megtiltották a bevándorlást. Az 1994-re befejeződött dél-afrikai rendszerváltozást – amely az apartheid elnyomását demokráciára és szabadságra cserélte – a legtöbben si-

keresnek tartják. Az egyesült országban kialakult a három hatalmi ág rendszere, alkotmány garantálja a faji vagy nemi alapon történő megkülönböztetés tilalmát, a pénzügyi és gazdasági intézkedések révén létrejött a makroökonómiai stabilitás. A számtalan pozitív fejlemény ellenére végigkíséri az apartheid utáni időszak történetét a tény, hogy Dél-Afrikát továbbra is a széleskörű szegénység és a szélsőséges jövedelmi különbségek jellemzik, amelyek miatt óriási szakadék tántog az egyes rétegek lehetőségei, vagyona és munkabére tekintetében. (Vale, 2002)

A bevándorlás gazdasági szempontból

A globalizáció egyik markánsan észlelhető hatása, hogy a nemzetközi munkaerő-vándorlás nagyságrendje világszerte növekszik. Az ENSZ adatai szerint 214 millió ember él születési helyétől távol és a szám két évtized alatt több mint 37%-kal nőtt (New York Times, 2010). A migránsok többsége fejlődő országokból vándorolt el és viszonylag képzett. Ez a tapasztalat táplálja a globális „agyelszívással” kapcsolatos féltelmeket, azaz hogy az értékes szaktudással bíró dolgozók elhagyják anyaországaikat és a gazdagabb államokban vállalnak munkát és telepednek le (ez a népességmozgás általában délről északra irányul).

A jelenség természetesen Dél-Afrikát is érinti, több ezer szakképzett dél-afrikai távozik az országból, minden évben. A hivatalos statisztikák szerint a kivándorlás mértéke már évtizedek óta meghaladja a bevándorlást – ami „önmagában nem probléma” –, az ország fejlődése szempontjából a bajt csak az jelenti, hogy az országot elhagyó, szakképzett emberek helyére képzetlen munkások érkeznek.

Bár Dél-Afrika jól láthatóan vonzó célország a szegényebb országokból elvándorlók számára (és a külföldi munkaerő számottevő szerepet is játszik gazdaságának fejlődésben – beszédes adat, hogy az állami intézményekben dolgozó orvosok negyede külföldi – Rensburg, 1999), a nagyszámú képzetlen bevándorló nem tudja pótolni a növekvő szakember-hiányt.

Ha a kivándorlás állandósulna a 2003-ban mért szinten, évente 9000 képzett bevándorlónak kellene Dél-Afrikába érkeznie, hogy az egyensúly fennmaradjon. Szakképzett bevándorló azonban csak 500 érkezik egy évben az országba, így egyes szektorokban a munkaerő-hiány egyre nő. (Stern-Szalontai, 2006)

Az illegális migráció

Az országba érkező migránsok nagy része „engedély nélkül”, „dokumentálatlanul”, azaz tulajdonképpen illegális migránsként érkezik Dél-Afrikába. Bár több szerző is felhívja a figyelmet arra, hogy az engedély nélküli migráció mértéke az elmúlt évtizedekben ugyan növekedett, a túlzó szóhasználatot („áradat”, „emberözön”) érdemes elkerülni. A pontos létszámról napjainkban is élénk vita zajlik. A kilencvenes években 1-2 milliónál nagyobb számot kevesen mondtak, mára viszont megbízható források is említenek 8-10 millió embert. A dél-afrikai Human Sciences Research Council kutatóintézet 4-8 millió közötti adatot tart valószínűnek. (Crush, 1999) Több forrás is felhívja a figyelmet arra, hogy a valóban engedély nélkül az országban tartózkodó külföldiek száma jóval alacsonyabb lehet, mert többször is életbe lépett a bevándorlók státuszát legalizáló amnesztia. A valóságos szám nagyságrendileg a félmillió körül mozoghat. A 2001-es népszámlás szerint 1 025 072 külföldi él

“Bár Dél-Afrika jól láthatóan vonzó célország a szegényebb országokból elvándorlók számára [..], a nagyszámú képzetlen bevándorló nem tudja pótolni a növekvő szakember-hiányt.”

Dél-Afrikában, közülük 230 ezer származik Európából, 687 678 a régió országait magába foglaló SADC-térségből és további 41 817 ország érkezett Afrika többi részéről.

A jogalkalmazás az illegális migránsokkal szemben elsősorban a deportálás eszközével lép fel. Ennek nagyságrendjében Dél-Afrika a kontinens legszorgalmasabbjai között foglal helyet, hiszen 1990 óta több mint egymillió embert telepített vissza határain túlra. (Crush, 2003) A deportáltak meghatározó része (több mint 80 százaléka) két országból érkezett és azokba is került vissza. Ezek az államok a Dél-Afrikával közvetlenül határos Mozambik és Zimbabwe. Bár a Dél-afrikai Köztársaság mindkét országgal együttműködik a kérdés rendezésében, az ilyen jellegű vegyesbizottságok alig tudnak látható eredményt felmutatni.

Érdekes ellentmondás, hogy a szomszédos országok közt létrejövő regionális együttműködések megkönnyítik a munkaerő áramlását, de a nacionalista érzelműek fenyegetésnek érzik a külföldi dolgozók megjelenését a munkaerő-piacon. Amíg pedig egy ország lakóinak tekintélyes része nem lehetőséget, hanem fenyegetést lát a be- és kivándorlásban, addig fennmaradnak azok a jogi korlátozások, amelyek miatt százerek tartózkodhatnak törvényi védelem nélkül az állam területén. Ráadásul a korlátozott, szigorított munkaerő-áramlást olyan alvilági jelenségek kísérik, mint az okirat-hamisítás, a hatósági korrupció és az embercsempészet.

Kockázatok – Fenntartható fejlődés

Dél-Afrika már az apartheid idején is részletes szabályozással rendelkezett a migránsokra, bevándorlókra, menekültekre és menedékkérőkre vonatkozóan, és a törvényalkotás azóta is számtalan normával igyekszik ezeket a veszélyeztetett csoportokat védeni. Úgy tűnik azonban, hogy ezek végrehajtására és betartására már kevesebb erőforrás jut. Bár az nyilvánvaló, hogy az országon belüli és – még inkább az – országok közti népességmozgás óriási hatással van a dél-afrikai régió mindennapjaira, a nemzetközi és nemzeti szabályok kevés valós hatást gyakorolnak a negatív hatások kiküszöbölésére.

A be- és kivándorlással kapcsolatos szabályozás nemzeti érdekek mentén szétszabdalt, és gyakran ellenkezik olyan regionális nemzetközi szervezetek céljaival és elveivel, mint a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC), a Kelet- és Dél-afrikai Közös Piac (COMESA) vagy az Új Partnerség Afrika fejlődéséért (NEPAD) programot koordináló, az Afrikai Unió mandátumával tevékenykedő ügynökség.

A „szabályozási lyukak” betömése révén olyan jogszabályok születhetnének, amelyek előnyt kívácsolnak a regionális népvándorlás folyamatából (elsősorban a gazdaság számára) és minimalizálják a negatív hatásokat (főként társadalmi-szociális téren).

Nemrég átadott nyilvános vécé Khayelitsha városban. Fotó: Brett Heron

A népességvándorlás megfelelő jogi keretbe foglalása (ha ez együtt jár a jogalkalmazás megfelelő teljesítményével, a jogszabályok tartalmának és szellemiségének tiszteletben tartásával) nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az érintett térségekben felszámolódjon a szegénység, csökkenjenek a társadalmi egyenlőtlenségek és érvényre jusson a „jó kormányzás”.

A bevándorlás a nemzetközi együttműködésekben

Bár a be- és kivándorlás kontinens szerte családok megélhetésének záloga, és számos közösség számára jelent fejlődési lehetőséget, jelenleg

számtalan konfliktus okozója is, és ezzel aláássa a NEPAD fő célkitűzéseit.

A Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) fő célja, hogy a regionális integrációt, a fejlődéshez szükséges együttműködések és a szegénység felszámolását elősegítse. E kormányközi szervezet regionális stratégiai fejlesztési terve (RISDP) mégsem említi külön a migráció kérdését feladatai közt. Bár több prioritásos téma kapcsán felmerülnek a bevándorlással kapcsolatos teendők, ezért feltételezhető, hogy az SADC tisztában van a migráció szerepével saját kulcsfeladatainak végrehajtásában. (Az SADC egyik legfőbb, a mindennapokra is jelentős hatást gyakorló eredménye az Afrikai Szabadkereskedelmi Övezet meg-

teremtése, amely megállapítja, hogy a kis- és középvállalkozások, egyéni vállalkozók a regionális kereskedelem kulcsszereplői. Az ő mozgásukat és bevétel-növelési lehetőségeit mégis gyakran gátolják az egyes országok különböző migrációs-bevándorlási szabályai, még ha többnyire akaratlanul is.)

A Millenniumi Fejlesztési Célok (MDG) végrehajtása, valamint a Nemzetközi Valutaalap (IMF) és a Világbank által megkövetelt Szegénységcsökkentési stratégiák (PRSP-k) hatására az adományozó (donor) szervezetek egyre növekvő mértékben juttatnak támogatásokat a térség országaiba. Ha viszont a prioritások meghatározása és tervek megvalósítása során a migráció kérdése margóra kerül, akkor a szegénység ellen hozott intézkedések aligha lesznek képesek a nyomor felszámolására és az egyenlőtlenségek csökkentésére. Kedvező jel, hogy egyes donor szervezetek kezdik felismerni a bevándorlással kapcsolatos kérdések jelentőségét. Ennek köszönhetően jöhetett létre a kiemelkedően fontos adatok gyűjtő South African Migration Project vagy a Partnership on HIV and Mobility in Southern Africa (PHAMSA) projekt.

Az érintett területek

A Nemzetközi Migráció Globális Bizottsága (GCIM) ajánlásai alapján számos területen szükséges a szabályozás módosítása, elkészítése, vagy hatékonyabbá tétele. A 2000-ben, szintén az ENSZ keretein belül elfogadott, 189 ország által aláírt Millenniumi Fejlesztési Célok a szegénység csökkentését tűzték ki célul (Morenth, 2010), a főbb pontokat a GCIM ezek alapján vette számba.

A szervezet számára készített jelentés szerint az alábbi kérdéskörökben szükséges a jelenlegi po-

litikai felülvizsgálata, hogy a kitűzött célokhoz (a szegénység visszaszorítása, az egyenlőtlenségek csökkentése, a gazdasági fejlődés elősegítése) a dél-afrikai térség közelebb kerüljön (Crush – Williams – Peberdy, 2005):

Kormányzás

Az említett SADC tagországai és a NEPAD-on keresztül valójában az egész fekete kontinens államai egyaránt rendszeresen kifejezik, hogy céljuk a „jó kormányzás” érvényre jutásának elősegítése, ezzel összefüggésben a hivatali korrupció visszaszorítása. A bevándorlás (valamint kapcsolódó módon a vámok és jövedéki adók) kérdésének további szabályozása mind a korrupció csökkentése, mind a biztonság növelése érdekében létfontosságú.

Pénzügyi szolgáltatások

A külföldön dolgozók (például Dél-Afrikában állást talált zimbabweiek) által hazautalt jövedelmek szerepe országos, regionális és háztartási szinten is szignifikáns. (Egyes országok esetében a külföldi befektetések értékét is meghaladja.) Szükséges olyan pénzügyi szolgáltatások, banki szolgáltatások kialakítása, amelyek a relatíve kis összegeket mozgó munkavállalók, magánszemélyek igényeit kielégítik, alacsony költséggel, de biztonságosan működnek. Érdemes olyan mikrohitel-, vállalkozásfejlesztési programok kialakítása, amelyek a szegényebb térségekben, a hazautalt jövedelmek megfelelő felhasználását teszik lehetővé.

Vidékfejlesztés, élelmiszer-termelés

A bevándorlók a dél-afrikai agrárszektor munkarejének szignifikáns részét teszik ki (és további számottevő részét adják az országon belül vándorló migránsok). A mezőgazdaságban dolgozó

munkások munkakörülményeinek és munkavédelmi szabályainak fejlesztése még várat magára. Fontos tényező annak megállapítása, hogy az agrárszektor igényei hogyan befolyásolják a munkelő-keresletet, a bevándorlás jellemző irányait és számadatait, és ennek kapcsán a bevándorló közösségek életminőségét.

A bevándorlók külföldön maradt családja nagy mértékben fordítja a hazautalt jövedelmet saját, háztáji vagy kisparaszti gazdálkodásának fejlesztésére. Ez nagy hatást gyakorolhat a szegénység enyhítésére, az éhezés felszámolására.

Megjegyzendő azonban, hogy a kivándorlás a szegény térségekben ellentétes hatású is lehet, hiszen a munkaképes korú férfiak elvándorlása a háztáji gazdaságok működésében óriási űrt hagy maga után. Ennek kapcsán fontos a (részben mezőgazdasági termékekkel üzletelő) egyéni és kiskereskedők szerepének feltárása, illetve annak tisztázása mennyire vetik vissza ezek hatását az érvényben lévő határrendészeti és vámszabályok.

Infrastruktúra-fejlesztés

Bár az infrastruktúra-fejlesztés látszólag igen távol esik a bevándorlás kérdéskörétől, az ehhez kapcsolódó programoknak is számos hatása van a tárgyalt problémákra. Fontos például a bevándorlási sémák és a változó népesség számba vétele az infrastruktúra-fejlesztések (pl. útépítések) tervezésénél. Illetve mivel a (sokszor nagy építkezésekkel járó) fejlesztések rendkívül munkaerő-igényesek, arról sem szabad megfeledkezni, hogy ezeken egyre nagyobb arányban dolgoznak bevándorlók.

Kereskedelem és szolgáltatások

A határon átnyúló kereskedelem tekintélyes részét (egyres határvidékeken szinte teljesen) olyan vállalkozók bonyolítják le, aki szezonálisan vándorolnak ki (illetve be). Mivel a kisvállalkozók által bonyolított kereskedelem közvetlenül javítja a közösségek életminőségét, csökkenti a szegénységet és hozzájárul a nők gazdasági szerepének erősítéséhez, ezért támogatása és adminisztrációs terheinek csökkentése nagyon fontos teendő.

Elsősorban a szakképzett bevándorlók megjelenése van hatással a fogadó országok szolgáltató szektorára, és ez részben fordítva is igaz. Az elérhető szolgáltatások minősége meghatározza, mely régiók válnak bevándorlási célponttá.

Oktatás

A nemzetközi és belső migráció hatása talán az oktatásban a legszembetűnőbb. Az összefüggések részletes feltárása és a megfelelő szabályok kialakítása kulcsfontosságú, hiszen az oktatásnak kiemelt szerepe van a szegénység felszámolásában és a fejlődés megindításában.

A szakképzett tanítók, tanárok elvándorlása nagyban gátolhatja a kormány azon törekvését, hogy megfelelő alapfokú oktatást nyújtson. A bevándorlók gyermekei plusz helyigényt jelentenek (fizikailag) a befogadó ország oktatási rendszerében. Ha a bevándorló gyermekek és fiatalok kimaradnak a közoktatásból, az súlyos társadalmi feszültségekhez vezet.

Az elvándorló szakképzett emberek miatt (azok pótlására) fontos a Dél-afrikai Köztársaság közép- és felsőfokú oktatásának erősítése, a képzésekben részt vevők létszámának emelése.

Egészségügy, AIDS

Az egészségügy helyzete jó fokmérője egy régió fejlettségének. A gyenge egészségügyi állapot és a szegényes egészségügyi szolgáltatások hátráltatják a szegénység visszaszorítását. A képzett orvosok, ápolók, egészségügyi dolgozók kivándorlása súlyos problémát jelent az ország egyes régióiban

(ez a probléma Közép-Európában sem ismeretlen). Ez az elvándorlás csökkenti az egészségügyi szolgáltatások színvonalát, az igények hatékony kiszolgálásának lehetőségét. Mindeközben a bevándorlók egy része részben azért is keres magának új otthonot, hogy jobb minőségű orvosi ellátáshoz juthasson.

A HIV terjedése, a migráció és a szegénység között szoros összefüggés mutatható ki (részletesen ld.: Dodson-Crush, 2003). Empirikusan is alátámasztható, hogy a betegség kockázata a bevándorlói közösségekben magasabb. A szegénység, valamint a rossz élet- és munkakörülmények a képet még sötétebbé teszik.

A szakirodalom további szempontokkal bővíti a közösségek fenntarthatósága és a HIV (illetve az AIDS) terjedése közti összefüggések sorát:

Az AIDS-betegek jellemzően visszatérnek családjukhoz, hogy ápolásban részesüljenek. Emiatt nagyvárosi életmódjukat feladják és visszaköltöznek a falusi közösség keretei közé (adott esetben egy másik országba, ahonnan elszármaztak). Mások azért vándorolnak haza, hogy beteg rokonaikat ápolják.

A bevándorlók magasabb aránya önmagában is magyarázhatja, ha egy régióban nő a járványban megbetegedettek száma.

Fontos arról gondoskodni, hogy a felvilágosító és népegészségügyi nevelőprogramok elérjék a bevándorlói közösségeket.

Változó nemi szerepek a bevándorlás kapcsán

Megbízható adatok szerint, a Dél-Afrikába áramló bevándorlók egyre növekvő része nő, mind egyik képzettségi szinten. Ennek kapcsán fontos lehet annak vizsgálata, hogy a jogszabályalkotás különböző hatással jár-e a női és férfi bevándor-

lókra. Részletes vizsgálatra szorul az, hogy a migráció végső soron erősíti vagy gátolja a nők gazdasági és társadalmi szerepvállalásának erősödését.

Szükséges annak vizsgálata is, hogy a jogszabályi korlátozások hátrányosabban érintik-e a nőket mint a férfiakat, továbbá annak elemzése, hogy milyen helyzetbe kerülnek az „otthon hagyott” nők, milyen hatással van életükre a kivándorolt férj által hazautalt jövedelem. Bár témánk szempontjából nem elsődleges fontosságú, részletes feltárást kíván, hogy mik az így kialakult, nő-vezette háztartások jellemzői.

Élesedő társadalmi feszültségek

Az apartheid felszámolásával az intézményes rasszizmus véget ért a Dél-afrikai Köztársaságban. A várakozásokkal ellentétben azonban az idegengyűlölet nem tűnt el az országból, helyét gyorsan átvette a xenofóbia, ami az országba érkező bevándorlók ellen irányul.

A bevándorlással kapcsolatos problémákat és lakossági félelmeket az államhatalom gyakran képtelen csillapítani és az egyre terebélyesedő erőszak nagyon komoly fenyegetést jelent az ország békés fejlődésére.

A világ először akkor szembesült a problémával, amikor Johannesburg Alexandra városrészében felfegyverzett csoportok bevándorlókat bántalmaztak 1995 januárjában. Az atrocitásokban részt vevő bandák azért bántalmaztak Malawiból, Zimbabwéból és Mozambikból érkezett bevándorlókat, mert a migránsokat okolták a bűnözés és a munkanélküliség növekedéséért. A „buyulekhaya” (Menjetek haza!) jelszóval vonuló erőszakos csoportok célja a városrész „megtisztítása” volt. Az esetet súlyosbította, hogy az áldozatok közül többen is állították, a rendőrség

Xenofób erőszak áldozatát menekítik ki a rendőrök.

Fotó: Julian Rademeyer

nem védte meg őket a támadásokkal szemben, sőt, rendőrök is bántalmazták az őrizetbe vett bevándorlókat. 2007-ben a dél-afrikai belügyminiszter, Nosiviwe Mapisa-Nqakula találkozott a Burundiból származó bevándorlók képviselőivel, akik azt állították, hogy a rendőrséghez nem for-

dulhatnak védelemért. Beszámolójuk szerint a hatóság emberei többször is meglopták a szegény sorsú embereket és hamisan vádolták őket azzal, hogy kábítószerrel árulnak. (IOL, 2007) A bevándorlók arról is beszámoltak, hogy a mindennapos erőszak a nőket és gyermekeket sem kíméli.

Az erőszakos támadások közül egyre több végződik halálessel. 2006 legelső hetében legalább négy külföldit (köztük két zimbabweit) gyilkoltak meg erőszakos csoportok Olievenhoutbosch településen. A forrongó tömeg egy helyi férfi meggyilkolásával vádolta a külföldieket, majd a bevándorlók viskóit is felgyújtotta és azt követelte a hatóságoktól, hogy minden migránst telepítsenek ki a környékről. (Mail–Guardian, 2006)

Western Cape tartományban 2006 júliusában 21 szómáliai kereskedőt gyilkoltak meg, augusztusban pedig további 26-ot. Itt a nyomozás során a rendőrség nem találta megalapozottnak a feltételezést, hogy a gyilkosságokat helyi kereskedők érdekében követték el, akik el akarták űzni a külföldről érkezett árusokat. (IOL, 2006) A helyzet leírásakor már a visszafogottságáról híres brit politikai napilap, az *Independent* is úgy fogalmazott: „Dél-Afrikába visszatért az apartheid, ezúttal a bevándorlók az áldozatok”.

2008-ban újra Johannesburgban jelent meg az erőszak, ami azonban napokon belül eszkalálódott és Gauteng tartomány más részeire, majd Durbanre és Fokvárosra is áterjedt. A zavargások ezúttal is amiatt törtek ki, hogy a helyi lakosság a bevándorlókat tartotta első számú felelősnek az országban uralkodó nagyarányú munkanélküliségért, a lakáshiányért és az egyre növekvő bűnözésért. A tomboló erőszak brutalitását jellemezte az a híres fotó, amelyet szinte minden dél-afrikai napilap címlapján közölt: a fényképen egy felgyújtott és még égő menekült férfi volt látható.

Május végén a rendőrség kérésére a hadsereget is bevetették, hogy megfékezzék a külföldiek elleni támadásokat. A zavargások súlyosságát jelezte egy metodista templom ellen intézett támadás is. A templom vezetője a helyi SABC rádióknak elmondta: a közel ezer főt befogadó épület

ellen intézett támadás annyira súlyos volt, hogy azt még a rendőrség sem tudta megfékezni.

A hónap végére csillapodó erőszakhullámnak 62 halálos áldozata lett, több százan sérültek meg. 1400 gyanúsítottat vettek őrizetbe, majd 137 embert talált bűnösnek a bíróság. (Times Live, 2010)

Konklúzió

Jól érzékelhető, hogy a 2008-as erőszakhullám megfékezésével és a bűnösök egy részének megbüntetésével a dél-afrikai bevándorlók kálváriája nem ért véget. Az ENSZ menekültügyi főbiztosa aggodalmát fejezte ki az erőszak terjedése miatt, és felszólított a zimbabweiek kiutasításának felfüggesztésére, egyben arra kérte a dél-afrikai kormányt, próbálja meg szabályozni és legalizálni a menekültek és menedékkérők tartózkodását. Malawi és Mozambik kormánya saját maga indított kampányt, hogy külföldre vándorolt polgárait hazatelepítse. Ennek eredményeként Mozambikba több ezren vissza is tértek. (IOL, 2008)

2009-ben ismét többször fordult elő szórványos erőszak bevándorlók ellen, és sajtóhírek szerint a továbbra is problémás Western Cape tartományban, Gugulethuban és Philippiiben továbbra is érezhető a feszültség. A civil szervezetek összefogásával indított Kitelepítés elleni kampány (Anti-Eviction Campaign) számos eredményt ért el a valós problémák kitárgyalásával, a xenofóbia valós természetének feltárásával, csökkentve helyi szinten a feszültségeket.

Az ország gazdasági fejlődése szempontjából is fontos, hogy széles körben pontosítsa a bevándorlókat érintő szabályozásokat, és hogy a hatóságok be is tartsák a jogszabályokban foglaltakat. A régió több országával kezdeményezett, a koráb-

biaknál szorosabb együttműködés ezen a téren is sikerrel kecsegtet. A Dél-afrikai Köztársaságba irányuló bevándorlás nem veszélyezteti az ország jövőjét, hanem reális lehetőséget kínál arra, hogy az ország gazdasági fejlődését elősegítse.

Jegyzet

1 E fogalom Desmond Tutu érsektől származik 1994-ből.

Felhasznált irodalom

Búr Gábor (2008): Az apartheid Dél-Afrikában. *Rubicon*, 2008/9.

Crush, Jonathan (1999): The Discourse and Dimensions of Irregularity in Post-Apartheid South Africa. *International Migration* 37(1999): 125-49.

Crush, J. (2003): South Africa: new nation, new migration policy? - <http://www.migrationinformation.org/Profiles/print.cfm?ID=131>

Crush, J. – Williams, Vincent – Peberdy, Sally (2005): Migration in Southern Africa – A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration

Dodson, B. and J. Crush (2003): "Mobile Deathlihoods: Migration and HIV/AIDS in Africa, Paper for the UNAIDS Project "AIDS in Africa; Scenarios for the Future", 2003.

Economist (2010): South Africa's strikes – After the party... ...comes an almighty hangover, 2010. 08. 26. - <http://www.economist.com/node/16891791>

Guardian (2011): David Smith: Why is South Africa still providing ,apartheid toilets?', 2011. 05. 17. - <http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/17/south-africa-toilets-david-smith>

IOL (2006): Somali's turn to HRC as murder toll soars, Independent Online (Dél-Afrika), 2006. 08. 25. - <http://www.iol.co.za/news/south-africa/somali-s-turn-to-hrc-as-murder-toll-soars-1.291057>

IOL (2007): Police prey on refugees: claims, Independent Online (Dél-Afrika), 2007. 03. 02. - <http://www.iol.co.za/news/south-africa/police-prey-on-refugees-claims-1.317370>

co.za/news/south-africa/police-prey-on-refugees-claims-1.317370

IOL (2008): Thousands of Mozambicans return home, Independent Online (Dél-Afrika), 2008. 05. 21. - <http://www.iol.co.za/news/south-africa/thousands-of-mozambicans-return-home-1.401432>

Kendal, Rebekah (2010): The harsh realities of life for migrants in South Africa, Street News Service, 2010. augusztus 13. - <http://www.streetnewsservice.org/news/2010/august/feed-244/the-harsh-realities-of-life-for-migrants-in-south-africa.aspx>

Mail&Guardian (2006): Police arrest 36 for Olievenhoutbosch violence, Mail&Guardian Online, 2006. 01. 25. - <http://www.mg.co.za/article/2006-01-05-police-arrest-36-for-olievenhoutbosch-violence>

Morenth Péter (2009): A Millenniumi Fejlesztési Célok helyzete féltávon túl. *Afrika Tanulmányok*, 2009/3-4. Idézi: Glied Viktor: *Donorok és túlélők - Természeti katasztrófák és a nemzetközi politika*. In.: Függésben – Kényszerpályán a jövő? Publikon Kiadó, Pécs.

New York Times (2010): DeParle, Jason: Global Migration: A World Ever More on the Move, The New York Times, 2010. június 26. - http://www.nytimes.com/2010/06/27/weekinreview/27deparle.html?_r=1&ref=world

Stern, M. – Szalontai G. (2006): Immigration policy in South Africa: does it make economic sense? *Development Southern Africa*, Mar2006, Vol. 23 Issue 1, p123-145, 23p

Times Live (2010): We've been failed by those bodies meant to serve our republic, Times Live, 2010. 01. 25. - <http://www.timeslive.co.za/sundaytimes/article567295.ece/Weve-been-failed-by-those-bodies-meant-to-serve-our-republic>

Vale, Peter (2002): Migration, xenophobia and security-making in post-apartheid South Africa, *Politikon: South African Journal of Political Studies* 29.1 (2002): 7-29.

Van Rensburg, D. – Van Rensburg, N. (1999): Distribution of human resources. Health Systems Trust, *South African Health Review* 2002. Durban: Health Systems Trust, pp. 201–32.

Lá ngh Júlia

BUDAPESTI AFRIKAIÁK

2010-ben a Menedék Egyesület felkérésére találkoztam és beszélgettem Budapesten élő afrikaiakkal. Nem volt ez módszeres kutatás, csak benyomások gyűjtése különbségeinkről és hasonlóságainkról, befogadásról és beilleszkedésről, közérzetről, identitásról. Utóbb észrevettem, legalább annyira szól a történet rólunk, magyarokról, mint a köztünk élő afrikaiakról.

Mi az érték?

Egy sűrű nevetésektől, ékszerektől és életerőtől csillogó szudáni asszony azt mondta, a magyarokat sosem látja mosolyogni, itt nem boldogok az emberek. A szomszédok nem szeretik egymást, nem is akarnak beszélni egymással, nem érti, miért. Afrikában, pedig mennyivel nagyobb a bajok, mindenki sokkal többet mosolyog. Magyarországon béke van, az emberek az utcán járva biztonságban érezhetik magukat, de ezt a nagy értéket nem tudják méltányolni.

Ez a minden mondatát hatalmas nevetéssel kíséző asszony olyan országból jött, ahol több mint húsz éven át tartott a polgárháború, gyerekeket raboltak el és kényszerítettek katonának, és most sincs béke (annak ellenére, hogy 2011. július 9-én a déliek akaratából önálló államként megalakult Dél-Szudán). De erről ő nem beszélt, igaz, nem is Szudánról, hanem Magyarországról kérdeztem, itt biztonság van, ismételte, örülnünk kellene a békének. Persze, találkozik az utcán rasszizmussal, hogyne találkozna, van az mindenütt, de itt azért a legnagyobb baj mégis-

csak az, hogy magas az adó, nem lehet kereskedni, minden rámege az adóra.

Budapest nagyon szép, mondja Lamboni Anna, magyar anya, togói apa lánya. Itt sok a víz, a hatalmas Duna, a sok gyógyforrás, és ezek sosem száradnak ki, de ezt az itteni emberek nem értékelik, nem tudják, milyen óriási kincsük van. Itt más az emberek hozzáállása az élethez, itt hajtás van, törekvés, nem érnek rá, hogy kedvesek legyenek. Afrikában örülnek az életnek, pedig mennyivel nehezebb, mint itt. Miután visszajöttem Togóból, ahol húsz évesen, anyámmal együtt, meglátogattuk apámat, átértékelődött az életem, van villany, gombnyomásra, mit akarunk még?

Az itteni afrikaiak körében egy másik Magyarországgal lehet találkozni. Talán meglepő: egy befogadó és jókedvű országgal. Befogadóval, mert minden megkérdezett afrikai azt mondta, nagyon jó itt neki, jól érzi magát, többen még azt is állították, hogy bántalmak soha nem érték; és jókedvűvel, mert az afrikaiak fergeteges koncertjei, dob- és tánctanfolyamai az érdeklődő magyaroknak örömteli fölfedezést jelentenek. A zene és a tánc jót tesz mindenkinek, ezt az afrikaiak tudják a legjobban. Nekünk kész terápia; ránk fér egy kis életöröm.

Feketének lenni a pesti utcán

Raymond Irambo ösztöndíjas diákként érkezett Magyarországra, 1982-ben, Kongó-Brazzavilleből, de az akkori ösztöndíjasok nagy többségével ellentétben ő itt maradt magyar felesége és gyerekeik mellett, és boldog a családjával; ma elektromérnökként dolgozik. A peresztrojka előtt – így mondja – könnyebb volt itt, semmi nem látszott abból az idegenellenességből, ami eljött a

szabadsággal. Megtörtént, hogy az utcán megtámadták, megverték őket. Csak úgy, ok nélkül, a bőrszínük miatt. Nem volt kihez fordulni, az ügyvéd sok pénzbe kerül, a jogvédő szervezetek konkrét kis ügyekben nem tudnak segíteni, az a tapasztalata, hogy valahogy elméletben jogvédők, de a gyakorlatban hogyan is ellenőrizhetnék a már megtörtént eseteket?

Magyar feleségének nem volt könnyű fekete férje oldalán. Előfordult, hogy az utcán leköpték, kurva, nem találtál magadnak fehér embert? Raymond azért vett autót, hogy ne legyen a családjával az utcán látványosság.

Lamboni Anna édesanyjába is belekötöttek az utcán, minek kellett neked egy ilyen színes kölyök, de az öntudatos asszony nem hagyta magát, nekik akart rontani, Anna emlékszik, hogy fogta háromévesen az anyja kezét és húzta el, ne, ezekkel ne verekedjünk. Ma is előfordul, hogy villamoson hallja, vagy taxiból kiabálják ki neki: „Mit keresel itt, menj vissza Afrikába!” De én is ugyanúgy Magyarországot képviselem, mondja Anna, ha valaki eldob az utcán egy szemetet, fölveszem, és a szemétkosárba hajítom, hát én menjek el innen?

Fiatalemberek a pénteki imaóra után, a Dobozi utcai mecset előtt – Szenegálból, Elefántcsontpartról jöttek néhány éve a zöld határon át, de azóta sikerült rendezni a papírjaikat – mély meggyőződéssel rázzák a fejüket: nem, soha, senki nem bántotta őket sem szóval, sem tettel, nem, soha nem tapasztaltak itt semmi rosszat. Nem tudom megállapítani, hogy csak udvariasságból, esetleg szeméremből mondják-e. Lehet, hogy igaz – hazai szélsőségeinknek ma más, hazai célpontjaik vannak, talán nem marad idejük az afrikai kiutálására. Csak munkát nehéz kapni, folytatják a jóképű, mosolygós fiúk, hiába vannak rendben az iratok. De különben jól

érik magukat, az alkalmi munkák közti szabadidőben buliznak, magyar lányokkal járnak, szépek a magyar lányok.

Félvérnek lenni

Raymond Irambo hívta fel a figyelmemet a félvér kifejezés kétes voltára. Az óvodában, igaz, ez régebben volt, gyerekei ma már elég nagyok, azt mondta az óvónéni: „Nem tiszta faj”. Már a szó, ahogyan a magyarok mondják: félvér, előítéletet rejt. Csak a vére egyik fele számít? Csak a fele említésre méltó?

Kínos óvodai jelenetre Anna is emlékszik. Az óvodában volt egy jó barátnője, akinek azt mondta az édesanyja, ne barátkozz ezzel a cigánnyal, de az a kislány négy életéve minden háttározottságával kiállt mellette, és azóta is, mind a mai napig jó barátnők. Félvér? Apja azt mondta, egész vér vagy te is! Amikor végre ő is eljutott Togóba, ahol nagy szeretettel fogadták, az utcán úgy mondták, ott megy a fekete-fehér lány. A család meg, a nagy togói rokonság, azt mondta, te vagy a mi „európai lábunk”, vagyis: az ő lábával vannak ők Európában. Ez annál is kifejezőbb, mert Anna táncos, és nem is akármilyen.

Pierre Kouyaté egyetért azzal, hogy ez a félvér szó kicsit kínos. Ámbár az angol is így mondja, *half-blood*. Nem jó szó. Ő azt szereti mondani, hogy ő *kettő az egyben*. A tejeskávé kifejezést is szereti, kávé az apám, tej az anyám, ez nekem megfelel, és mosolyog. Nekem már az a természetes, mondja, hogy keveredés van, nem lehet más képp. Ez az egy világ van mindenkinek, aki él.

Valami baj tényleg lehet a félvér szóval. A Duna TV portáján, ahová találkozott beszélünk meg Kembe Sorellel, mondtam az ott üldögélő két portásnak, hogy őt keresem. Nem ismerték névről, akkor még csak nemrég óta dol-

Raymond Irambo. Fotó: Afrika Tanulmányok

gozott ott, segítségükre siettem az azonosítással: kongói apa, magyar anya. Ja, igen, így az egyik portás, igen, én gondoltam, hogy ő az, csak... csak nem tudtam hogyan mondani. Értettem, hiszen ösztönösen én is körülírva fogalmaztam. Valószínűleg tényleg van a félvér szóban valami, amitől nem szívesen ejtjük ki, nyilván, mert érezzük benne az ítélethordozást. Pedig nem a szavakon múlik, hanem a mögöttes tartalom, azon, hogy ki, mikor, hogyan, milyen hanghordozással és érzellemmel ejti ki. A francia nyelvű afrikai irodalomban és értelmiségi beszédben például többen visszaállították jogaiba a néger szót, tudatosan megfosztva előítéletes szájízétől.

Csupa olyan vegyes házasságról hallottam, ahol magyar a nő és afrikai a férfi. Csak fiúk jöttek ide tanulni, lányok nem, vagy alig. Könnyebb, ha a férfi van a nő országában, magyarázza Raymond, pedig neki sem volt könnyű kezdetben elfogadtatnia magát a magyar apóssal-anyóssal. De a nőknek rendkívül nehéz adaptálódniuk az afrikai élethez. Nem bírják ki, ha nem járhatnak rendszeresen haza vakációra az európai országukba. Nehéz hozzászokniuk a nagy családhoz, ahhoz, hogy a férjük nem csak hozzájuk tartozik, hanem az egész családhoz, és van, amikor ez az utóbbi fontosabb. Osztoznuk kell, és sok gyereket szülniük, mert a férfi sikere a gyerekei számán méretik. Ha ott élnék velük, mondja Raymond, nem mondhatnék a helyi szokásokra nemet a családnak. Úgy gondolok, mint a fehérek, mondanák, és hogy ez a fehér feleség bűne.

Szkinhedek

Kembe Sorelnak van egy furcsa budapesti története, amely meglepően hasonlít ahhoz, ami egy etióp fiúval esett meg Debrecenben, mindkettő a 90-es évek első felében. Itt is, ott is azzal kezdődött, hogy szkinhedek támadtak az utcán, csúnyán verekedve. Sorel ment haza a Béke téren a gimnáziumból, tízfős szkinhed-banda támadt rá, te mit kere-

sel itt, elveszed a helyet tőlünk, az apád is minnek jött ide, ő meg egyáltalán nem értette, mit akarnak tőle, és miért csinálják ezt. De ha ütik, visszaüt, méghozzá nagyokat, apja mindig azt mondta: inkább börtönbe megyek hozzád látogatni, mint kórházba. Minthogy ismétlődtek a támadások és a verekedések, a fiú megelégtelt, behúzta a kabátujjába a vívópengét (junior magyar bajnokságot nyert vívásban), védekezett a támadókkal szemben, ebből rendőrségi ügy lett, aztán bírósági, a támadókat el is ítélték. Egyszer az Opera mellett egy szórakozóhelyen összejött az egyik volt támadójával. Már nem látszott szkinhednek, beszélgetni kezdtek, azután többször is találkoztak. Egy nap ez a fiú adott neki egy könyvet: Malcolm X önéletrajzát. Te, ezt, nekem? Igen, mondta a volt szkinhed. Barátkoztak.

Az Etiópiából tanulmányi ösztöndíjjal 1990-ben érkezett Teddy Eyassu a debreceni egyetemre került. Egy este egy másik etióp fiúval ment a villamoson, hat kopasz felszállt, hárman a barátomat verték, hárman nekemjöttek, az egyik fogta a nyakamat, én meg fogtam az ő nyakát, akkor elő-

vett a zsebéből egy sprayt, fele a fölemelt kezemre, fele az egyik szemembe ment, azóta is piros. Látom én is, piros a bal szeme fehérje. De az egyetemi diszkóba gyorsan eljutott a támadás híre, leállították a zenét, bemondták, mi történt (korábban már voltak hasonló esetek, szudániakat, arabokat csépeltek), mindenki kitódult a diszkóból, szétverték a szkinhedeket. Azok meg visszatértek bosszút állni, országos ügy lett, végül a rendőrség választotta szét a verekedőket. Bíróság: én voltam a sértett, bilincs a szkinheden. A bíró azt mondta, ha követelem, hogy megbüntessék, akkor megbüntetik, ha megbocsátok, szabadon engedik. Megbocsátottam. Egyszer, később, találkoztunk az utcán, könyveket árult egy pulton, drága, szép könyveket, akart egyet nekem ajándékozni, nem, ne, ugyan; de igen, fogadd el! Nagyon szép könyv volt. Jó barátok lettünk.

Beilleszkedés

Töprengtem azon, miért állították jó néhányan, hogy nem, nem, bántalom a borszínük miatt

soha nem érte őket. Talán érthető bizalmatlanságból. Volt, akinél egy idő múlva mégis előjöttek a kínosabb emlékek. Aztán eszembe jutott az Afrikában minden találkozásnál szokásos hosszú, rituális köszönés-váltás. Hogy vagy? És a család hogy van? És az egészség hogy van? És a munka hogy van? Lehet tovább is cifrázni, és minden kérdésre „jól” a válasz. Még ha előző nap valami szörnyű dráma történt, akkor is azt mondják: jól. Később, néhány óras beszélgetés után – mert ott más az időfogalom –, már előkerülhetnek a súlyosabb témák. De az emberek nem mutatnak egymásnak azonnal komor képet.

Pierre-nek az afrikai életből ezek a hosszú köszönések hiányoznak, és általában „az afrikai idő”, de ezt többen is emlegették: Afrikában mindenre van idő, itt semmire sincs. Anna azt mesélte, apja azt szokta mondani, ha feljön a nap, reggel van, ha lemegy a nap, este van, ez az idő. Pierre Dakarban, ha elindult otthonról valahová, útközben mindig meg-megállt beszélgetni, esetleg leült teázni valakivel... Ott ezt lehet, ott mindig mindenre van idő.

Nemcsak a múltó idő más itt mifelénk, a meteorológiai idő is, ahhoz is meg kell tanulni alkalmazkodni. Aki Afrikából érkezett, nagyon tud fázni a téli hidegben. Teddy Eyassu meséli, hogy a nemzetközi előkészítő intézetben, ahol magyarul tanultak, egyszercsak a tanár azt mondta, nézzétek, ez a hó! Mire ők megdöbbenve bámultak ki az ablakon. Aztán elvitték őket az áruházaiba, kesztyűt venni. Nem akartunk, mondja nevetve, nem is tudtuk, mi az a kesztyű. De aztán nagyon kellett. Mindig fáztam. Mindig a radiátor mellett aludtam.

Mi az még, ami nehezítette a beilleszkedést? A nyelv. Nehéz a magyar nyelv, ezt mindenki mondja. Teddy el se akarta hinni, hogy valaha ezen a nyelven fog egyetemi vizsgákat letenni. Pszichológiát tanult, most már a máso-

dik doktoriját védi meg nemsokára, a válságkezelés témájában. A fiúk is a mecset előtt, akikkel francia-magyar keveréknyelven diskurálunk, ugyancsak küszködnek a nyelvtanulással. De majd menni fog, ígérik, és nevetnek.

Teddy nagyon jól beszél magyarul. Azt mondja, ha szeretet van, és jól érzi magát az ember, akkor megtanulja a nyelvet. A debreceni egyetemen remekül érezte magát, mindenki segített neki, a tanárok is kedvesek voltak és a csoporttársak meghívták a szüleikhez disznóvágásra, itt a pálinka, igyál, koma! A kollégiumba küldött csomagokba a szülők mindig külön beraktak valamit számomra. A tanszékvezető, az volt a pótapukám nekem, úgy kezelte, mint a saját fiát. Túlzás nélkül mondom, őszintén. Csak a kollégiumi nevelőtanár csinált igazságtalan dolgokat. Nacionalista érzelmű volt, ő volt az egyetlen, aki nem szeretett. Hivatalokban is előfordul, ritkán, de lehet olyannal találkozni, aki kimutatja, hogy nem szívesen lát.

Raymond Irambo már hét éve ugyanazon a munkahelyen dolgozik, de nincs biztonságérzete. Tart attól, hogy elveszítheti az állását: ha leépítés van, először mindig az idegenek jönnek, aztán a nők, csak aztán a többiek, akik kevésbé hátrányos helyzetűek.

Étkezés

Az ember nem tudja megtagadni a gyökereit, mondja Raymond, de természetesen sok mindenben alkalmazkodik. Például az étkezési szokásokban. Budapesten nincs afrikai piac, alig kaphatók az afrikai ételek alapanyagai, csak akkor jutnak hozzá, ha idelátogató barátok hoznak, akár Afrikából, akár a nyugat-európai országokból.

Pierre ma is ragaszkodik, ahogy Dakarban megszokta, a mindennapi, hagyományos rizshez. A szószhoz a hozzávalókat a Népszínház utcai afrikai boltban veszi. Gyakran ő főz, de szo-

„A köztünk élő afrikaiakat érdekli, hogy milyen képet alkot fogadott hazájuk az ő fekete földrészükről. Szeretnének hozzájárulni, hogy a magyarok egy kicsit jobban megismerjék Afrikát”

kott a barátnöje is, aki dél-afrikai, és Pierre számára ismeretlen fűszereket használ. Magyarul is szoktak főzni, sok barát jár hozzájuk, magyarok is, afrikaiak is, mindig vegeyesen.

Ballagok a Blaha felől a Népszínház utcán, Pierre nem mondott házsámot. Jobbra-balra nézegetve keresem az afrikai élelmiszerboltot, fejemben – utóbb kiderült, eléggé helytelenül – a Párizsban oly gyakori afrikai boltok képével: árubőség, illatbódulat, európai szemmel alig azonosítható élelmiszerek tarkasága, friss áru, szószokhoz való sötétzöld levelek, gombó, szárított hal, manióka, yamgyökér, édeskrumpli, nagy halomban fehér és piros kóladió.

A kis boltban üldögélő asszony éppen telefonált. Talán yoruba nyelven beszélhetett, nem tudom, de azt igen, hogy a bolt nigériai. Az előbb nem csak azt felejtettem el, hogy földrajzilag is, kulturálisan is jóval messzebb vagyunk Afrikától, jogtalan az összehasonlítás a párizsi boltokkal, de az sem jutott eszembe, hogy a nigériai szokások, nyilván az étkezésiék is, mások lehetnek, mint a francia-afrikaiak. Tehát nem sok ismerős dolgot találhatok.

Volt sütnivaló banán, a frankofon afrikaiak *plantain*nek hívják. Láttam konzerveket, üdítőket, és nájlonzacskókban különféle szárított leveleket, Pierre biztos ezekből főzi a rizs mellé a szószt.

Az asszony letette a kagylót. Nagyon megnyerő, komoly, fegyelmezett arca volt. Magyar-angol keveréknyelven beszéltünk, nem nagyon tudtuk árnyalni. Lehettek rossz tapasztalatai az életben, mert szemmel láthatóan bizalmatlan volt, noha nagyon udvarias. Honnan tudhatnám, mit jelentenek számára az én ártatlan kér-

déseim, milyen emlékeket és asszociációkat keltenek benne?

Gyorsan leadtam, hogy Nigerben óvónő, Csádban rádiós oktató voltam, de ezzel nem hatottam meg. Hangsúlyozta, hogy ők nem menekültek, a férjével Nigériából turistaként érkeztek, megtetszett itt nekik (nem tudtam kideríteni, mi tetszett), úgyhogy visszajöttek, és itt maradtak, ennek tizenegy éve. A bolt egy éve van. Hogy a köztes időben mi történt, arra válasz helyett csak mosolygott. Nem, soha semmi bajuk nem volt, nem, még soha nem érte őket semmi rossz a bőrszínük miatt. Ezt nehéz volt elhinni, de nem erőltettem, a testbeszéde azt mondta, hogy hagyjál. Kicsit elszomorodtam, de hagytam, nem könnyű dolog az emberek közti párbeszéd.

Vallás

Teddy úgy fogalmaz, hogy vannak itt rossz dolgok is, de azt hallottam, hogy itt keresztények az emberek, akkor hát hol a szeretet? Magyarországon olyan sok okos ember van, sok nagy ember innen származik, akkor miért kell elrontani ezt, hová fog ez vezetni, én magyar vagyok, te nem vagy magyar... Ezt meg kellene gondolni, csak békességgel, megértéssel lehet az embereket meggyőzni. Egyszer egy sörözőben azt mondták egy feketére, aki turista volt itt, hogy „majom”, nem is értette, mit jelent a szó, és égő cigarettát dugtak az ingébe. Amikor ezt elmondta nekem, kérdezte: miért tették? Magyaráztam, folytatja Teddy, hogy az európai országokban ilyesmi mindenütt megtörténhet, ez olyan, mint a tiszta fehér ruhán egy csúnya folt.

Teddy szerint az egyházak dolga lenne fellépni a rasszizmus ellen. Hiszen hogy fér össze a keresztény és a gyűlölet? Ezt hangosan ki kellene fejezni, nem csendben maradni. Ő egy szabadkeresztény egyházi gyülekezetbe jár, havonta egyszer találkoznak, bibliakör is van azoknak, akik még nem tudnak magyarul. Az fontos, hogy Istennel tudjunk beszélni.

Raymond is hívő keresztény. Katolikusnak született, eleinte abban nevelkedett, de aztán gondolkodni kezdett, olvasta az Írást, hisz Istenben és Krisztusban, és időnként eljár egy közösségbe, beszélgetnek, itt feketék és fehérek egyaránt vannak, a közösség nyitott mindenkinek. Neki a vallás adja az erőt az optimizmushoz. Igen, optimista, „ezért maradtam itt”.

Lamboni Annát az afrikai, természetközeli felfogás vonzza. Ott hisznek az ősökben, szentélyt állítanak nekik, áldozatot hoznak. Segítségért a nagymamámhoz fordulok, mondja, mind a kettőhöz, a togoihoz és a magyarhoz is; már nem élnek. Hiszem, hogy valahol ott vannak, szereteteink segítenek nekünk. A földi élet a mi önzésünk, hogy maradjon köztünk, akit szeretünk, de ő a halála után egy más síkon jelen van, él és segít nekünk. Nem kellene ehhez papok, ez közös a szüleimben, elfogadjuk a másikkal vallásokat, de nekünk különálló, szabad felfogásunk van erről.

Pierre-rel folyton jelen van az Isten. A napi öt imát ugyan nem tartja be, de Ramadankor mindig böjtöl. Az egészségnek is jót tesz a böjt. Reggel, ébredéskor rögtön az imára gondol, megköszöni az Égnek az új napot, később, ha elindul otthonról, a kapun kilépve is Istenre gondol. Ez sokat segít. Látja másokon is, hogy amikor bajok vannak, segít a gondolat: nagy az Isten. Mindig azt mondjuk, Inch'Allah, ha Isten akarja. Mert mindig minden megtörténhet. Ha Isten is úgy akarja. Ez a gondolat megerősít és támogat minket.

Az animizmusból sok minden megmaradt, nálunk például mindenki hord magán valami ezüstöt. Az ő karján is van egy szép ezüst karkötő. Ez kell, hogy sikerüljenek a dolgaink. Casablancában fekete vaskarkötőt hordanak, mindenki, a kisgyerekek is. Pierre időnként bort is fogyaszt (valóban nem mondható, hogy szigorúan tartaná a vallás szabályait, egyik barátja meg is szokta róni), és bizony ő is kilötyteng egy kicsit a földre, az ősöknek. Az ősöknek Afrika-szerte meg kell adni a tiszteletet, ennek számos formája van, az egyik az első korty földre lötytyintése. Anna is szívesen követi ezt a szokást, amikor lehet, persze nem parkettás szobában...

Reklám helyett

A köztünk élő afrikaiakat érdekli, hogy milyen képet alkot fogadott hazájuk az ő fekete földrészükről. Szeretnének hozzájárulni, hogy a magyarok egy kicsit jobban megismerjék Afrikát. A sportnál, zenénél, általában a kultúránál nincs jobb közvetítő. Afrikai együttesek, egyesületek, alapítványok sokaságára lelhetünk, pompás koncertek vannak, táncanfolyamok – az afrikai táncnak gyógyító ereje van, állítják sokan –, dobtanfolyam – az is segíti a belső energiákat és az egészséget –; van egy sikeres afrikai futballcsapatunk, a magyar közönség rendszeresen élvezheti az Afrikai Fesztivált, az Afrika Napokat az Afrimázs filmklubot, Kembe Sorel Africafé című rádióműsorát, van rendkívül aktív Afrikai-Magyar Egyesület és Magyar-Etióp Társaság, és ne feledkezzünk meg a fellelhető afrikai éttermekről, bár ezek néhány évenként változnak, új nevet kapnak, új helyre költöznek, de mindig érdemes őket kipróbálni.

Keresse könyveinket
az Alexandra Könyvruházakban
és a független könyvesboltokban!

publikon
KIADÓ

AFRIKAFEJLŐDŐVILÁG
KÖRNYEZETVÉDELEM
POLITIKATUDOMÁNY
FÖLDRAJZTÖRTÉNELEM

www.publikon.hu

AFRIKA DEMOGRÁFIAI KIHÍVÁSAI

MEGHÍVÓ NEMZETKÖZI KONFERENCIÁRA

A BOCS Alapítvány német és osztrák partnerekkel nemzetközi konferenciát rendez, melynek témái az afrikai kontinens népesség dinamikája és a fenntartható fejlődés komplex összefüggései, valamint az innovatív helyi projektek.

A konferencia címe:

Sub-Saharan Africa: Transforming Population Dynamics into an Opportunity
Időpont: 2011. október 21.

Helyszín: KfW Bankengruppe, Charlottenstraße 33a, 10117 Berlin

A konferencia főszervezői a német DSW és a KfW Entwicklungsbank. Számos nemzetközileg ismert szakértő – World Bank, UNFPA, WHO – már megerősítette előadói részvételét.

Szeretettel hívjuk a szakembereket, döntéshozókat, érdeklődőket erre a német-angol kétnyelvű konferenciára. Amennyiben részt venne a rendezvényen, további információval szívesen áll rendelkezésére munkatársunk, Péntek Zsuzsanna a zsp.bocs@gmail.com e-mail címen vagy a +36 30 205 39 22 telefonszámon.

FOTÓKIÁLLÍTÁS ÉS ELŐADÁS A FOGAMZÁSGÁTLÁS VILÁGNAPJÁN

2011. szeptember 26-án 14 órakor, az ELTE Lágymányosi Campusának déli tömbjében bemutatjuk **A Nők Sorsa a Világ Sorsa** című fotókiállításunkat, mely afrikai anyák és gyermekek megdöbbentő élethelyzetét mutatja be kenyai fotókon.

A részletes tárlatvezetés után **Afrika demográfiai kihívásai miért olyan meghatározóak a magyar hétköznapokra?** címmel előadást tart az alapítvány elnöke, Simonyi Gyula.

Rendezvényeinkre mindenkit szeretettel várunk!

Programjainkról, rendezvényeinkről további információ: m@bocs.hu, www.bocs.eu

i n t e r j ú

Kembe Sorel-Arthur
sportoló, műsorvezető, színész

Kembe-Sorelnak sok arca van, de mindegyik érdeklődő, jókedvű és nagy dumás. Ő az, akire azt szokták mondani, hogy a jég hátán is megél. Gyermekkorra óta sportol, olimpikon vívó, rádió- és tévéműsorokat vezet, programokat szervez, „civilkedik”, aktív tagja a budapesti afrikai közösségnek. Vele/róla már sok riport, interjú készült, így szinte ismerősként köszöntjük a belvárosi kávézó teraszán. A találkozásnak különleges apropója van, mivel nemrég jelent meg Gulyásleves Négercsókkal című, önéletrajzi ihletésű könyve, továbbá állandó szereplője a TV2-n futó Jóban Rosszban című sorozatnak.

Hogyan került a Kongói Köztársaságból származó édesapád hazánkba?

Úgy, ahogy a legtöbb, most 40-50 éves afrikai ember. Tanulni jött ide, 1973-ban. Viszont a szokásostól eltérő módon ő itt is maradt, pedig akkoriban az afrikai fiatalok az iskola elvégzése után visszatértek a családjukhoz. Édesapám itt lett szerelmes, majd néhány évvel később az egyetlen fiuk is megszületett. (az interjúalany – szerk.)

Ha jól tudom, nincs is testvéred, egyedüli gyerekek maradtál a családban.

Igen, az afrikai mintától eltérő módon édesapámnak csak egy gyermeke lett. Ez meglehetősen ritka arrafelé, hiszen neki is van tizenkét testvére. Az ő nevelőanyja, a nagyanyám óva intette apámat: „ne menj Európába, ott nagyon sok a betegség és a nők is csak egyet szülnek”. Hát, ez bejött. Ami furcsa, hogy a magyar nagyszülők is figyelmeztették édesanyámat: „Afrikában a fán laknak és rengeteg a betegség”. Pedig akkor még nem is volt internet, nem tudtak összebeszélni.

Édesapád azóta is Magyarországon él, megszakítás nélkül?

Persze. Volt egy három és fél év csecsemőkoromban, amit Kongóban töltöttünk, de oda is együtt mentünk. Apám nyomdász volt mindig is, annak is tanult, majd a nyomdaipari technikum

után mindjárt az egyik vállalatnál helyezkedett el Budapesten.

Téged nem szántak a szüleid nyomdásznak?

Apám próbálkozott, de engem ez egyáltalán nem érdekelt. Szerettem hozzá bejárni a nyomdába, de nem vagyok egy technikai ember. Inkább félig művész, félig meg nem is tudom pontosan micsoda.

Olvastuk, hogy egy időben Nizzában árultál magyar festményeket? Ebben hogyan csöppentél bele?

Pécsre jártam egyetemre, majd a diploma megszerzése után megpályáztam egy külföldi ösztöndíjat. Ezt 2003-ban el is nyertem, francia állami ösztöndíjas lettem, így kimehettem Nizzába tanulni. Egy magyar ismerőssel gondolkodtunk el rajta, milyen üzlettel egészíthetnénk ki a megélhetésre fordított pénzünket, és egy idő, újvidéki ember házára leltünk rá az óvárosban, aminek a garázsát kibéreltük. Ezt rendeztük be, magyar festményeket raktunk a falra és kávéát árultunk az oda betévedőknek. Egészen szép helyen volt, nagyon sokan jöttek, ráadásul az első kilátóhoz közel voltunk, így a turistabuszokból szinte „ömlött” oda a nép.

Miért jöttél ezután mégis haza?

2003-ban megalakítottuk a kongói vívószövetséget, 2004-ben pedig volt egy olimpiai kvalifikációs zónaverseny, amelyen már kongói színekben indultam. Azt megnyertem és ki is jutottam Athénba. Gyerekkorom óta vívtam, de aztán abahagytam és kosárlabdázni kezdtem. Imádtam a játékot, de nem tartoztam a legjobbak közé. Amikor a sydney-i olimpián láttam szerepelni az elhíresült egyenlítői-guineai fiút, aki nagyon gyengén úszott, gondoltam utána nézek, miként lehet kikerülni az ötkarikás játékokra. Ha felmegy az ember az internetre, tisztán le van írva, hogy alapíthat valaki szövetséget.

A Kongói Köztársaságban nem is volt korábban vívószövetség?

Áh, ilyesmi nem volt. Az olimpián aztán direkt kieséses rendszer volt, így az első összecsapás

után kiestem, nem volt vigaszág. Annyira pedig nem is volt jó a kubai ellenfelem, inkább én nem koncentráltam eléggé, most is pontosan tudom, hogy mit rontottam el. Vezettem, aztán nekies-tem, hogy gyorsan lezárjuk a mérkőzést, majd hirtelen begyűjtöttem négy találatot és vége is volt a csörtének. Mégse bánkódtam. Lehet, hogy ez kicsit banális, de végül is Coubertin báró azt mondta, a részvétel a fontos.

A sportélet, a politika vezetői követték Kongóban, hogy mit értél el Sydney-ben?

Sajnos nem nagyon érdeklí őket, hogy mi folyik az olimpián. Sokszor úgy éreztem, nekik csak az számít, hogy minél több lehetőség legyen állami pénzen elutazni valahova. Az athéni olimpián is 110 ezer eurót költöttek el. Egy kenyai vagy dél-afrikai csapat sportolóit nagyon megbecsülték, az ottani szövetségek mindent alaposan megszerveztek. 2004-ben volt az olimpián összesen egy dzsúdós, két úszó, két futó, meg én. Nem nagyon jutnak ki, nem igazán tudnak felkészülni. 2006-ig vívtam még, aztán hagytam az egészet. A kongóiak nem igazán voltak partnerek ebben. Nagyon sok támogatást felvettek a Nemzetközi Olimpiai Bizottságtól, a Nemzetközi Vívószövetségtől, mégsem történt semmi. A mai napig nincs is más vívójuk, csak én, pedig még az elején leraktam az asztalukra egy hosszú távú megvalósíthatósági tervet, amire nem reagáltak azóta sem.

Gyakran szoktál egyébként hazajárni Kongóba?

Nagyon ritkán, eszméletlenül drága kijutni. Több mint 400 ezer forint egy jó repülőjegy. Apámnak tizenkét testvére van, így sejthető, hogy sok unokatestvérem is él kint. Tartjuk a kapcsolatot, ez ma már nem nehéz, hiszen van mobiltelefon, skype, email stb.

Hogy kerültél közel a kulturális szférához?

Nem voltam kifejezetten jó tanuló, megbuktattak középiskolában kémiából. Persze ez leginkább annak köszönhető, hogy nagy volt a szám, szépen beszélogattam a tanárainknak. Sőt, anyukámék min-

dig a magyar unokabátyámat állították példának elélem, aki mindenképp ötös volt. 1992-ben küldtek el egy modelliskolába, Sütő Enikőhöz. Persze ez adott egyfajta fellépést, magabiztosságot, jobban ki tudtam állni emberek elé. Ekkortájt, 1996-ban hívtak fel Détár Enikő színésznő, aki az atlantai olimpiára induló sportolókat köszöntő műsorba hívott szerepelni. Ott kerültem kapcsolatba Seres Attila koreográfussal, és elkezdtem táncolni. Szerepeltem a Macskák c. musical előadásain 1997-ben. Amikor az sidney-i olimpiáról hazajöttem, volt a történetemről egy riportműsor a tévében, abban láttam szerepelni Tordy Géza. Az ismert színművész pont ilyen arcot kerestem mint én, így amikor leszálltam a repülőről, máris kaptam a szövegkönyvet és másnap jöhettek a színházba próbálni az Egy csepp méz című darabot. 2008-ban kaptam egy lehetőséget a Duna TV-től, hogy közvetítek a francia utcából történéseit, így kerülhettem közelebb a televíziózáshoz, és abban az évben fel is vettem belső munkatársnak a csatornához.

Mostanában nem csak a Duna TV-n szerepelsz, de a TV2 napi sorozata, a Jóban-Rosszban egyik állandó szereplője is vagy. Érzed a népszerűséget, sokan megismernek az utcán például?

Mostanában már tudom, hogy miért néznek meg az emberek. Korábban nem mindig tudtam, pedig gyerekkorom óta megbámultak az utcán. Rangos Katalin (aki most a Klubrádió szerkesztőjeként dolgozik) kérdezte meg tőlem, mit gondolok a világhírnévről. Mikor válaszoltam neki, hogy olyan talán nincs is, nagy meglepetésemre azt mondta, hogy dehogynem, neked már megvan. Nem hittem el, de aztán megkérdezte: „szerinted a Duna TV-t hol lehet még fogni? Szinte az egész világon”. Februárban Göteborgban forgattunk a Magyar Napokon, mindenki úgy jött oda, mintha száz éve ismernénk egymást. Elgondolkodtató, hogy ez a kettős jelenlét milyen jól ki egészíti egymást. Itthon kell a kereskedelmi tévé

is, külföldön meg szinte alig jelentene önmagában ismertséget, hiszen nem lehet fogni.

Azt látni, hogy több fórumon is igyekszel kiállni az esélyegyenlőség ügye mellett, és az ismertségedet részben a Magyarországon élő kisebbségekkel, külföldiekkel kapcsolatos előítéletek felszámolására használod. Ez mennyire szándékos, vannak ilyen irányú ambícióid? Ilyen ambícióim konkrétan nem fogalmazódott meg bennem, csak szeretnék normális maradni. Van olyan afrikai közszerplő, aki másból, a „celebkedésből”, a médiából él. Én nem is őt hibáztatom, hiszen neki is meg kell élni valamiből. Ám akik hasznot húznak belőle és ráerőltetik ezt a szerepet, azok nagyon feldühítenek. Ez hasonló ahhoz, ahogy a romáknak is megvan a maguk „bohóca”, akire bizony nem mondhatja az egész közösségük, hogy „ez igen, rá büszkék vagyunk”. Én egyszerűen próbálok normálisan viselkedni, nem akarok mást tenni. És ha már bekerültünk ebbe a nagy „bulvár-celeb” közegbe, akkor van is rá fő-

rum és lehetőség, hogy hasznosan viselkedjünk. Kell tudni használni ezt a fajta közeget, hogy ne fordítva legyen, és az használjon ki engem.

Nemrég megjelent Gulyásleves Négercsókkal című könyvedben is foglalkozol ezzel a kérdéssel, részben ironikus, részben komoly hangvételben. Viszont a kilencvenes évek elején megjelent rasszista atrocitásokról, a szkinhedek feltűnéséről igen éles hangvételben írsz.

Igen, mert nem értem ma sem, hogy amikor végre elment egy közutálatnak örvendő hadsereg az országból (a szovjet katonák – a szerk.), akkor miért kellett gyorsan keresni mást, akit utálhatunk. Örülni kellett volna a szabadságnak, de nem, sokan megint belemenekültek az 500 éves fájdalomba (Mohács, 1526). Egy érdekes jellemfejlődésen mentem keresztül akkoriban. Először be voltam tojva ezektől a bőrfejtű „srácoktól”. Utána ideges lettem rájuk, majd végül közömbös.

Sok atrocitás ért akkoriban?

Igen, lett két rendőrségi ügy és két bírósági ítélet is belőlük. Végül már úgy voltam vele, hogy amikor tizenötön körbeállnak és kötekedni kezdenek velem, akkor mire várjunk...úgyis verekedés lesz belőle. Elkezdtem keményen védekezni. Aztán egyszer csak mintha elvágták volna, eltűntek ezek az alakok a föld felszínéről. Persze nem szívódtak fel, csak okosabbak lettek, és ma már öltönyösként tevékenykednek. Mára sok minden megváltozott, új jelenség az is, hogy a diszkrimináció átlendült pozitívba. De a diszkrimináció akkor is diszkrimináció.

Tartod a kapcsolatot egyébként a budapesti afrikai közösséggel, találkozol a nálunk élő feketékkel?

Hogyne, most is mindjárt indulok fodrászhoz, egy nigériai sráchoz járok, aki a Rákóczi téren dolgozik. Megnézem az afrikai focisapatot is, velük a rádióműsorunkban is rendszeresen foglalkoztunk. Valamint az Afrika-Magyar Egyesület tagjaként is rendszeresen részt veszek a szervezet munkájában, rendezvényein. Ehhez kapcsolódik egy nagyobb szabású tervem is, de erről egyelőre nem mesélnék többet. •

„A válogatottban lőtt góloom óriási érzés volt”

A labdarúgást kedvelőknek biztosan nem kell bemutatni Thomas Sowunmit. Magyarország egyik legsikeresebb, afrikai származású csatára feljutott az NB1-be a Dunaferral, bajnok lett hazánk legnépszerűbb klubjával a Ferencvárossal, játszott magyar, illetve külföldi csapatokban és tíz alkalommal öltötte magára a válogatott mezt, sőt, Azerbajdzsán ellen gólt is szerzett. Jelenleg a Siófok csapatában edz. Pályafutását sok sérülés hátráltatta, az igazolások sem mindig lendítették előre a karrierjét, mégis, nagyon érdekes történet az övé. Thomasszal egy székesfehérvári kávézóban beszélgettünk.

i n t e r j ú

Lagosban született 1978-ban, édesapja nigériai, édesanyja viszont magyar. Hogy ismerték meg egymást a szülei?

Édesapám Magyarországon tanult, itt ismerkedett meg édesanyámmal, aztán hazaköltöztek Afrikába. 1989-ben apa Ausztriában kapott munkát orvosi műszerészként, emiatt költöztünk Magyarországra, Dunaújvárosban laktunk. Anyu még ma is ott lakik, édesapám pedig most Londonban dolgozik.

Magyarországra kerülve nem érezte idegennek a környezetet?

Nem, egyáltalán nem, sokszor jártunk haza, kivéve egy pár éves kihagyást az 1989 előtti években. 11 évesen kezdtem itthon iskolába járni, magyarul jól tudtam, csak a helyesírással voltak kisebb problémáim, nehezen tanultam meg az ékezetek használatát.

A sporttal mikor került közelebbi kapcsolatba?

Az unokabátyám röplabdázott, az ő hatására először ezzel a sporttal kezdtem, összesen két évig játszottam. Aztán belekóstoltam az atlétikába is, egy ideig párhuzamosan űztem a két sportot és tizenkét évesen focizni is elkezdtem. Jó volt a társaság, a csapattársaim többsége sportiskolába járt.

Mikor kezdett a futball iránti rajongása komollyá válni?

Akkor, amikor 16 évesen bekerültünk – összesen hatan – a Dunaferri csapatába. Erre nagyon büszke voltam, a röplabdacsapat pedig addigra már szétszéledt és az atlétikát sem szerettem igazán. Jöttek a fociban az eredmények, aztán feljutottunk az NB I-be is.

A Dunaferriből később miért igazolt át a Vasasba? Többször váltotta csapatot, játszott a Dunaújvárosban, Franciaországban, Csehországban, Cipruson is. Milyen különbségeket tapasztal, amiért csapatot váltasz?

Az első kérdésre a válasz egyszerű, lejárt a szerződésem és a Vasas hívott, hogy menjek át hozzájuk. Három évig játszottam a csapatban. Jó

volt, de aztán ahogy lenni szokott, a fél gárdát lecserélték és jött a lehetőség, hogy a francia Ajaccióban is kipróbáljam magam. Ott aztán az edző rendőrségi ügybe keveredett, szóval abból nem lett semmi. Kölcsönjátékosként voltam náluk, így mikor hazajöttem, először nem is tudtam mihez kezdjek.

Úgy tudni, lett volna rá lehetősége rá, hogy játsszon a nigériai olimpiai csapat keretében.

Igen, az 1996-os ötkarikás játékok előtt meghívtak az olimpiai keretükbe, de akkor én már pont tagja voltam az Ubrankovics Mihály által irányított magyar korosztályos válogatottnak, így nem játszhattam a nigériai csapatban. Pedig akkor az ő csapatuk nyerte meg az olimpiát.

Milyen érzés volt, mikor meghívták a magyar felnőtt válogatottba?

Nagyon jól esett, örültem neki. Sajnos sok sérülésem volt, és mindig a meccs előtt estem ki a játékból. Azerbajdzsán ellen, azt hiszem, a negyedik válogatott meccsem szereztem az első gólt a csapatban, ez is óriási érzés volt. Ez egy elég jó meccs volt, nagyon kellemes emlékeim vannak róla, kiváló közönség előtt játszottunk.

Mit tekint pályafutása legnagyobb sikerének?

Nehéz erre válaszolni, talán amikor gólt lőttem a magyar válogatottban, amiről az imént beszéltem. Vagy ilyen érzés volt az is, amikor a Ferencvárossal bajnokságot nyertem.

Hosszabb időt töltött Skóciában, ez mennyire volt más, mint korábbi külföldi szereplései?

Nehéz dolgom volt a Hiberniánál, mert az előző csapatomtól viharos körülmények közt váltam el és fél évig kimaradtam a rendszeres edzésekből, mielőtt Skóciában újra munkába álltam, a csapattársaim viszont mind formában voltak. Aztán belendültem és gólt is rúgtam a csapatban, a klub pedig megnyerte a skót kupát, így nem tekinthető sikertelennek ez az időszak sem. A szurkolók hozzáállása meglehetősen más: mindent megtapsolnak, a sikertelen kísérleteket is.

A Ferencvárosról úgy hírlík, talán jobban szeretik a szurkolók a belső embereket, nehezebben fogadják be a kívülről érkezőket. Lehet, hogy ez azóta változott, de volt-e ilyen tapasztalata akkoriban, mikor az FTC-ben játszott? Abban az időben ez biztosan nem volt probléma, hiszen Zoran Kunticsék is ott játszottak. Az volt a fontos, hogy jól játsszunk. A bórszínem miatt sem ért sohasem atrocitás.

Akkor sem, amikor más csapatokban játszott? Nem igazán, nem emlékszem ilyenre. Zalaegersegen ért egyszer a pályán egy kisebb atrocitás, de nem vettem komolyan, nem ment túl az ellenfél szokásos heccelésén. A szurkolók senkit sem kímélnek, de amíg a saját táborodból nem hallani ilyesmit, addig nincs igazán probléma.

Nemrég a Siófok csapatába került, interjúnk idején az látszik, hogy egy sikeres csapat formálódik a Balaton partján. Mik a céljaik, mennyire tud játéklehetőséghez jutni?

Többet játszanék, ha a végleges szerződést aláírnám, de erre még nem került sor. Lehet, hogy ismét külföldre megyek játszani, ha adódik lehetőség, de lehet, hogy a Siófoknál maradok hosszabb távon is. Azt tartjuk korrektnek, ha mások most többet játszanak. Hogy megyek-e külföldre játszani, az nemsokára kiderülhet. Volt felkérés mostanában is, de már későn szóltak, így nem tudtam pozitív választ adni.

Ciprusról milyen emlékei vannak? Több magyar játékos is szerződött mostanában oda, sokan dicsérik a bajnokság színvonalát.

Nagyon sok külföldi játszik a ciprusi csapatokban, portugálok például. Részben emiatt is van, hogy gyors, technikás játékot játszanak a csapatok. Jól éreztem ott magam.

Egy időben kifejezetten extrém frizurákkal léptél pályára, volt ennek valami oka?

Igen, akkoriban sokaknak volt szőke haja, így mi is kipróbáltuk. Volt olyan is, hogy a hűgom fon-

ta be a hajam. Voltak ilyen kísérleteim, de azóta már kinőttem belőle. (nevet)

Családja hogy bírja a külföldi játékkal együtt járó sok költözést?

Élettársam van, amikor külföldön játszottam, akkor ő jött velem, így volt egyszerűbb. Egyébiránt Székesfehérváron élünk, ez közel van Siófokhoz is, de ha Budapestre kell járnom, innen az is megoldható.

Mik a jövőbeni céljai, ha véget ér játékosipályafutása?

Az biztos, hogy sporttal szeretnék foglalkozni. Elvégeztem Budapesten a rekreáció-sportmenedzser szakot, és ehhez kapcsolódva szeretnék tovább lépni, ha lesz lehetőség, sportmenedzseléssel, játékos-ügynökösököddel szívesen foglalkoznék. Az edzői pálya sincs kizárva, elkezdtem az ehhez szükséges tanulmányokat, akár itthon akár külföldön – ez még a jövő zenéje.

Vannak afrikai, afrikai származású barátai? Mennyire tartja a kapcsolatot afrikai származású játékosokkal, sportolókkal?

Onyeabor Monyéval játszottam is egy csapatban (ő Nigéria nagyválogatottjában is játszott, itthon pedig a Videoton, Újpest, Győr csapataiban lépett pályára), illetve vannak barátaim, akik kint tanultak, de itthon szoktam velük találkozni, illetve a közismert műsorvezetővel, Kembe Sorellel is ismerjük egymást, megjelenünk ilyen-olyan találkozókön – még ha az utóbbi időben ezeken nem is tudtam mindig részt venni.

Járt egyébként felnőttként újra Nigériában?

Csak egyszer, húsz év kihagyás után, 2009-ben tudtam elutazni. Azt tudom mondani, hogy többen felismernek ott, mint Magyarországon.

Mit üzenne az Afrika Tanulmányok sportot szerető olvasóinak?

Ha van egy álmuk, soha nem szabad feladni! •

Tarrósy István

Kelet-Afrika a fejlődés útján

Először 2000-ben jártam Kelet-Afrikában. Visszagondolva, most úgy élnék, sokkal előbb voltam már ott... – ma pedig szinte mindig valahol azokat a tájakat járom. És mindig visszavágyom. Bemenni is, mélyen bent lakozni az a bizonyos „Afrika-vírus”, amely mindig visszavizít Tanzániába, Kenyába, Zanzibár szigetére... – Afrikába.

Bizom abban, hogy a kötet olvasói e munka által is megértést kapnak, hogy „Afrikából mindig jön valami új”, és érdemes nyitottan szemlélni, befogadni és megtapasztalni az afrikai valóságot, amelynek felfedezésével saját magunkról és a rohamléptekben átalakulóban lévő globális világról is még többet megtudhatunk.

Ebben az ismeretterjesztő monográfiában a szerző Kelet-Afrikát nem földrajzi értelemben járja körbe. Céltűzése, hogy bemutassa a kelet-afrikai térségi fejlődés regionális szemszögből görncz alá vehető eddigi főbb állomásait, szereplőit, folyamatait, és mindazokat az intézményesíthető vagy területről vett lépéseket, amelyek elvezethetik a kisméretű terület államait egy gazdaságilag, szociálisan, technológiailag vett fejlettebb állapotba. Kelet-Afrika adatai e célból a Kelet-afrikai Közösség jelenlegi öt tagállamát vizsgálja.

Keresse a kötetet az Alexandra Könyvtárházakban, a független könyvesboltokban és az internetes portálokon vagy rendelje meg a Publiken Kiadótól a www.publiken.hu oldalon.

A biztonság ösvényein.

Az új generáció biztosítója.

Vadászati jogvédelem biztosítás*

- Segítünk érvényesíteni jogait és jogos követeléseit
- Kártérítési jogvédelem
- Büntető és szabálysértési jogvédelem
- Közigazgatási jogvédelem
- 24 órás jogi tanácsadás

Az első 1000 szerződő vadász-elsősegély felszerelést kap ajándékba!*

www.uniqa.hu

UNIQA

*A biztosítás megkötéséhez szükséges a vadászati jogok érvényesítéséhez szükséges jogi tanácsadás igénybevétele. A biztosítás megkötéséhez szükséges a vadászati jogok érvényesítéséhez szükséges jogi tanácsadás igénybevétele. A biztosítás megkötéséhez szükséges a vadászati jogok érvényesítéséhez szükséges jogi tanácsadás igénybevétele.

Szerzők: ...

UNIQA ...

UNIQA ...

DJEMBE

Ütem, ritmus, tánc

Interjú az Afrobreakz együttesel

Már alkonyodik, mire a Kopaszi gáthoz érünk. Budapest kedvelt szabadidős központjában a 2008-ban alakult Afrobreakz nevű djembe-együttes tagjaival találkozunk. Míg az Afro nemigen szorul magyarázatra, a Breakz szó kettős jelentésű. Olyan egyéni szóló hangzás, amelyet szünetekkel, más hangszerek megszólalásával, vagy elhallgatásával adja meg a zene ritmusát. Az árnyékok erősen elnyúlnak, mire mindenki megérkezik. Ma „csak” hatan tudtak eljönni, a többiek éppen nyaralnak, vagy nem érnek rá. AGA, Sir, Stewe, Balázs és a két lány, Linda és Anikó egyből jó hangulatot varázsolnak, nevetnek, egymással viccelődnek, mennek a szokásos zrikálások. Sir és Balázs már egy padon ülve dobolnak, a többiek a fellépő ruháikat keresik, AGA közben a nemrég megjelent, saját szerkesztésű könyvéről mesél. Átsétálunk a Duna-partra, az Afrobreakz pedig neki kezd. A dobok hangja messzire elhallatszik, így percek alatt lesz közönségünk. A számokat megtapsolják, senki sem neheztel, hogy megzavartuk az esti beszélgetésüket. A srácok dobolnak, Anikó táncra perdül, a nyugat-afrikai hangzásvilág betölti a Lágymányosi öblöt. Közben megjelenik a biztonsági őr és azt várjuk, mikor szólít fel minket a távozásra. De semmi ilyesmi nem történik, ő is megáll és hallgatja a zenét. Fél óra ütem, ritmus és tánc után a csapat azt kérdezi: „játsszunk még?”. Persze, csak még egyet, egy utolsót, aztán beszélgetünk kicsit...

Hányan zenéltek az Afrobreakz együttesben?

Stewe: Tizenegyen.

Melinda: Nem tízen vagyunk?

Anikó: Megvan, kilencen vagyunk!

Sir: Plusz-mínusz néhányan. Mindig van, aki éppen van, és olyan is, aki éppen eltűnik egy időre. A fellépéseken azért előfordul, hogy mindenki ott van, az szinte kötelező.

Stewe: Igazából mindenki mással foglalkozik, másból él, ez egy hobbi, így érthető, hogy vannak hiányzások.

Hogyan kerültetek kapcsolatba a hangszerrel, miért kezdtetek dobolni?

Balázs: Számomra az egész egy olaszországi nyaraláson kezdődött. Afrikaiak árultak a tenger partján napszemüvegeket, törülközőket és más kacatokat, biztosan sokan tapasztaltak már ilyesmit. Volt náluk bongó is, mint dísz tárgy. Ütöttem, megtetszett, majd arra gondoltam „miért ne?”. Édesapám alkudott és megvette nekem. Rá néhány évre költöztem Budapestre és a társaságomban pár embernek ekkor már komolyabb dobja volt. Kiderült, hogy az a djembe. Vettem egy olyat is, és így indult be az egész. Először a Corvin mozi mögötti régi West Balkán pincéjébe vettem részt közös doboláson, aztán kijártam a Margitszigetre (néha a Tabánba), vettem órákat Abdul Aziztól, Mbaye is tanított egyet s mást, és részt vettem pár djembe-workshopon is. Három-négy éve járok ki a szigetre, a csapat pedig úgy tudom 2007-ben alakult meg.

Stewe: Én az egyik barátom születésnapjára vettem egy dobot, nem is tudtam igazán, mi ez a hangszer. Ő kezdett lejárogatni a Kuplungba, ahol nagy közös dobolások voltak, ott láttam, mire való ez pontosan. A többiekkel a Margitszigeten ismerkedtünk meg, illetve Abdul Aziznál, aki egy francia férfi és közös dobolásokat szervez. Én is nála tanultam dobolni egy ideig, és van köztünk, akit ott ismertem meg.

AGA: Nem is tudom pontosan, mivel kezdődött, talán azzal, hogy egyetemi hallgatóim egyszer elcsábítottak egy fellépésükre, hogy nézzem meg őket. Ez a buli történetesen egy szép felhős napon, a Gödörben zajlott. Hallgatva őket arra jöttem rá, hogy amit csinálnak, az „meseszerűen jó”! Baromi szépen táncoltak, annyi energiát, jelképes erőt tudtak átadni, hogy irigyeltem azokat a dobosokat, akik a környezetükben lehetnek. Elmentem más fellépéseikre is, és egyszer otthagyták a dobosok a holmit a pódiumon, amíg kimentek a kertbe. Kicsit odaültem a hangszerekhez „pötyögni”, mire az egyik visszatérő dobos biztatni kezdett: „nyomjad, nyomjad!”. Nem sokkal később jött egy ghánai tánc- és dobcsapat (az African Footprint International), akik tartottak egy hathetes workshopot Budapesten. A foglalkozásaikra először csak úgy mentem oda, hogy „majd meglátom mi lesz”. Egy táncoslánytól kaptam egy turistadobot, egy nem szabványos djembét, aztán a második-harmadik alkalommal már felültem a színpadra egy sarokba, és lopva megpróbáltam azt játszani, amit ők. Ez hosszan tartott, és amikor a ghániak búcsúbulit tartottak a Gödörben, elhatároztam, hogy erre szükségem van: megvettem tőlük a szólistájuk eladó djembéjét. Mivel ők azt vallják, hogy a fa szelleme, a bőr szelleme és az előadó szelleme együtt van jelen a hangszerben, ezzel mind a hármat megkaptam egyszerre.

Sír: Én a másik oldalról kezdtem. Nagyon korán megismerkedtem az afrikai zenével, és egy afrikai férfihez feleségül ment osztálytársam révén már középiskolában találkoztam egy társulattal, amelyben hazánkban harminc éve „ideiglenesen itt tanuló” fiatalok játszottak. Ők hihetetlenül jó bulikat csináltak. Zenekedvelőként már korábban megismerem azokat a neveket, amelyek nálunk „egyszer csak” feltűntek a 80-as évek közepén. Nem volt „beat-mániám”, nem akartam zenekart alapítani, főleg mert gyerekkoromban a hegedűtanítás árnyoldalai az egész zenei pályától eltérítettek. De dobbal akartam foglalkozni, és végül AGA volt az, aki beugrasztott ebbe.

Anikó: Tizenhét-tizennyolc éves koromban úgy éreztem, hogy valamit mozogni szeretnék, és amikor a Pesti Estben láttam, hogy indul afro-tánc-oktatás, úgy gondoltam, ezzel megpróbálkozom. Így is lett, benneragadtam, érdeklődni kezdtem Fekete-Afrika kultúrája iránt, aztán elvégeztem az ELTE-n az Afrikanisztika Programot. A dobosokat és ezt a csapatot a Margitszigeten ismertem meg, ahol rendszeresen tartottak olyan „örömdobolást”, amihez hamarosan „örömtáncolás” is kerekedett. Kezdett komollyá válni a dolog, egyre többször hívtak minket fellépni, sokan érdeklődtek, egyre többen jöttek oda...

Sír: Főként a rendőrök! (nevetnek)

Anikó: Amikor kialakult a csapat, eldöntöttük, hogy rendszeresen próbálunk, szervezeten kezdünk működni. Nagy álmom volt, hogy kijussak Fekete-Afrika-ba, mert itthon nem nagyon tudtunk tanulni. Egy Szenegálban tanult magyar nő tanított minket, de ő is elutazott és nem tudtunk tovább fejlődni. Persze néztünk Youtube videókat, próbáltunk kreatívak lenni, de az autentikus tánc hiányzott. Végül sikerült kijutnom Ghánába, ahol táncot tanultam és kutattam ezzel kapcsolatban. Ez nagyon sokat jelentett számomra.

Linda: Mivel AGA mindig dobol, antropológus-hallgatóként azt hiszem elkerülhetetlen volt, hogy ebbe beleszöppenjek. Ráadásul Anikó régóta barátanom és Afrika iránt is érdeklődtem már egy ideje. Viszont borzasztó botfűlű vagyok, így a próbákon hiába kérleltek, hogy „csörgözzek, doboljak”, amíg nem állt össze a fejemben, nem játszottam semmin. Sokat hallgattam, figyeltem, és most már kicsit érzem, miről is szól ez a zene.

Sír: A ghánai African Footprint International szinte mindegyikünkre hatást gyakorolt, ahogy az hallható is. Őket azért fontos megemlíteni, mert a világ több nagyvárosában (pl. Londonban, Koppenhágában és sok más helyen is) fellépnek és tanítanak, mégpedig úgy, hogy van köztük néhány halláskárosult, akik ugyanúgy táncolnak és dobolnak, nem lehet tudni melyikük az. Mindenki egyformán zseniális a csapatban.

Kell egy ilyen csapatnak vezető? Van például egy vezető ütem, ami a többieket adott esetben figyelmezteti?

Stewe: Általában szokott ilyen lenni, de nekünk nincs.

Sir: Ami ennek az előnye, az a hátránya is. Ha egy vezető egyéniség nagyon előre „kúszna”, lehet, hogy szétverné a társaságot. Lehetne ezt úgy csinálni, hogy valaki viszi előre, összetartja, szervezi a csapatot. De akkor ebből is kellene megélnie, ami ebben az országban (is) csak illúzió.

Anikó: Van egy meghatározott repertoárunk, mondjuk nyolc szám, amit nagyon jól begyakorolt a csapat. Ezekben meg van határozva – tudja mindenki – milyen ritmus, milyen tempó következik, az improvizálás ettől teljesen külön műfaj.

Linda: Arra is van példa, hogy egy-egy számot vezet valaki, de ez nem egyetlen ember, hanem lehet számonként mindig más. Van olyan szám is, ahol egymás után mindenki szólózik, tulajdonképpen „átadva” egymásnak a stafétát.

AGA: Javarészt Afrikában, de jórészt nálunk is jellemző, hogy ez az egész csak a táncsal együtt működik igazán jól. Valójában úgy kéne dobolnunk, hogy a táncosokat mozgatva, az ő fáradtságukat vagy jókedvüket szolgálva határozzuk meg egy szám hosszát. A profi zenekaroknál nem jelent problémát, hogy egy programzene, egy „nóta” CD-felvételen pont 3 és fél percig tartson. Náluk, Afrikában ha buli van, akkor egy szám eltarthat 133 percig is, ebben az értelemben egy megkomponált rítus az egész, amelyben különböző szerepek és tónusok is érzékeltethetők. Én is emlékszem olyan margitszigeti jemmelésre, ahol hét és fél óra dobolás után álltam csak fel, akkor is csak azért, hogy a lábamat kicsit kinyújtsam.

Stewe: De Dévaványán volt egy 14,5 órás rögtönzésünk is.

Hány fellépés van egy évben?

AGA: Attól függ, mit tekintünk fellépésnek, nagyon sokféle van. Ez sokszor attól függ, hogy más, Afrikával foglalkozó civil szervezetek, aktivisták milyen programokra, eseményekre tudnak meghívni minket. Azt tudomásul kell venni, hogy nálunk sokkal nagyobb profik sem tudnak pusztán a fellépésekből megélni – ahogy Sir utalt rá – még úgy sem, hogy dobiskolát működtetnek, vagy más, kapcsolódó tevékenységet végeznek.

Balázs: Ha pontos számot kell mondani, akkor évente 10-15 fellépésünk biztosan van. Felkérés mindenestre több van, mint fellépés.

AGA: Persze, azért mondtam bizonytalanra, mert nagy kérdés, fellépés-e az, ha egy civil szervezet megkér minket, hogy a bemutatkozó eseményén doboljunk. Ezek nem feltétlenül „színpadi”, sőt nem is mindig plakátra nyomtatott fellépések, de jelenlétek, mutatkozások. Utcazenélés aluljárókban, afrikai ismeretterjesztési alkalmak iskolákban, Antiglobalizációs Nap vagy Hajléktalanok Éjszakája, a Föld Órája a budai várban vagy a Békejel a Hősök terén, a Tánc Világnapja vagy a Zene Körútja rendezvények nem mind „címlapos” fellépések, de bemutatkozások, s ez bennük a fő esemény. Előfordult az is, hogy a Múzeumok Éjszakáján véletlenül mi voltunk a Néprajzi Múzeumban a fő attrak-

ció, mert a meghívott fellépő végül nem jött el. A múzeumból jöttek ki megkérni minket, hogy az épület előtt jöjünk be inkább a színpadra, és ott játszunk a látogatóknak, s ne az utcán a „Parlamentnek”.
Sír: Nagyon jó fellépés volt ez, bár a mi szempontunkból a múzeum akusztikája rettenetes. Egy reneszánsz kórusnak nagyon jó, a dobok viszont többszörösen visszhangzanak. Éppen Kapolcsról jöttünk vissza akkor, az Afrika-faluból, véletlenül vetődtünk arra, mégis az egyik legsikeresebb fellépésünk volt, éjjel 2-ig doboltunk.

Anikó: Az külön kiemelendő, amikor kisgyerekek gyűlnek körénk a dobolást hallgatva és táncolni, tapsolni kezdenek. Nekem ez hihetetlen élmény! Engem a kicsik nyugöznek le. Alig totyognak és a zenétől hihetetlen módon beindulnak mégis.

Balázs: Így van, számomra nagyon fontos, hogy az a boldogság, amit zenélés közben érzek, ilyenkor „átadódik” a többieknek.

Azt érezni a szavaikból, hogy talán több is ez, mint „pusztán” zenélés...

Balázs: Számomra például remek eszköz arra, hogy a mindennapok fáradalmait levezsem. De szeretem a zenélést, elsősorban a zenei része miatt csinálom. Közben jönnek elő olyan mélyebb rétegek, amiket korábban fel sem fedeztem.

Linda: Nekem talán azért van nehéz szerepem, mert én kerültem ide a legkésőbb, a legképzetlenebbül, úgy, hogy korábban nem zenéltem semmit. Erre kaptam három dobot, amin teljesen mást kell játszanom, mint a többieknek. Sokáig nehezen szoktam meg, hogy ez egyfajta felelősség, amit akkor is vállalnom kell, ha még nem érzem elég ügyesnek, felkészültnek magam. Nagyon kell, hogy figyeljek, és igyekezzek kapaszkodót találni, ha éppen elveszek a zenében valahol.

Anikó: A dobolás és a tánc pozitív energiát közvetít, én mindig úgy érzem, hogy magunkat és egymást is feltöltjük ilyenkor energiával. Én nagyon sokáig csak táncoltam, nem nyúltam egyik hangszerhez sem. Egyszer, óvatosan elkezdtem kolompozni, csörgözni. Nagy élmény volt ráérezni arra, hogy figyelünk egymásra, a zenében alkalmazkodunk egymáshoz, ami óriási közösségteremtő erővel bír.

Stewe: Nekem azért lenyűgöző ez az egész történet, mert egyikünk sem zenész. Tulajdonképpen autodidakta módon tanultunk meg dobolni mindannyian.

AGA: A Sirályban volt egy könyvbemutató, amelyen egy vallás és antropológia tematikájú könyvet mutattunk be, amelynek én voltam az egyik szerkesztője. Így kézenfekvő volt, hogy a műsort egy kis dobolással dobjuk fel. A szervezők elkaptak minket, hogy jönnék vendégzenészek, akikkel maradhatnánk egy kis közös rögtönzős műsorra. A Hagesher tagjai jó tizenöt éve kortárs klezmer zenét játszanak, közben betoppant egy lengyel klarinétos, egy másik trombitás Boban Markovic zenekarából, valamint két New York-i zsidó zenész is. Ezt az afro-gipsy-klezmer kutyulékot lehetett volna hihetetlenül ócskán csinálni, mégis annyira jó volt, hogy a profi zenészekhez éppúgy lehetett alkalmazkodni, ahogyan ők is harmóniába kerültek velünk. Sok fellépésünk után van az, hogy feltesznek egy lemezt a dj-k és kéri, hogy azzal próbáljunk együtt játszani. Volt, hogy tibeti szakrális attrakcióban vettünk úgy részt, hogy volt kórus, orgonista, sámándobos, és nem is értettük, miért kellünk még mi is ide. Mégis remekül sikerült, mert a ritmika, a tónusok pontos érzékelésével összehozhatóak úgy ezek a különböző „zenei nyelvek”, hogy harmonikus legyen a végeredmény. Amit csinálunk, e tekintetben több mint zene: kiteljesedés vagy beteljesülés, amit nemcsak mi, hanem a körülöttünk lévő hallgatók-nézők is átélnek.

Sir: Sokszor hajlamosak vagyunk az afrikai profik miatt – akik 36 éve dobolnak és a hangszerrel a kezükben születtek – úgy érezni, hogy „kevesek” vagyunk, hiszen nem tudunk elég időt fordítani a dobolásra és van még mit tanulnunk. Vannak olyan zenei ágak, amelyekben iszonyatos túlkínálat és hatalmas bulik vannak, és vannak, amelyekben alig tevékenykedik valaki. Ha nem kell érte fizetni, nem kell külön szervezni, csak azt tekintjük, hányan „hallgatnak minket szívesen”, akkor az derül ki: rengetegen. Amikor a Margitszigeten próbálunk, sokszor az arra sétálók megállnak és néznek minket, vannak tovább sétálók akik visszafordulnak, közelebb jönnek, átveszik a ritmust. Ez óriási dolog, ha belegondolunk!

Stewe: Igen, szerintem óriási plusz jelent mindnyájunknak az, hogy látjuk, ez a zene mennyire sokakat megmozgat. Mivel nem vagyunk rutinos színpadi emberek, ez minden alkalommal meglep minket és hihetetlen számunkra.

Elérhetőség: www.afrobreakz.com

*Egy csepp Afrika
a Balaton partján*

Szerkesztőségünk már régóta tervezte, hogy meglátogatja a balatonedericsi Afrika Múzeumot, Magyarország egyik legszebb afrikai gyűjteményét. Egy nap-sütéses augusztusi nap éppen megfelelőnek látszott az útra, felkerekedtünk hát, hogy meglátogassuk gyermekkorunk kedves emlékét. Persze mindegyikünknek eszébe jut valami a helyről: egzotikus állatok az udvaron, a házban szobrok, meg mindenféle bőrök és fegyverek, sok, sok fénykép, festmények. No, és az elmaradhatatlan afrikai hangulat, a jókedv és a mosoly. Nem csalódtunk, a múzeum szebb és izgalmasabb mint valaha.

A fotókat készítette: Tarrósy István, Glied Viktor

Balatonederics festői környezetben fekszik alig néhány kilométerre Keszthelytől. A múzeumot nagy tábla hirdeti, mindjárt a 71-es út mellett, eltéveszteni sem lehet. Szinte hívogatja a magyar tenger partján autózókat, állj meg egy órára és térj be hozzánk, szeretettel várunk. A létesítményt az ismert vadász, Dr. Nagy Endre 1994-es halála óta második felesége, Beretz Katalin működteti és bővíti férje terveinek megfelelően. A múzeum évről-évre változik, az állatállomány bővül, megépült a kilátó és a „dzsungel”, a gyűjteménynek otthont adó ház közelében büfé, afrikai ajándéküzlet és játszóház is található. Az udvaron tevék, struccok, őzek, kameruni malacok, zebrák, kicsit távolabb maszáj kunyhók találhatóak. Hamarosan majmok is érkeznek, otthonaik már elkészültek, várják a jövevényeket. Mielőtt meglátogatjuk a múzeumot, Katalin igazgatóasszonnyal beszélgetünk a kerthelyiségben.

Az edericsi kúria

Katalin, az Afrika Múzeum igazgatója

Hogyan került a balatonedericsi helyszínre ez a csodálatos gyűjtemény?

Az edericsi kúria még a háború előtt a férjem felmenőié volt, de elvették a családtól. A korábbi birtok egy részét visszavásárolta, így került a vadászati és néprajzi gyűjtemény nagy része 1984-ben jelenlegi helyére, a családi kúriába.

Mit emelne ki az itt látható tárgyak közül, melyik a gyűjtemény legértékesebb része?

A gyűjtemény együtt értékes, nem hiszem, hogy bármit ki lehetne emelni belőle. Azt fontos hozzátenni, hogy ez az „érték” legtöbbször eszmei értéket jelent.

Mesélte, hogy Ön is többször járt Tanzániában vadászatokon? Milyen emlékeket tud ezzel kapcsolatban felidézni?

Több emlékezetes vadászkalandon is ott voltam, azt kell, hogy mondjam, óriási élmény. Az egyik legemlékezetesebb eset egy bozótantilop elejtése volt, de a kiállításon látható varacskos disznó trófeájához is köt hasonló emlék.

Mit üzenne azoknak, akik még nem jártak az Afrika Múzeumban?

Jöjjenek el, látogassák meg a Balaton melletti csipetnyi Afrikát!

Dr. Nagy Endre – a háttérben az ő szobra

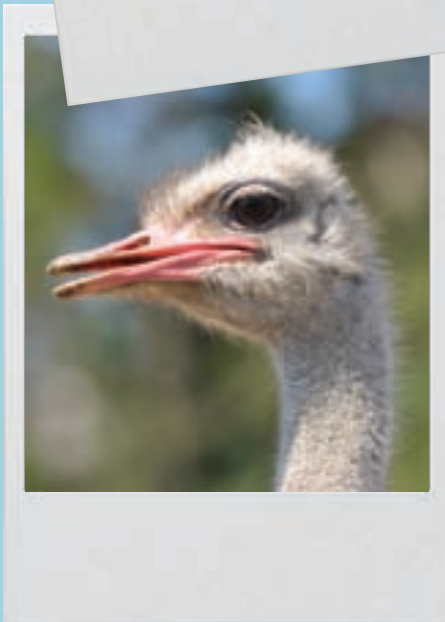
A múzeum kicsi, mindössze három szobából áll, de a gyűjtemény sokszínű, ízlésesen válogatott. Dr. Nagy Endre főképpen Tanzániából és Kenyából hozta Magyarországra a kiállított tárgyakat, faragott bútorokat, dárdákat és egyéb fegyvereket, állatbőröket, valamint szobrokat. A folyosókat fényképek, térképek és festmények borítják, igazi afrikai hangulatot varázsolva a látogató számára. A bejáratot maszáj harcos életnagyságú szobra vigyázza, a háttérben a csillogó Balatonnal és az elefántcsontból faragott szökőkúttal.

Kitünö szórakozás Kalandra és Kikapcsolódásra
vagyóknak, gyerekeknek és szülőknek, utazók-
nak, Afrika szerelmeseinek, állatbarátoknak és
kutatóknak egyaránt!

A múzeum megtekintése után felme-
gyünk a Becehegy lábánál található
kilátóba, Sir Arthur, a múzeum kutyája, min-
denki nagy kedvence csatlakozik hozzánk, és
hűségesen követ minket. Az élmény párat-
lan, mindenkinek szívből ajánljuk. Előttünk
a magyar tenger, alattunk szőlők, a domb-
oldalt kis tanyák pötytyözik, szinte sugárzik
a béke és nyugalom erről a helyről. A távol-
ban feltűnik a szigligeti vár és mögötte Bada-
csony híres „kalapja”. Visszafelé még meg-
nézzük a hazánkban csak itt található, 42
éves tejjuhut (*Bubo lacteus*) és búcsút intünk
a Balaton parti Afrikának.

Teve, strucc...

...és mindenki kedvence, Sir Arthur.

Beretz Katalin (Dr. Nagy Endré):

Puskák – pajzsok – fohászok.
Dr. Nagy Endre Afrika-vadász
kalandos élete.

2001, Zeus könyvek.

Katalin asszony néhány éve könyvet is írt férjéről. A csaknem 320 oldalas, igényesen szerkesztett kötetből feltáru Dr. Nagy Endre kalandos élete, eredeti (magyar) és a később, részben kényszerből is választott (afrikai) hazájához, a vadgazdálkodáshoz, a vadászathoz kötődő szenvedélye. A szerkesztő-szerzőt dicséri, hogy jó érzékkel válogatva a témérdek naplóbejegyzés- és jegyzethalomból, merítkezve az elsődleges forrásnak tekintendő személyes elbeszélésekből, hozzásegítette az Afrika-szerető olvasóközönset egy igazán olvasmányos kötethez. Maga a könyv nem csupán a híres Afrika-vadász sokszor hányatott sorsáról szól, hanem értelemszerűen azokról a történelmi időkről, amelyekben nem csak ő, de a társadalom nagy többsége is csak sodródni, és az életben maradásért küzdeni volt képes. Dr. Nagy Endre 81. életében hunyt el Tapolcán. Élete jelentős részét töltötte Kenyában és Tanzániában, ahol a 4566 méteres vulkanikus Meru-hegy közelében létesített tavat róla nevezték el. Miközben a 65 fekete-fehér fotóval illusztrált könyv segítségével képesek vagyunk átélni a híres vadász szenvedéseit, kétélyeit, örömeit és vágyakozásait, sokkal közelebb kerülünk Afrikához, mint azt gondolnánk!

Interjú a TAITA Alapítvány vezetőjével, Borbély Emesével

Hogyan alakult meg a Taita Alapítvány, Önnek milyen szerepe volt az indulásban?

Ennek gyökerei nagyon régre nyúlnak vissza. Mindig is érdekelt maga Afrika, a kontinens minden jellemzőjével együtt. Mivel itthon egy időben állami gondozott gyerekekkel foglalkoztam, arra gondoltam ez a kérdéskör érdekes lehet Afrikával kapcsolatban is. 2004-ben találkoztam egy fekete apácával, és ez adta meg a végső lökést ahhoz, hogy Afrikába menjek. Egy év felkészülés után, amikor befejeztem az egyetemet, elmentem abba az árvaházba, amit ez az apácarend tart fenn Kenyában.

Hogy került először Afrikába, mire számított ott?

Az említett apácától tudtam meg, hogy a Szent József nővérei alapvetően egy gyógyító rend, de van egy árvaházuk is. Ezt azért hozták létre, mert az árván, szülők és testvérek nélkül maradt gyerekeket az apácák gondjaira bízák, akik egy árvaház létrehozásával próbáltak tenni valamit a helyzet jobbításáért. Első önkéntes munkámat ebben az árvaházban 2005 februárjában kezdtem és három hónapig tartózkodtam kint, azóta pedig kétszer voltam látogatóban. Szerettem volna szakmai segítséget nyújtani (ebből írom a doktori disszertációm is), de aztán rájöttem, hogy itt kézzelfoghatóbb segítség kell: rendszeres és változatos ételhez juttatni a gyerekeket, pénzt és önkénteseket küldeni és hazahozni a kinti világ gyönyörűségének hírért; azt, hogy az afrikaiak milyen kedves, nyitott, alkalmazkodó és tanulékony emberek. Ennek nyomán kerestem meg néhány barátomat azzal, hogy van-e kedvük segíteni és végül így hoztuk létre a Taita Alapítványt. Ezt 2006-ban jegyezték be, hiszen az előkészítési folyamat meglehetősen hosszadalmas. Öten kezdtük a munkát (ugyanazek a tagok alkotják a jelenlegi elnökséget), de közülünk csak én voltam Kenyában. Azóta inkább az önkéntesekre alapozzuk a tevékenységünket, akik itthon és Kenyában is segítenek. Eddig 17 önkéntesünk volt már kint az árvaházban.

Mik az alapítvány fő céljai?

Két célunk van: egyrészt, hogy anyagilag támogassuk a gyerekeket, fejlesztéseket csináljunk az árvaházban, pályázzunk fenntartásra, élelmiszerre. A másik cél, hogy felhívjuk az emberek figyelmét Afrika illetve a Harmadik Világ problémáira. Eljárunk iskolákba, rendezvényekre, előadásokat, játékokat, beszélgetéseket szervezni, amelyek egy picit talán rámutatnak az általunk képviselt gondolatokra és feladatokra.

Milyen a kapcsolatuk a kenyai partnerekkel?

Egészen más a felfogásuk, más a hozzáállásuk és egy hosszú tanulási folyamat, amíg az ember ezt megérti és elsajátítja. Mindkét fél részéről nyitottság és türelem szükségeltetik ahhoz, hogy ez végbe mehessen. Azt persze nehéz elfogadni, hogy a kinti partnerek hajlamosak sok mindent lassan, nehézkesen végrehajtani, azt mondani, hogy „jó ez így”, illetve hogy egyes esetekben hajlamosak csak várni a külső segítségre. Nagyon sokat tanultunk tőlük mi is, nagyon kooperatív a kenyai tár-

sadalom, sokat segítenek az emberek egymásnak. Tulajdonképpen három szálon van fontos kapcsolatunk Kenyával. Az egyik az említett árvaház és az apáca, aki ennek a vezetője. A másik szál az apácarend vezetősége, akikkel fontos ügyekben egyeztetni kell, a harmadik pedig a Kenyában működő magyar nagykövetség, akik bizonyos esetben nagy segítséget tudnak nyújtani és ha lehetőségük van rá, meg is teszik ezt. Volt továbbá kapcsolatom a Bécsben működő kenyai nagykövetséggel is, mivel a városban tanultam. Ezzel kapcsolatban érdekes, hogy az egyik konzul testvére a rend egyik vezető apácájának. Tényleg nagyon kicsi a világ!

A Taita Alapítványra mi a jellemző, vannak állandó, rendszeresen ismétlődő programjaik?

Jellemzőek az állandó projektek, a programjaink pedig inkább felkérés alapján jönnek. Minden évben legalább egyszer, de többnyire kétszer is rendezünk jótékonysági koncertet, a legtöbb felkérés pedig iskolák és művelődési központok felől érkezik hozzánk. Sokáig szerepeltünk a Művészetek Völgye programjai között, de az egy idő után ellaposodott. Mindig vannak újabb csatornák, amelyekre érdemes próbálkozni, de vannak olyanok is, amelyeket le kell zárni. Fontos, hogy cikketek jelentessünk meg, valamint hogy iskolákba jussunk el, amire eddig mindig volt is lehetőség. Sokszor hívnak, hogy menjünk tanítani, tartsunk Afrika-napokat. A másik fontos programunk, a jelképes örökbefogadás, ami szintén állandónak tekinthető. Ezt a havi rendszerességgel adott támogatási formát az emberek kedvelik, és ez folyamatos adminisztrációval jár.

Kik látogatják a rendezvényeket, mi kelti fel a résztvevők érdeklődését?

Ez nagyban függ az egyes programtól. A Művészetek Völgyében rendezett programunkon azt láttam, hogy a középosztály erősen képviselteti magát, különösen a pedagógusok mutattak érdeklődést. Ha viszont koncertet szervezünk, dobolással, akkor zömében fiatalok (alternatív érdeklődésűek), gimnazisták érkeznek. A jótékonysági koncerteken és kiállításokon szinte mindenki megjelenik, akinek tetszik a cél, valamilyen szálon kötődik hozzánk, a szervezetünkhöz.

Mire fogékonyak, akik ellátogatnak, részt vesznek a rendezvényeken? Mi az, ami igazán érdekli őket?

Jó a kérdés, mert sokan azért jönnek, hogy provokatív kérdéseket tegyenek fel, vitát kezdeményezzenek. Magyarországon nyilvánvalóan van, aki nem nyitott a feketékkel, migránsokkal, bevándorlókval kapcsolatos kérdésekre. Sokan még a roma-kérdést sem tudják kezelni, és nem értik, miért „kell” nekünk külföldiekkel foglalkozni. Szerintem azért, mert olyan mértékű szegénységet, szerencsétlenséget és számkivetettséget, amit Afrikában tapasztaltam, úgy gondolom, hogy Európában a mai napig nem látunk. Akik érdeklődnek, azok sokszor teszik fel a kérdést, „hogyan tudnánk mi segíteni”. Ennek a kérdésnek mindig nagyon örülök annak ellenére, hogy tökéletes választ én sem tudok adni rá. Azt tudom felelni, hogy segítsük az árvaházat, ezt a 30-40-50 gyereket, tegyük lehetővé hogy tanuljanak, töltsük meg a bendőjüket. Sokan nyitottak a világ problémáira. Ami a fiatalokat kifejezetten érdekli, az a fair trade, a jelképes örökbefogadás, sokakat a politikai helyzet is izgat.

Kapnak kedvezményt, állami támogatást a karitatív célok miatt?

Azt meg kellett tanulnunk, hogy támogatást – főként a privát szférából – akkor kaphatunk, ha az egész kezdeményezésnek van egy jól meghatározott kerete. Az NCA vagy a Külügyminisztérium által meghirdetett pályázaton eddig hatszor sikerült nyernünk, ezekre másképp nem is tudtunk volna pályázni. Számos olyan szponzorral, támogatóval találkozunk, aki egy vagy több éven keresztül, illetve nagyobb összeggel támogatnak minket.

Hány önkéntessel dolgoznak?

A váci Afrika-napon tizenötön voltunk, olyanok, akik tényleg szabadnapot vettek ki azért, hogy eljöhessenek és gimnazistáknak beszéljenek Afrikáról. 15-20 igazán aktív ember van és ugyanennyien, akikre szintén számíthatunk időről időre. Önkénteseink száma körülbelül negyvenre tehető. Jelenleg két afrikai egyetemistával vagyunk kapcsolatban, akik érdeklődnek, szeretnének önkéntesként bekapcsolódni a munkánkba. Mindig jelentkeznek és jönnek új emberek.

Mennyire mélyednek el az emberek az afrikai történelem, politika vagy gazdaság összefüggéseiben? Tapasztalatai szerint sokan rendelkeznek olyan érdeklődéssel és háttértudással, ami közelebb viszi őket a kontinens megértéséhez?

Háttértudás? Kevesen látják az összefüggéseket. A törzsi háborúkkal kapcsolatban is fontos észrevenni, hogy azok nem kiegyenlítettek, mert a Nyugat mindig beleszól a konfliktusokba. Nem látják az emberek, hogy mi beavatkozunk az afrikai országok társadalmi rendjébe. Ez a legtöbb esetben önmagában is rosszul működik, ennek egyik fő oka pedig az, hogy a gyarmatosítók torz fehér-fekete viszonyt alakítottak ki, amikor pedig kivonultak, akkor sem sikerült visszaépíteni az eredeti társadalmi struktúrákat. Sok szempontból elmaradtak és sok a vallási-társadalmi téren követett, elavult szokás és tradíció. Ezek sok ember halálát okozzák, de elítélni nehéz, mert ezen a fejlődési szakaszon Európa országai is átmentek. Szerintem azonban külsőként nagyon nehéz megítélni társadalmakat, elítélni pedig egyáltalán nem tartom jogosnak. Természetesen azért itthon is van egy kisebb csoport, akik behatóbban foglalkoznak Afrikával, mi is igyekszünk sokat beszélgetni a témáról.

Együttműködnek más szervezetekkel? Vannak kapcsolataik a civil szférán kívül is?

Nagyon sok közös programunk volt az Afrikáért Alapítvánnyal és a Hello Afrika Egyesülettel. Ők ketten és a Taita voltak az alapítói a Magyar Afrika Platformnak, ami jelenleg több mint 10 szervezetet foglal magába. Úgy gondoltuk akkor, jó hogy kicsiben segítünk, de szeretnénk politikai szinten, stratégiaalkotás terén is jelen lenni, segíteni, illetve lobbizással segíteni ezeket a projekteket. Az Afrika Platform egy ernyőszervezet, amelyben mindig vannak aktívabb és passzívabb tagok, de elég jól összefogja a folyamatokat. Programokat szélesebb körben is szervezünk együtt, ilyen az Afrika Völgy, de voltunk a Szigeten is.

Milyen fejlődési lehetőségeket lát az alapítvány előtt, milyen jövőt képzel el néhány múlva?

A Taita Alapítvány egyik kincse éppen az, hogy kicsi. Egy kis árvaházat támogat, ezért sokkal transzparensabb, mint sok más kezdeményezés. Az emberek jobban megbíznak bennünk és szívesebben támogatnak. Az más kérdés, hogy lobbitevékenységben vagy politikai szinten tudnánk-e jobban fejlődni, de ezen az úton még el sem indultunk igazán, kivéve talán azt, hogy létrehoztuk az Afrika Platformot. Talán érdemes lenne azt jobban átgondolni, hogyan tudnánk erősebben növekedni, de alapvetően elégedettek vagyunk azzal is ami most van, hiszen az árvaházunk gyermekei egyre jobban élnek. Szerintem megmaradnak egyelőre a megszakított programjaink, igyekszünk megfelelően támogatni a jelenlegi egy, esetleg majd két árvaházat. Ha megírtam a disszertációmát és már nem lesz akkora szüksége rám a családomnak mint most, akkor lehet hogy nagyobb fába vágom a fejszém.

A Magyarországon élő afrikai bevándorlókkal, afrikaiakkal tartanak kapcsolatot?

Találkozunk, rendszeresen tartjuk a kapcsolatot. Akikkel beszélek és itt nőttek föl, azok sokan mondják, hogy nem könnyű a helyzetük Magyarországon, azáltal hogy más a bőrszínük, a hajjuk. A személyes tapasztalatom az, hogy az utóbbi időben azért javul a helyzet, egyre nyitottabb a társadalom, és most állami szinten is több ösztöndíjat írnak ki afrikaiaknak, ami segít, mert többen vannak és össze tudnak fogni. Nagyon kedves, nagyon vicces emberek tudnak lenni. Akik beszélnek valamilyen érhető nyelvet, azok azért többnyire elboldogulnak és igyekeznek beilleszkedni. De nem könnyű a helyzetük, rengeteg afrikait kitoloncolnak mind a mai napig.

Interjú az Afrikáért Alapítvány vezetőjével, France Mutomboval

Az Afrikáért Alapítvány próbálja összekötni az Ön otthoni kultúráját a magyarral, hidat létesít a két ország a két nép között, magyarországi és európai uniós támogatásokat közvetít az afrikai közösségnek. Miként indult a történet?

Be kell vallani, hogy amikor egy afrikai ember elindul Európa felé, többnyire él benne a vágy, hogy jobb körülmények között éljen. Én például nagyon nem szerettem a kongói oktatási rendszert, nem akartam ott egyetemre menni. Úgy láttam nincs értelme reggeltől estig egy tömött előadóban, sok esetben állva jegyzetelni, majd a korrupció miatt elbukni a vizsgákat, ha nem fizet az ember. Másfelől az európai oktatás és az itt szerzett végzettség versenyképes a világ minden táján és sok ember jövőjének megalapozását jelentheti. Szerintem él az afrikaiakban még egyfajta szolidaritás, ami miatt ad az, akinek több van, és akinek segítettek, az később nem felejt el viszonzni. Az én esetemben ez kiterjedtebb jelentést kap, mert a teológia nem csak a családomat érinti, de globális hatással bír. Nem az volt a fő célom, hogy Magyarországon egy rendes állást vállalva, néhány száz dollár hazaküldésével támogassam a családomat, hanem az egész társadalomnak igyekszem átadni, ami nekik nem jutott.

Tudja segíteni családját azzal, hogy rendszeresen küld nekik haza pénzt?

Igen, már diákkoromban is igyekeztem évente többször, és azóta is szoktam. Arra kell gondolni, hogy egy itthoni százezres fizetésből, ha félre tud tenni valaki tízezer forintot, az óriási jelentőséggel bír ott valakinek.

Mikor dönt el, hogy megalapítják szervezetüket?

Választás előtt álltam. Az első pár évben a tanulás lekötötte minden figyelmemet, azonban az utolsó előtti évben egyre többet gondoltam arra, mi lesz, amikor befejezem az egyetemem. Maradjak, hazamenjek? Át kellett gondolnom, mihez kezdek, ha itt maradok, vagy mit fogok csinálni, ha esetleg visszamegyek Afrikába. Véletlenül találkoztam egy osztrák férfival, aki néhány hét múlva Kongóba akart utazni, egy humanitárius misszióban, amerikai támogatással. Iskolaépítéssel és más segélyprogramokkal foglalkoztak. Rengeteg gyakorlati tanácsot tudtam neki adni és el is kísértem Afrikába. 1999-ben Kongó nagyon súlyos helyzetben volt és a kongóiak segítségre szorultak otthon is, Európában is. Fokozatosan alakult ki bennem az elhatározás, hogy többet érhetnék el, ha nem csak magánemberként, hanem egy szervezeten belül foglalkozhatnék ezzel.

Mikor alakult meg az említett szervezet?

1999-ben töltöttem Kongóban egy hónapot, ezt követően három évvel, 2002-ben jött létre a szervezet, néhány hónappal azt követően, hogy megfogalmazódott bennem, hogy alapítványt kellene létrehozni. Jogilag ekkor még nem volt bejegyezve, de „effektíve” elkezdett működni az Afrikáért Alapítvány. Másfél-két év alatt rendeződött a jogi forma is. Többen is voltak akik nyitottak voltak

erre, nem csak hogy segítsenek, de hivatalosan is részt vettek a szervezet munkájában. Sokan adakoztak is az egyik első vállalásunk, egy tényfeltáró misszió indításának céljára.

Mi a szóban forgó kongói misszió lényege?

Két magyar társammal mentünk vissza és ott már hivatalosan is az Afrikáért Alapítvány keretein belül tevékenykedtünk. Felmértük az oktatás helyzetét, a szociális szolgáltatások elérhetőségét és színvonalát, és itthon már ezeket felhasználva határoztuk meg az Alapítvány prioritásait, céljait.

Milyen jogi formában működik az Afrikáért Alapítvány, hányan dolgoznak benne?

Közhasznú alapítványként működünk. Vannak állandó önkénteseink és vannak, akik csak egy-egy projektre csatlakoznak a munkánkhoz, de a számuk összességében több százra, körülbelül 300-ra tehető. Állandó önkéntesek például a fordítók, azok, akik a grafikai munkában segítenek, megint mások például a rendezvényeink lebonyolításában működnek közre.

Milyen forrásokból áll össze a költségvetés, szoktak pályázni?

Nyertünk többször magyar állami és európai uniós pályázatokon is, de én nem erre fektetném a hangsúlyt, mert a mi alapítványunknak a privát támogatók adják a háttérét. A költségvetésünk

meghatározó része érkezik magánadományokból, 60-70% évente. NCA pályázatok a működéshez járulnak hozzá, illetve egy-egy konkrét projektünkre szoktunk más pályázatokon forrást szerezni. Meg kell említeni, hogy 2008-ban tízmillió nagyságrendű pályázatunk nyert a Külügyminisztériumnál, ami nem csak az összege miatt kiemelkedő, de az első olyan sikeres alapítványi projekt volt, amit Afrikával kapcsolatban adtak be. Talán ez egyfajta „áttörés” is lehet, és igyekszünk hangsúlyt fektetni arra, hogy magyar és EU-s pályázatokon is sikerrel szerepeljünk afrikai témájú projektjeinkkel.

Mik a főbb konkrét közösségi programjaik Magyarországon, illetve milyen projektekkel foglalkoznak jelenleg Afrikában?

Itthon legfőképp az esélyegyenlőség elősegítése érdekében szervezünk programokat, ehhez tartoznak tolerancia előadások, kiállítások, filmvetítések és más kulturális programok. Több tucat kulturális rendezvényen veszünk és vettünk részt, rendezőként, vendégként vagy kiállítóként. Évek óta rendszeresen részt veszünk a Sziget Fesztiválon, és a legtöbb évben a Művészetek Völgye fesztiválon is. Előadásaink anyagát a kongói és etiópiai munka során készített filmek és fotók, plusz személyes tapasztalataink adják. Fényképeink válogatásából fotókiállításokat rendeztünk illetve kongói iskolánk gyermekei által készített gyermekrajz- kiállításokat; afrikai tárgykiállítást. Afrikában az alapítványunk hosszú távú célja, hogy Kongóban és Etiópiában (és esetleg később további országokban is) központokat hozzon létre, amelyek a hátrányos helyzetű gyermekek életkörülményeinek javításához, későbbi jobb boldogulásához szükséges alapvető lehetőséget biztosítanak: árva-ház, oktatás, egészségügyi ellátás, jövedelemtermelő szakmai tevékenység és szakképzés. Fontos kiemelni a diáktámogatási programunkat, ami lehetőséget nyújt az Othniel Általános és Középiskolában tanuló diákok tandíjköltségének átvállalására. Ez havonta, gyermekenként 2500 forintot és egy ún. „tizenharmadik” negyedévi 2500 Ft-os befizetést jelent az adományozók részéről, az utóbbit pedig mindig egy adott, iskolai fejlesztési célra fordítunk. Az örökbefogadási programon esetében pedig fontosnak tartjuk, hogy a támogatók és támogatottak között személyes, interaktív kapcsolat alakulhasson ki. Az iskola tanáraival és diákjaival folyamatos kapcsolatot tartunk fenn, továbbá a támogatottakról igyekszünk széleskörű ismeretanyagot eljuttatva reális képet mutatni az afrikai, azon belül a kongói nevelési rendszerről és az iskolások hétköznapjairól. A diáktámogatási program meghirdetése óta az említett iskola folyamatosan fejlődik és bővül, 2005-2006-ban hat új osztály indult és 500 fővel többen iratkoztak be. 2005 őszi misszióink során ünnepélyes keretek között leraktuk az első kongói-magyar iskola alapkövét, 2006 szeptemberében az iskola első blokkját adtuk át tanárainknak és tanulóinknak.

Interjú a Multikultúra Egyesület képviselőjével, Salama Katalinnal

Kik alapították a Multikultúra Egyesületet, milyen céllal?

2002-ben alakult az Egyesület tíz alapító taggal, akik között voltak migránsok, Magyarországon élő külföldiek, például afrikaiak és határon túli magyarok is. Továbbá olyan magyar fiatalok, főleg egyetemisták alkották a szervezet magját, akik érdeklődtek a tevékenységünk iránt. Az első években alaptémánk a migráció és a bevándorlás kérdése volt, ehhez kapcsolódtak az egyesület alapításakor rögzített célok is. E téren szerveztünk kutatásokat, a bevándorlási és állampolgársági hivattal közös programokat, valamint a későbbiekben az ifjúsági terület kapott nagyobb hangsúlyt. Kezdetben több konkrét ügyben vettünk részt, az országba érkező bevándorlók, külföldiek és menedékkérők ügyeiben „segítettünk be” tolmácsolással, jogsegéllyel; fórumokat szerveztünk, az ügyintézés lépéseiről tájékoztattuk az embereket. A jelenlegi tevékenységünk továbbra is kapcsolódik a menekültekhez, máig nagyon jó az együttműködésünk a bicskei befogadó állomással. Mára főtevékenységeink egyike az EVS (Európai Önkéntes Szolgálat), melynek keretein belül, mint akkreditált küldő és fogadó szervezetként biztosítjuk magyar fiatalok számára a külföldi önkéntes munka lehetőségét. Külföldről fiatal önkéntesek érkeznek hozzánk, az ő programjuk java része kapcsolódik a menekültekhez, a bicskei befogadó állomáson élő fiatal menekültekhez. Korábbiakban pályázati forrás lehetőséget biztosított arra, hogy magyar nyelvoktatást biztosítsunk menekültek, bevándorlók számára. Ebből fejlődött ki a közel két éve működő GlobaLingua program, mely keretében a magyar, mint idegen nyelv oktatása mellett további hét idegen nyelven szervezünk kurzusokat. 2011 elején a Glamour magazintól megkaptuk „Az év hősei” kitüntetést, mellyel az ifjúsági munkában elért eredményeinket díjazták.

Hogy indult a szervezet tevékenysége, miként jött az ötlet, hogy hivatalos formát adjanak munkájuknak?

Maga az ötlet elég kézenfekvőnek bizonyult: egy baráti társaságba olyan afrikaiak érkeztek, akiknek kapcsolatuk volt bevándorlókkal, migránsokkal, menekültekkel. Volt, aki családgyegetés céljából érkezett, volt, aki tanulni jött, de olyan is akadt köztük, aki menekültként tartózkodott Magyarországon. Nem igazán voltak ismereteink arról, hogy mindez miként működik. Az ő elmondásuk alapján éreztük, hogy tehetünk és tennünk kell valamit, így először magánemberként kezdtünk segíteni, fordítással, illetve az ügyintézés segítségével. A saját magunk által szerzett tapasztalatok által, illetve megismerve hasonló szervezetek munkáját úgy tűnt, hogy hatékonyabban tudnánk segíteni, ha hivatalos formát adnánk tevékenységünknek. Így született meg a döntés az egyesület megalapításáról. A tevékenységek kiválasztásakor igyekeztünk ügyelni arra, hogy csak szá-

munkra vállalatokat soroljunk fel és ne essünk abba a hibába, hogy a pályázati témák után választunk tevékenységet. Teljes egészében magánkezdemenyezésre indultunk tehát el, kezdetben abszolút magánfinanszírozásból. Mindig valamelyikünk lakásában gyűltünk össze, ahol volt nyomtató, számítógép vagy internet, amit használni tudtunk. Később kezdtünk el pályázatokat írni és azokból finanszírozást szerezni a különféle programokhoz.

Hányan dolgoznak az egyesületben munkaviszonyban, vannak önkénteseik?

Mielőtt az EU-s ifjúsági programokba bekapcsolódott volna az egyesület, teljesen önkéntes alapon dolgozott mindenki. Időnként pályázatokban volt lehetőség arra, hogy egyes személyi kifizetéseket finanszírozni tudjunk, de folyamatos foglalkozást ezek nem tettek lehetővé. Körülbelül hat évvel ezelőtt lett az egyesületnek először főállású alkalmazottja egy korábbi önkéntesünk személyében. Be kellett látnunk, hogy a továbblépés, fejlődés egyik alapfeltétele, hogy valamilyen szinten megteremtünk egyfajta állandóságot. Ez biztosítja a nélkülözhetetlen háttérmunkák elvégzését, a projektek, pályázatok fenntartását. Később, a projektek számának növekedése igazolta, hogy egy főállású alkalmazott nem tudja ellátni a feladatokat, így bővítettük a létszámot, de 2-3 főállású alkalmazottnál nem dolgozott több még az egyesületben. Természetesen mellettük akár projektszinten, akár a napi munkában mindig besegít egy-egy állandó önkéntes vagy egyesületi tag.

Küldőként mely országokkal vannak az egyesületnek kapcsolatai?

Lényegében bárhova, a program nemzetközi adatbázisából tulajdonképpen mindegyik befogadó szervezet elérhető rajtunk keresztül. Nem nagyon tudnék olyan európai országot mondani, ahol még nem volt önkéntesünk. Hozzánk már egyaránt érkezett angol, spanyol, francia, olasz, román, észt, lengyel, jordániai, török önkéntes. Az EVS program által Európán kívüli országok is részt vehetnek partnerként, így igazából azt mondhatom, hogy nincsenek határok. Egy saját kezdeményezésű programunk jelenleg is pályázati elbírálás alatt van, ennek keretében 8 ország bevonásával küldünk önkénteseket Nyugat-Afrikába.

Tudna részletesen mesélni erről az említett projektről?

Két turnusban 4-4 önkéntes utazik Nigériába, ahol egy gyermekotthonban teljesítenek önkéntes szolgálatot 5 hónapos időtartamban. Mivel a gyermekotthon rendelkezik saját óvodával, iskolával, a feladat a gyermekek napi életében, szabadidős programjaiban való részvétel, különböző kiegészítő feladatok elvégzése, szervezése és lebonyolítása lesz.

Milyen kulturális programokat szerveznek jelenleg?

Az egyesület megalakulása utáni években nagyon sok kulturális program szervezésében, megvalósításában vettünk részt. Sajnos az utóbbi néhány évben ezek száma lecsökkent, illetve az ifjúsági projektek kicsit háttérbe szorították ezt a tevékenységet. Úgy vettük észre, hogy az utóbbi időben lecsökkent a társadalmi igény ezzel kapcsolatban. Tíz évvel ezelőtt még kuriózumnak számított egy autentikus afrikai zenekar, hatalmas színfoltja volt egy ilyen fellépésnek bármilyen rendezvénynek, főleg, ha a koncert mellett volt dobtanítással, tánczással, stb. Az idén kaptunk több megkeresést nagyobb rendezvényeken való közreműködésre, talán ismét igény mutatkozik az ilyen programokra és lehetőséget kaphatnak az igazán tehetséges művészek a bemutatkozásra. Viszonylag sok felkérést kaptunk úgy egészen 5-6 évvel ezelőttig, a különböző falunapoktól kezdve, például debreceni Virágkarneválig bezárólag. Pár éve volt egy Afrika-hét Debrecenben, amit teljes egészében mi szerveztünk, majd a nagy sikernek és érdeklődésnek köszönhetően felkérést kaptunk annak folytatásaként az Ázsia-hét lebonyolítására is. A Szigeten az Afrika-színpad szervezésében szintén részt

vettünk a koncertek mellett egyéb programokkal. Bízom benne, hogy az igazán tehetséges afrikai művészek több lehetőséget kapnak akár egyesületünk által is a bemutatkozásra.

Milyen más civil szervezeteket említene, amelyekkel rendszeresen együttműködnek?

Ez javarészt programfüggő. Az önkéntes programok szervezésében és lebonyolításában együttműködünk például a Kesztyűgyár Közösségi Házzal, az Orczy Parkkal, de a Tűzraktérben is vannak programjaink. Együttműködő partnereink legnagyobb része külföldi szervezet, hozzájuk mennek, illetve tőlük érkeznek az önkéntesek. Természetesen egyes projektek megvalósítása során együttműködünk hazai szervezetekkel, tagjai vagyunk az Anna Lindh Alapítvány nemzetközi csapatának és Eurodesk tagként számos magyar és külföldi partnerünk van. Migrációs területen több projektben működünk együtt a Mahatma Gandhi Egyesülettel, de jó kapcsolatot ápolunk az Afrikáért Alapítvánnyal, az Afrikai-Magyar Egyesülettel és a Szahara Alapítvánnyal egyaránt.

Interjú az Afrikai-Magyar Egyesület vezetőjével, Balogh Sándorral

2007-ben alakult meg az egyesület, de előzőleg is működtek az Önökéhez hasonló, Afrikával kapcsolatos kezdeményezések. Miért alakult meg az AHU, melyek voltak az alapításkor megfogalmazott céljai?

Az Afrikai-Magyar Egyesületet 2007-ben jegyezték be, és elsődleges célja, hogy a létező Afrikával foglalkozó alapítványok felett egy ernyőszervezet jöjjön létre, amely nem csak egy kórház, árvaház vagy iskola fejlesztésével és támogatásával foglalkozik, hanem összefogja ezek tevékenységét, és a közösség felé Magyarországot egységesen, felerősítve közvetítse. További fő célunk volt, hogy megpróbáljuk megváltoztatni a múltban is, és ma is élő sztereotíp Afrika-képet, amely szerint a kontinens az éhezők, szenvedők, és háborús konfliktusok hazája. Az egyesület egy sikeres találkozó, az első Szerencs Summit eredménye.

Miről szólt ez a találkozó?

Az egyesületben tagként csak magánszemélyek vesznek részt, a 13 alapító tag között egyetemi professzor és itt élő afrikai egyaránt megtalálható, továbbá több afrikai országot Magyarországon képviselő konzul is. Azóta a szervezet tagsága négyszeresére nőtt, ismertebb közéleti személyiségek mellett a tudományos és politikai élet szereplői is megtalálhatók az AHU-ban, de már csak magyar állampolgárok! Olesgun Obasanjo volt nigériai államfő is egyesületünk tagja, s egyben örökös tiszteletbeli elnöke is.

A Szerencs Summit kezdeményezés lényege az volt, hogy az Afrika iránt érdeklődő magyarokat, valamint az itt élő afrikaiakat a fővároson kívül hozzuk össze egy közös találkozó erejéig. Azért választottuk helyszíneként Szerencset, mert magam onnan származom, az a város a szűkebb hazám.

Az AHU tagsága állandó, lemorzsolódás eddig nem volt. Vannak önkénteseink is, és vannak olyan területek, ahol a tagok is tudnak segíteni, de mindenki a kapcsolatrendszerével is hozzájárul ahhoz, hogy minél sikeresebbek legyünk.

Melyek a szervezet főbb programjai?

Több fő programunk van, ilyen pl. a Háború Gyermekei Program, az Etióp Gyerektámogatási Program, az Angolai Gyerektámogatási Program, a Madagaszkári Iskola Program, az orvosmisszióink közül már a nyolcadik indult Guineába néhány hónappal ezelőtt. Filmklubot, Kongó Klubot tartunk, könyveket adunk ki. Együttműködünk a Mahatma Gandhi Egyesülettel, a Helsinki Bizottsággal és folyamatos kapcsolatot tartunk a bicskei menekülttáborral. Az Afrikával kapcsolatos ügyekben mindig megpróbálunk aktívan részt venni és segítséget nyújtani.

Milyen főbb kommunikációs csatornákat használ az egyesület ahhoz, hogy elérje célcsoportját, támogatóit, vagy akár a programok résztvevőit?

Elsősorban az általunk támogatott műsorokon keresztül próbáljuk eljuttatni mindazt az üzenetet, amit az interjú elején is említettem, tehát hogy Afrikát legalábbis ne fekete kontinensként, hanem inkább „színes déli szomszédunkként” mutassuk be. Együttműködési megállapodásunk van a HírTV-vel és az ATV-vel, valamint a Népszabadsággal, és támogatjuk az ATV és a Gazdasági Rádió afrikai műsorait. Az AHU-ba belépett közéleti személyiségek révén e csatornákon keresztül próbálunk üzeni a társadalom minden részének, felhívni a figyelmet arra, hogy a másság és a társadalmi kirekesztettség és a menekült kérdés komoly problémákat vett fel országunkban is. Vannak saját hírcsatornáink is, így heti két hírlevelünket több mint hatezer ember olvassa. Az Afriport (www.afriport.hu) internetes hírportál Magyarországon, de egész Európában is egyedülálló, amely Afrikáról három nyelven ad információt, s nem csak a napi aktualitásokról szól, hanem elemzéseket, előrejelzéseket is közread. Oldalletöltéseinek száma havi 100 ezer körül mozog. Konferenciákat rendezünk, emlénapoknak, könyvbemutatóknak adunk helyet a Visegrádi utcában található Afrika Centrumban, amely események rendre jelentős számú érdeklődőt vonzanak.

Említette, hogy az Afrikai-Magyar Egyesület egyik célja az Afrikáról kialakult kép megváltoztatása, és a kontinens fejlődéséért tenni akarók összefogása volt. Tagja az egyesület más szervezetnek, mely a közös fellépés erejét igyekszik kihasználni?

Igen, tagjai vagyunk a HAND Szövetségnek, és egy Zimbabwéval foglalkozó európai szövetségnek, valamint a londoni központú Kelet-Afrikai Társaságnak (Eastern African Association), amelyek révén igyekszünk hírekhez jutni, valamint olyan hírcsatornákhöz, amelyeken saját híreinket közvetíthetjük nemzetközi irányokba. Ezekhez más, informális együttműködéseinket is felhasználjuk, mint a Minority Rights Group, a különböző európai egyesületek, valamint más, Afrikával foglalkozó szervezetekkel ápolts kapcsolataink.

Milyen tervei vannak az AHU-nak a jövőre nézve? Van lehetőség további bővülésre a programok tekintetében?

Bővülésre mindig van lehetőség, hiszen rengeteg probléma merül fel nap mint nap, számos program, könyv ötlete jut el hozzánk. A lehetőség ugyanakkor az európai pályázati források kiaknázásában van!

Magyarországon Afrika nem elsődleges cél, a jelen helyzetben úgy látom, hogy hazánk inkább a belpolitikára, és közvetlen környezetére koncentrál. Napjainkban az Afrikában zajló események ugyanakkor köteleznek bennünket arra, hogy saját társadalmukban a migráció kérdésével kiemelten foglalkozzunk, mi Afrika iránt elkötelezettek, a kormányzat, de a társadalom egésze is.

A Magyarországon élő afrikai bevándorló közösségek életében mennyire meghatározó szereplő az AHU?

Az AHU-nak nem alapvető célkitűzése a magyarországi afrikai közösségek támogatása, mert megalakulásakor ez még nem volt társadalmi kérdés, a kormányzat és az Európai Unió sem kezelte a migráció kérdését a megfelelő szinten. De természetesen nem tudunk működni a hazai afrikai diaszpóra megszólítása és támogatás nélkül, így vált teljessé mára a szakmai munkánk. Sikeres pályázatot bonyolítottunk le a bicskei és debreceni integrált menekülttábor afrikai lakóközösségeivel, pl. a „Szegények és tehetségesek” című vetélkedő műsor keretén belül. Tartunk klubdélutánokat Kongó Klub címmel, kifejezetten Kongó iránt elkötelezettek csoportjának. Talán a legsikeresebb programjaink az alapító tagunk, s a Szerencs Summit ötletgazdája, Omotunde Komolafe által szervezett Miss Afro versenyek, ezeken vett részt legnagyobb számban a diaszpóra.

A beszélgetéseim, riportjaim alapján úgy érzem, hogy bár a diaszpóra verbálisan szeretne összetartani, összejárni, amikor lehetőséget kap erre, sajnos kevésbé él vele. Érzésem szerint a diaszpórában levők inkább magyarrá szeretnének válni, mint elkülönülni, és afrikaiként viselkedni.

Az AHU nem teljesen sikeres integrációjának véleményem szerint az az egyik oka, hogy afrikai tagjaink inkább a diaszpóra vezetőiből kerülnek ki, nem pedig a közösség átlagos tagjaiból. Másik oka lehet az is, hogy az afrikaiak időhiány vagy anyagi okok miatt nem járnak össze.

Még egy jellemző esete van annak a törekvésünknek, hogy a diaszpórát próbáljuk összehozni, közösséggé formálni. Az Inter-Afrique FC labdarúgó klubot már harmadik éve támogatjuk, nélkülnk ez az egyesület biztosan nem lenne ilyen sikeres, s talán a léte is megkérdőjeleződött volna.

Hiszem – miként az AHU minden tagja is –, hogy az integráció fontos eleme az, hogy erősítsük a szegénységben, a társadalmi kirekesztésben élők helyzetével kapcsolatos tudatosságot, elősegítsük, hogy eredményesen gyakorolhassák szociális, gazdasági, kulturális jogaikat, és csökkenjenek a velük szembeni sztereotípiák, előítéletek és megbélyegzések.

Fentiek jegyében folytatjuk megkezdett utunkat, s töretlen hittel nézünk a jövőbe... s óvunk mindenkit attól, hogy Afrikát alulérteljeje...

Afrikaért Alapítvány

Az Afrikaért Alapítvány civil kezdeményezésre létrejött, közhasznú fejlesztési-segélyezési szervezet. Bejegyzésére először Magyarországon (2002), majd a Kongói Demokratikus Köztársaságban (2004) került sor. Az alapítvány elsődleges célja és alapelve az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás terén olyan elméleti és gyakorlati tudás átadása, amely az Afrikában élők számára önállóan is megvalósítható és mindennapi életükbe átültethető.

Tanzánia Barátai Alapítvány

Az alapítvány 1997-ben jött létre, egy baráti társaság összefogásával azon célból, hogy Kelet-Afrika, Tanzánia területén szociális és oktatási intézmények létrehozásában működjön közre. Jelenleg egy 2000 m² alapterületű, száz főt befogadó leányiskola építése van folyamatban.

Afrikai-Magyar Egyesület (AHU)

Az Afrikai - Magyar Egyesület egy nemzetközi segélyezéssel és fejlesztéssel foglalkozó nem kormányzati, non-profit szervezet. Az egyesület halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, közösségek számára hosszú távú megoldást nyújtó támogatási programokat szervez jelenleg nyolc afrikai országban. Az egyesület fontosnak tartja annak tudatosítását a magyar társadalomban, hogy a globális társadalmi felelősségvállalás jegyében ami ma Afrikában történik, az ránk is hatással van, ezért a kontinens sikerei és problémái minket sem hagyhatnak hidegen.

„Távol az Otthontól” Közhasznú Alapítvány - „Far from home” Nonprofit Foundation

A 2006-ban alakult alapítvány azoknak a migránsoknak és menekülteknek szeretne segíteni, akik kénytelenek voltak hazájukat polgárháborúk, az emberi jogok megsértése, természeti katasztrófák stb. miatt elhagyni. Az alapítvány egy olyan közösségi helyiség üzemeltetését tűzte ki célul, ahová bármikor eljöhhetnek, tanácsot kérhetnek, internetet használhatnak, vagy leülhetnek, találkozhatnak hasonló helyzetben levő sors társaikkal, híreket, filmeket nézhetnek hazájukról, az azonos nemzetiségűek ill. bármilyen azonos érdeklődésű csoportok közösséget szervezhetnek.

Afrikaiakkal és migránsokkal foglalkozó **civil** szervezetek Magyarországon

Magyar-Etióp Baráti Társaság

A Magyar-Etióp Baráti Társaság azzal a céllal jött létre, hogy Magyarország és Etiópia közötti társadalmi, kulturális, tudományos és sport kapcsolatokat ápolja s tovább fejlessze. Hogy a Magyarországon élő etiópok megismertessék az etióp kultúrát és hagyományt magyar barátaiknak, s hogy segítsen és lehetőséget nyújtson az etiópok hazai beilleszkedéshez.

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

Az Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület állami intézményektől független, non-profit intézményként működik. Főbb céljai többek között a Magyarországon élő bevándorlók, menedékkérők, menekültek és más külföldiek társadalmi beilleszkedésének segítése szociális, oktatási és kulturális programokon keresztül, valamint a hazánkban maradni szándékozó migránsok és családtagjaik jogi, társadalmi, kulturális, szociális integrációjának segítése.

Mahatma Gandhi Emberi Jogi Egyesület

A Mahatma Gandhi Emberi Jogi Egyesület 1992-ben alakult közhasznú szervezet, melyet az ENSZ és az Afrikai Unió is elismer. Elsődleges céljuk a menekültek, menedékkérők védelme, valamint ehhez kapcsolódóan is egy toleráns társadalmi légkör kialakításában való aktív közreműködés. Fentiek érdekében közhasznú érdekvédelmi, érdekvédelmi, kulturális és sportprogramokat szerveznek.

Afrika Platform

A Magyar Afrika Platform Szövetség elsődlegesen a várhatóan megújuló hazai kormányzati Afrikastratégia kialakítására és végrehajtására jött létre 2009-ben. Tagszervezetei Afrikában szerzett elméleti és gyakorlati tapasztalatainak segítségével egy egységes Afrikai Fejlesztési- és Segélyezési Programot kíván létrehozni a saját szervezeti szintjén is. Mindemelllett a Szövetség egy erős ernyőszervezet, szakmai hálózat, amelyben a diplomácia, a méltányos kereskedelem, a segélyezés, a kutatás, a természetvédelem, illetve a jogvédelem területén már régóta aktív szervezetek tömörülnek.

Taita Alapítvány

Az Alapítvány azért jött létre, hogy segítsen a nehéz körülmények között élő kenyai árvákon. Célja, hogy támogassa ezen gyerekeket, megfelelő egészségügyi ellátást biztosítson és az oktatáson keresztül esélyt adjon számukra egy új életre.

Ebony Afrikai Egyesület

Az Ebony Afrikai Egyesület 2003-ban alakult az a céllal, hogy a magyarországi afrikai diaszpóra tagjai közelebb kerülhessenek egymáshoz, együttes erővel tudjanak tevékenykedni, ápolják az afrikai hagyományokat. Az egyesület különböző programokkal járul hozzá a hazánkban élő afrikaiak magyar társadalomba beilleszkedésének megkönnyítéséhez.

Artemisszió Alapítvány

Az Alapítvány fiatal kulturális antropológusok kezdeményezéseként jött létre, akik elméleti tudásukat és tudományos kutatási eredményeiket a társadalmi és egyéni fejlődés, és a nyitott gondolkodás kialakításának szolgálatába kívánják állítani. Az alapítvány az interkulturális kommunikáció elméletének és gyakorlati alkalmazásának kutatása, terjesztése és felhasználása révén törekszik megvalósítani céljait.

Multikultúra Egyesület

A Multikultúra Egyesület 2002-ben jött létre, tagjai tapasztalatokkal rendelkeznek a kultúraszervezés, oktatás a nemzeti és etnikai kisebbségeket és a menekülteket érintő problémák területén. Céljaik között szerepel többek között az oktatás, az informálás és a tanácsadás, cserediák programok szervezése.

Afrika Kutatóközpont

A Kutatóközpont a Politikai Tanulmányok Tanszék részeként működik, illeszkedve a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának szervezeti struktúrájába a hatályos SZMSZ rendelkezései szerint. Szakmai szempontból a Kutatóközpont célja, hogy legyen hazánkban olyan kutatási potenciál, s ennek kifejlesztésével párhuzamosan olyan szakemberképzés, amely képes kinevelni olyan személyeket, akik értik és ismerik Afrika problémáit, egyben lehetőségeit. Ezáltal gazdagíthatják a magyar tudományos teljesítmények sorát e vonatkozásban is.

Magyar Helsinki Bizottság

1989-ben alakult kiemelkedően közhasznú egyesület. A Bizottság figyelemmel kíséri a nemzetközi emberi jogi dokumentumokban biztosított emberi jogok magyarországi érvényesülését, és a közvélemény tájékoztatása mellett jogi segítséget nyújt mindazoknak, akik a Bizottság tevékenységi körébe tartozó jogsérelemmel fordulnak hozzá.

Cordelia Alapítvány

A Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért 1996-ban jött létre azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson a Magyarországra érkező, nemzetközi védelemre szoruló, kínzást vagy más súlyos traumát átélt menekülteknek, menedékkérőknek és családtagjaiknak pszichiátriai, pszichoterápiás, pszichológiai kezeléssel, pszicho-szociális tanácsadással.

HAND Szövetség

A 2003-ban alakult egyesület küldetése, hogy a tagszervezetek fejlesztés és humanitárius segélyezés terén szerzett évtizedes tapasztalatát hasznosítva hozzájáruljon egy fenntartható fejlesztést szolgáló, átlátható nemzetközi együttműködési politika kialakításához, és ennek során szakmai együttműködő partnere legyen a magyar kormányzati szervezeteknek.

Többkultúrájú Családok Egyesülete

Az 1998-ban létrejött Többkultúrájú Családok Egyesülete a világ 15 országából származó, különböző nyelveket beszélő, különböző szakmai területeken tevékenykedő tagokból áll. Az egyesület célkitűzései többek között magukban foglalják a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos tevékenységet és a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítését.

Szahara Alapítvány

Az Alapítvány célja a magyar és az afrikai szaharai népek közötti barátság kialakítása és elmélyítése érdekében egymás kultúrájának és történelmének kölcsönös megismerésének szorgalmazása; Rendezvények szervezése és támogatása a szaharai népek életkörülményeinek megismertetése érdekében és ezek publikálása a sajtóban; Kulturális és tudományos expedíciók szervezése.

Az Európai Unió migrációs politikájának legfontosabb állomásairól röviden

A Solid program

Írta: Keserü Dávid

Az 1992. február 7-én aláírt, és 1993. november 1-jén hatályba lépett Maastrichti Szerződés migrációra vonatkozó rendelkezése kimondja, hogy a tagállamok közös érdekű kérdésnek tekintik a menekült- és bevándorlási politikát, valamint a harmadik országbeli (Európai Unión kívüli) állampolgárok helyzetével és jogaival kapcsolatos politikát. A Szerződés szerint a tagállamok biztosítják számukra a területükön való letelepedés szabadságát, mely a családgyesítésen túl magában foglalja a szabad munkavállalást, az önálló vállalkozói tevékenység megkezdését, a polgári és kereskedelmi jog szerinti társaságok alapítását, valamint tanulmányok folytatását. (Lukács – Király, 2001)

Ezt követően az Amszterdami Szerződéssel az első pillérbe átkerült a vízumpolitika, a külső határellenőrzés, a menekültügyi és bevándorláspolitikák, valamint a személyek szabad mozgásához köthető egyéb politikák. Ez jelentős lépés volt a további jogharmonizáció érdekében. A harmadik pillér helyén létrejött a szabadság, biztonság, jog érvényesülésének térsége, és a döntéshozók folyamatosan törekedtek az első és a harmadik pillér összehangolására. (Kengyel, 2009) Az Amszterdami Szerződés rendelkezéseinek szándékait az 1999. évi tamperei Európai Tanács ülésén konkretizálták a tag-

államok. A Tanács 1999 és 2004 közötti időszakra nézve pontos menetrendet és célokat határozott meg, amelyben lefektette többek között a közös menekültügyi és bevándorlási politika alapjait. Ennek alapján a Tamperei Program lényeges elemként meghatározza, hogy a legális és az illegális migrációt csak együtt lehet megfelelő módon kezelni, mivel a legális bevándorlással kapcsolatos politika sikere nagyrészt az illegális migráció elleni küzdelem hatékonyságától függ, ezért a Program a legális migráció elősegítését szorgalmazza.

Öt évvel az Európai Tanács tamperei ülése után szükségessé és időszerűvé vált egy új menetrend kidolgozása annak érdekében, hogy az Unió felhasználhassa az addig elért eredményeket, és hatékonyan kezelhesse az előtte álló újabb kihívásokat. 2004 novemberében e célból fogadta el az Európai Tanács a Hágai Program nevet viselő dokumentumot, amely öt évre tíz prioritást határozott meg a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megerősítése céljából. A Hágai Program a tamperei célok megvalósítását viszi tovább, amelynek legfontosabb új eleme az irányított migráció (managed migration). A program megfogalmazza, hogy a legális migráció jótékony hatással lehet a tudásalapú társadalom megerősítésére, ehhez azonban ellenőrzött, irányított migrációs politikára van szükség. A Hágai Program megvalósítása érdekében az Európai Bizottság és a Tanács Cselekvési Tervet fogadott el, amely tartalmazza a prioritások végrehajtásához szükséges konkrét intézkedéseket, valamint az intézkedések elfogadásának és végrehajtásának ütemezését. A Hágai Program megállapítja, hogy a migráció területén átfogó megközelítésre van szükség, amely magában foglalja a migráció valamennyi szakaszát, és figyelembe veszi a migráció kiváltó okait, a be-

lépési és befogadási politikákat, valamint a beilleszkedési és visszatérési politikákat is. Az előregedő európai társadalmakban a legális migráció fontos szerepet fog játszani a tudásalapú gazdaság megerősítésében és a gazdasági fejlődés elősegítésében, ezáltal hozzájárulva a lisszaboni stratégia végrehajtásához. A harmadik országokkal fenn tartott partnerségi kapcsolatokban szintén fontos szerepet játszanak a migrációt érintő, egyes országokra vonatkozó könnyítések. E mellett az Európai Unió támogatja a tagállamok azon törekvéseit, amelyek a jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok integrációjának elősegítését célozzák, mivel az integráció révén elkerülhető ezen közösségek elszigetelődése és szociális kirekesztődése. A beilleszkedés akadályait meg kell szüntetni, és biztosítani kell az egyenlő esélyek megerősítését. Az EU-ban valamennyi jövőbeli kezdeményezés alapját olyan keretrendszer alkotja, amely közös alapelvekre épül, valamint világos célokra és értékelési eszközökre támaszkodik. Az Európai Tanács felhívta a tagállamok, a Tanács és a Bizottság figyelmét arra, hogy ösztönözzék a beilleszkedésre vonatkozó tapasztalatok és információk cseréjét, amelyhez segítséget nyújthat egy, az interneten kialakított, széles körben hozzáférhető honlap.¹

Ezt követően a 2008-as francia EU-elnökség idején fogadták el a tagállamok az Európai Bevándorlási és Menekültügyi Paktumot. A dokumentum alapján a törvényes bevándorlás olyan szervezését irányozták elő, amely figyelembe veszi az egyes tagállamok szükségleteit és prioritásait. A Paktum emlékeztet továbbá, hogy a legális bevándorlásnak kétoldalú szándékon kell alapulnia (a migránsok, valamint a fogadó ország szándékán), valamint a kölcsönös haszon céljával kell megvalósulnia. (Wetzel, 2011: 68) A dokumentum nagy vívmánya továbbá a körkörös

A Hágai Program nyomán a migráció összefogottabb, célzott kezelése érdekében a Bizottság a külön költségvetési kategóriák helyett egy egységes programot, a „Szolidaritás és migrációs folyamatok kezelése” elnevezésű keretprogramot hozott létre. A keretprogram négy pénzügyi eszközt rendel hozzá, illetve határoz meg a tagállami programok finanszírozásához: az Európai Integrációs Alapot (EIA), az Európai Menekültügyi Alapot (EMA), az Európai Visszatérési Alapot (EVA) és az Európai Külső Határok Alapot (KHA).

A migráció kezelésének összefogottabb, célzott kezelésére a Bizottság a külön költségvetési kategóriák (multitude of budget lines) helyett egy egységes keretprogramba foglalta a belügyi programokat. Ennek részeként kerül sor az új pénzügyi perspektívához igazodó külső határőrizeti, visszatérési, integrációs alapok kialakítása, valamint a már felállított Európai Menekültügyi Alap (EMA) továbbfejlesztésére. Az alapokhoz a tagállamok projektek által juthatnak hozzá, és társfinanszírozás rendszerére épülnek. Az alapok elsődleges célja, hogy a tagállamokban fennálló helyzetet a közösségi színvonal szintjére fejlesszék vagy – összehangolt vagy közös akciók végrehajtása által – kollektív előnyöket jelentsenek az EU szintjén. Az elosztásban továbbra is kiemelkedő szerepe lesz az adott területeken a közösségi – ennek hiányában tagállami – szinten gyűjtött statisztikai adatoknak. A négy eszköz működésére azonos rendelkezések vonatkoznak, ezek jellemzően a Bizottság iránymutatási alapján kialakított többéves stratégiai programozási ciklusok, éves forráselosztás és működési programozás, valamint többéves értékelések. Ugyancsak azonos rendelkezések vonatkoznak az alapok kezelésével kapcsolatos igazgatási, pénzügyi ellenőrzési szabályozásra is. Az Európai Unió meghatározta az Alapból az egyes tagállamokra jutó allokáció összegét, amely a tényleges statisztikai adatok figyelembevételével évente pontosításra kerül. A fenti négy alap vonatkozásában Magyarország 2007 és 2013 között 115 millió euró felhasználására válik/vált jogosulttá. Az Európai Unió által biztosított forrást hazánk 25%-os hazai társfinanszírozással egészíti ki.³

Az *Európai Integrációs Alap* (A harmadik országok állampolgárainak beilleszkedését segítő európai alap) támogatást nyújt ahhoz, hogy a különböző gazdasági, társadalmi, kulturális, vallási, nyelvi és etnikai háttérű harmadik országbeli állampolgárok beilleszkedését megkönnyítse az európai társadalmakba.

Az *Európai Visszatérési Alap* általános célja, hogy támogassa azon harmadik országbeli állampolgárok önkéntes hazatérését, vagy kitoloncolását, akik nem, vagy már nem teljesítik a tagállamba történő belépés és tartózkodás feltételeit.

Az *Európai Menekültügyi Alap* célja a menekültek, oltalmazottak, menedékesek és menedékkérők helyzetének javítása, a migrációs áramlások hatékonyabb kezelésére irányuló célkitűzések elősegítése, befogadási feltételek fokozatos fejlesztése, a menekültügyi eljárások hatékonyságának és minőségének javítása érdekében tervezett lépések támogatása.

A *Külső Határok Alapból* nyújtott támogatás révén lehetőség nyílik az integrált határellenőrzés hatékonyságának növelésére, a külső határok magasabb szintű védelmére, az egységes európai határőrizeti rendszer fejlesztésére, valamint a harmadik országokban lévő konzuli szolgáltatások javítására, a vízumkiadás és az illegális migráció elleni küzdelem hatékonyságának növelésére.

migráció fogalmának beemelése, és részletezése, mint lehetséges megoldás a jövőbeni migrációs problémák leküzdésére. A fogalom úgy határozható meg, mint a migráció olyan formája, amelyet két ország között bizonyos fokú jogszerű oda-vissza mobilitást lehetővé tevő módon kezelnek. Konkrétabban lehetőséget teremthet a harmadik országban lakóhellyel rendelkező személyek részére, hogy meghatározott időre az Európai Unióba utazzanak munkavállalási, tanulási, képzési célokra azzal a feltétellel, hogy a tartózkodási időtartam lejártá után ismét származási országukban kell fő lakóhelyet létesíteniük. Ezen túl a Paktum bátorítja a családegyesítési célú bevándorlás hatékonyabb szabályozását. A Paktum felhívja továbbá a tagállamok figyelmét olyan integrációs politikák kidolgozására, amelyek a migránsok a befogadó országba történő társadalmi és gazdasági beilleszkedését segítik, és amelyek a migránsokat illető jogokon és őket terhelő kötelezettségeken alapulnak. (Wetzel, 2011: 68-70)

A migrációs politikát a svéd elnökség alatt fejlesztették tovább 2009 őszén. E dokumentum hivatalos neve: „A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség a polgárok szolgálatában – a Stockholmi Program”. A cím is jól mutatja e terület beágyazottságát az európai értékek között. A bizottsági előterjesztés az Unió 2010-2014 közötti időszakára vonatkozó prioritásokat foglalta össze. Az Európai Parlament állásfoglalásában a 140 cikkelyből mintegy 30 a migráció, menekültügy és az ezzel kapcsolatos határkérdésekkel foglalkozik. A migrációval kapcsolatban érzékelteti azt a kettősséget, amely jellemzi ezt a politikát: a bevándorlásra kényszerítő tényezők számbavételét és az emberi jogok tiszteletben tartását, másrészt az illegális migráció gondjait. A közös menekültügyi

politika tényleges megvalósítását szorgalmazták a képviselők a korábban elfogadott Bevándorlási és Menekültügyi Paktum szellemében és rávilágították a szolidaritás szükségességére. Szerintük eredményes megoldások csak a származási és tranzitországokkal kialakított jó partnerséggel valósíthatók meg. A program az illegális migráció visszaszorítását szorgalmazta, és az önkéntes hazatérés gyakorlatát – akár pénzügyi hozzájárulást adva – támogatta. Ugyanakkor a családegyesítés lehetőségét továbbra is fenn akarja tartani az Unió. Itt merült fel egy új hivatal felállításának szükségessége, amely a menekültekkel céltzottan foglalkozna.² (Erdei – Tuka, 2011)

Jegyzetek

- 1 Lásd bővebben a http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=20 portált.
- 2 Lásd bővebben: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF>
- 3 Lásd bővebben a www.solidalapok.hu portált.

Felhasznált irodalom

- Erdei Nikolett – Tuka Ágnes (2011): *Az Európai Unió migrációs politikája napjainkban*. In: Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (2011): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Publikon Kiadó, Pécs.
- Lukács Éva – Király Miklós (szerk.) (2001): *Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium*, Budapest.
- Kengyel Ákos (szerk.) (2010): *Az Európai Unió közös politikái*. Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest.
- Stockholmi Program, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF>, letöltés ideje: 2011.09.09.
- Wetzel Tamás (2011): *A bevándorlás kérdése Magyarországon*. Publikon Kiadó, Pécs.
- http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=20
- <http://www.solidalapok.hu/?q=node/101>

Szerzőinkről

Besenyő János

őrnagy, a Magyar Honvédség és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem munkatársa

Bumberák Maja

a Greenpeace Magyarország munkatársa

Glied Viktor

politológus-történész, a Pécsi Tudományegyetem oktatója

Keserű Dávid

politológus

Lángh Júlia

író, újságíró

Radics M. Péter

újságíró

Tarrósy István

politológus PhD, Afrika-kutató, a Pécsi Tudományegyetem oktatója

Afrika Ünnepe 2011

balról jobbra: Szlíman Ahmed, Morenth Péter, Balogh Sándor,

France Mutombo, Tarrósy István, Simonyi Gyula, Obazeh Zsuzsanna